

Almay & Beden
Sept. 2005

እግዚአብሔር መለኮት

መጽሐፍ ቅዱሳዊ አስተምህሮ

በመልሳቸው መስፍን (ዶ/ር)

የቅጂ መብት - © መልሳቸው መስፍን - 1996

© Melisachew Mesfin - 2004

መብቱ በሕግ የተጠበቀ ነው።

ይህን መጽሐፍ ለንግድ ወይም ትርፍ ለሚያስገኝ ሥራ በሙሉም ሆነ በክፊል አባዝቶ መጠቀም አይፈቀድም። ሆኖም በደራሲው ፈቃድ ለማስተማር አገልግሎት በጥቂትም ሆነ በብዙ አባዝቶ በነጻ ማሰራጨትና መጠቀም ይበረታታል።

በክፍሉ ካልተጠቀሰ በስተቀር የመጽሐፍ ቅዱስ ጥቅሶች የተወሰዱት በኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር በ1962 ከታተመው አማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ ነው።

የመጀመሪያ እትም 1996 ዓ.ም.

First printing - 2004

በመጽሐፉ ላይ አስተያየት ቢኖርዎት ለጸሐፊው በፖ. ሳ. ቁጥር 31716፣ አዲስ አበባ ብሎ መላክ ይቻላል።

ማስታወሻ

ይህንን መጽሐፍ

ለውድ ባለቤቱ ለብፅዓት ትርፌ

አበረክታለሁ።

ማውጫ

መቅድም	8
መግቢያ	9
ምዕራፍ 1. የእግዚአብሔር ሕልውና	11
1.1 ለእግዚአብሔር ሕልውና የሚቀርቡ ማስረጃዎች	11
1.1.1 የጎሊና ምስክርነት	11
1.1.2 የተፈጥሮ ምስክርነት	12
1.1.3 የሰው ልጅ የተፈጥሮ ዝንባሌ	12
1.2 የእግዚአብሔርን ሕልውና የክህደት መልኮች	13
1.2.1 «እግዚአብሔር የለም» ባይነት	13
1.2.2 «አምላክ አንድ ሳይሆን ብዙ ናቸው» የሚሉ	14
1.2.3 «እግዚአብሔርን ማወቅ አልቻልንም» ባይነት	14
1.2.4 «እግዚአብሔር በሁሉ ነው፣ ሁሉ እግዚአብሔር ነው» ባይነት	15
1.2.5 «እግዚአብሔር ከፈጠረው ሩቅ ነው» ባይነት	15
ምዕራፍ 2. እግዚአብሔር ማን ነው?	16
2.1 እግዚአብሔርን ማወቅ	16
2.1.1 ስለ እግዚአብሔር በሙሉ መረዳት አይቻልም	17
2.1.2 እግዚአብሔርን ማወቅ ይቻላል	18
2.1.3 እግዚአብሔርን የማወቅ ዓላማ	19
2.2 እግዚአብሔርን የማወቁያ መንገድ (መገለጥ)	19
2.2.1 አጠቃላይ መገለጥ	20
2.2.2 ልዩ መገለጥ	22
2.3 የእግዚአብሔር መሠረታዊ ማንነት	24
2.3.1 እግዚአብሔር ሕያው አምላክ ነው	24
2.3.2 እግዚአብሔር መንፈስ ነው	25
2.3.3 እግዚአብሔር እኔነት አለው	26
2.3.4 እግዚአብሔር ፍቅር ነው	27
2.3.5 እግዚአብሔር ብርሃን ነው	27

ምዕራፍ 3. የእግዚአብሔር ስሞች	29
3.1 የብሉይ ኪዳን ስሞች	30
3.1.1 ኤል / ኤሎሂም	30
3.1.2 ያህዌ	32
3.1.3 አዶናይ	34
3.2 የአዲስ ኪዳን ስሞች	34
3.2.1 ቲዎስ	34
3.2.2 ጌታ	35
3.2.3 አባት	35
ምዕራፍ 4. የእግዚአብሔር ባሕርያት	36
4.1 የማይተላለፉ ባሕርያት	37
4.1.1 እግዚአብሔር ራሱ በራሱ የሚኖር ነው	38
4.1.2 እግዚአብሔር አይለወጥም	39
4.1.3 እግዚአብሔር ወሰን የለውም	43
4.2 የሚተላለፉ ባሕርያት	46
4.2.1 የማወቅ ባሕርያት	46
4.2.2 የሞራል ባሕርያት	52
4.2.3 የሁሉ የበላይ / ገዥ፣ ሁሉን ቻይ	57
ምዕራፍ 5. ሥላሴ	60
5.1 የሥላሴ ትምህርት በታሪክ ውስጥ	61
5.2 እግዚአብሔር አንድ አምላክ ነው	66
5.3 ሥላሴ፡- በአንድነት - ሦስትነት	67
5.3.1 በብሉይ ኪዳን	68
5.3.2 በአዲስ ኪዳን	71
5.4 የሥላሴ ትምህርት መግለጫ	76
5.4.1 እግዚአብሔር በሦስት አካላት ይኖራል	76
5.4.2 እያንዳንዱ የሥላሴ አካል እግዚአብሔር ነው	78
5.4.3 እግዚአብሔር አንድ ነው	78
5.5 ስለ ሥላሴ ምሳሌያዊ አገላለጾች	79
5.6 የሥላሴ ትምህርት ማጠቃለያ	82
5.6.1 ልዩነቶች	82

5.6.2 በሥላሴ መካከል ያለው ተዛምዶ	85
ምዕራፍ 6. የሥላሴ አካላት	89
6.1 አብ / አባት	89
6.1.1 ወልድ ከአብ ጋር ስላለው ተዛምዶ	89
6.1.2 አብ የፍጥረት ሁሉ አባት	90
6.1.3 እግዚአብሔር ከእስራኤል ጋር ያለው ዝምድና/ አብ የእስራኤል ሁሉ አባት	90
6.1.4 አብ የእማኞች ሁሉ አባት ነው	91
6.2 ወልድ	92
6.2.1 ኢየሱስ ክርስቶስ እግዚአብሔር ነው	93
6.2.2 የመለኮት ባሕርይ አለው	100
6.2.3 የመለኮት ሥልጣን አለው	102
6.2.4 አምልኮና ክብር ይገባዋል	105
6.2.5 የወልድን መለኮትነት የሚክዱ ክፍሎች የሚጠቅሷቸው ጥቅሶች ትንታኔ	107
6.3 መንፈስ ቅዱስ	116
6.3.1 መንፈስ ቅዱስ እኔነት አለው	116
6.3.2 መንፈስ ቅዱስ እግዚአብሔር ነው	117
6.3.3 የመንፈስ ቅዱስ ስሞችና መግለጫዎች	119
ምዕራፍ 7. የእግዚአብሔር ሥራዎች	125
7.1 ማቀድ	125
7.2 መምረጥ	126
7.2.1 ሰው ነጻ ፈቃድ አለው	126
7.2.2 እግዚአብሔር ፍጹም ሥልጣን አለው	127
7.3 መፍጠር	130
7.3.1 የመፍጠር መንገድ	131
7.3.2 የተፈጠረው ሁሉ መልካም ነበር	131
7.3.3 የፍጥረት ዓላማ	132

7.4 መጠበቅ / መንከባከብ	132
7.4.1 የሚያስፈልገውን በመስጠት	133
7.4.2 ከክፉ በመጠበቅ	133
7.4.3 በመምራት	133

አባሪ

አባሪ 1: የእግዚአብሔር ቅድመ ውሳኔና የሰው ነጻ ፈቃድ _____ 135

አባሪ 2: TWO VIEWS ON SALVATION AND ETERNAL
SECURITY OF THE BELIEVER _____ 144

መቅደም

እግዚአብሔር ማነው? አጀንዳውስ ምንድን ነው? እኔ ማነኝ? ለምን ተፈጠርኩ? የእነዚህን ጥያቄዎች መልስ አውቆና በመልሶቹ መመራት ክርስትና ነው። የክርስትና ሀ ሁ. . . እግዚአብሔርን ማወቅና ከእርሱ ጋር በጎብረት መኖር ነው።

የጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ደቀ መዝሙር የነበረው ፊልጶስ ጌታን አንድ ጥያቄ ጠይቆት ነበር። ጥያቄው «ጌታ ሆይ አብን አሳየንና ይበቃናል» የሚል ነበር። አብን አሳየን ይበቃናል ሲል ምን ማለቱ ነበር? ይህ ጥያቄ ሙሴ እግዚአብሔርን የጠየቀውን ይመስላል። «እባክህ ክብርህን አሳየኝ » (ዘጸ 33:19)።

እግዚአብሔርን ማየት እግዚአብሔርን ማወቅ ማለት ነው። ይህ እውቀት በቂ ነው። እግዚአብሔርን ማወቅ ነው።

ስለ እግዚአብሔር የመጽሐፍ ቅዱስ አስተምህሮ (Doctrine) የክርስትና እምነት መሠረታዊ ትምህርት ነው። መጽሐፍ ቅዱስ ስለ እግዚአብሔር ማንነት፣ ባሕርይ፣ ሥራና ስለ ሥላሴ የሚያስተምረውን ማወቅና በተረዱት መሠረት መኖር የእውነተኛ ክርስትና መሠረት ሲሆን ይህ ከስህተት ትምህርት ይጠበቃል። የዚህ መጽሐፍ ዋና ዓላማ ይህንኑ ለማስገንዘብ ነው።

ስለ እግዚአብሔር ሕልውና፣ ማንነቱ፣ ስሞቹ፣ ባሕርያቱ ስለ ሥላሴና ስለ እግዚአብሔር ሥራዎች መጽሐፍ ቅዱስ የሚያስተምረው በቅደም ተከተል ቀርቧል።

ዶሮ መልሳቸው ይህን ትምህርት ያዘጋጀው ትምህርተ መለኮት ለሚማሩ ተማሪዎች፣ በግል ማጥናት ለሚፈልጉና ለሥልጠና አገልግሎት እንዲውል በመሆኑ አቀራረቡ ያተኮረው ዋና ዋና ሀሳቦችን በአጭሩ አቅርቦ በጥቅሶች በመደገፍ የትምህርቱን መጽሐፍ ቅዱሳዊነት በማሳየት ላይ ነው። ስለሆነም ተማሪዎች በመጽሐፍ ውስጥ ያሉትን ጥቅሶች ከእግዚአብሔር ቃል ጋር እያገናዘቡ እንዲያጠኑ ይጠበቅባቸዋል።

ዮሐንስ ምዕራፍ 17: ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ለደቀ መዛሙርቱ (ለኛም) የጸለየው ጸሎት ነው። በዚያ ጸሎት እንዲህ ብሏል። «የዘላለም ሕይወትም ብቻህን እውነተኛ አምላክ የሆንከውን አንተንና የላክኸውን ኢየሱስ ክርስቶስን ማወቅ ነው» (17:3)። አብንና ወልድን ማወቅ ዋና ነገር ነው። የዚህም መጽሐፍ ቁም ነገር ይህ ነው።

ሚሊዮን በለጠ

ስለ እግዚአብሔር ትምህርት (The Doctrine of God /Theology proper) በክርስትና እምነት መሠረታዊ ትምህርት ነው። ይህ እግዚአብሔር መለኮት፡- መጽሐፍ ቅዱሳዊ አስተምህሮ የተሰኘው መጽሐፍ ቀዳሚ ዓላማ አንባቢያን ስለ እግዚአብሔር ማንነትና ባሕሪ እንዲያውቁ ማገዝ ሲሆን ሁለተኛው ከእግዚአብሔር ማንነትና ከሥላሴ ጋር በተያያዘ ላሉ የስህተት ትምህርቶች መልስ ለመስጠት የሚያስችል አጭር ትንታኔ ለማቅረብ ነው።

በ1983 ዓ.ም ለመጀመሪያ ጊዜ በረቂቅ ደረጃ የተዘጋጀውና አሁን ደግሞ ተሻሽሎ የቀረበው ይህ መጽሐፍ መሠረቱ ስለ ሥላሴ ትምህርት ለመረዳት በግል ያደረግሁት የመጽሐፍ ቅዱስ ጥናት ነው። በተጨማሪ ከአዲስ አበባ ኢቫንጀሊካል ቲዎሎጂካል ኮሌጅ (ኢ.ቲ.ሲ) እና በየጊዜው ካነብብኳቸው በርካታ መጽሐፍት ያገኘኳቸውን ትምህርቶች ያጠቃልላል። ከተለያዩ መጽሐፍት ያገኘኳቸውን ማስረጃዎችና ማብራሪያዎች ሁሉንም ወደ አማርኛ መልሶ ከማስቀመጥ ይልቅ አንዳንዶቹ የበለጠ ግልጽ ሆነው የሚታዩት በተጻፉበት በእንግሊዝኛ ቋንቋ እንደሆነ በማሰብ በዛ ያሉ የግርጌ ማስታወሻዎች በእንግሊዝኛ ቀርበዋል። ይህ ዓይነቱ አቀራረብ ሀሳቡን አጉልቶ ለመግለጽ ይረዳል በሚል ታሳቢነት የቀረበ ስለሆነ አንባቢዎች ይህንን እንዲረዱለት ጸሐፊው በትሕትና ለማሳሰብ ይወዳል።

መጽሐፉ ሰባት ምዕራፎች አሉት። የእግዚአብሔር ሕልውና፣ እግዚአብሔር ማን ነው? የእግዚአብሔር ስሞችና የእግዚአብሔር ባሕሪያት የሚሉት ምዕራፎች በቅደም ተከተል ከምዕራፍ 1 እስከ 4 የቀረቡ ሲሆን ምዕራፍ 5 ስለ ሥላሴ፣ ምዕራፍ 6 ስለ ሥላሴ አካላት ይገልጻሉ። የመጨረሻው ምዕራፍ 7 ስለ እግዚአብሔር ሥራዎች ነው። ሐዋርያው ጳውሎስ በቆላ 1:12 «... በእግዚአብሔር ዕውቀት እያደጋችሁ» እንደሚል የዚህ መጽሐፍ መልዕክት እኛ ሁላችንም እግዚአብሔርን በማወቅ እናድግ ዘንድ በጌታ ፍቅር ጥሪ ለማድረግ ነው። ዕድገታችን እርሱን በማወቅ ከእርሱ ጋር መልካም ኅብረት እንዲኖረን፣ ለጌታ እንደሚገባ በመኖር ብዙ ፍሬ እንድናፈራና በሁሉም እርሱን ደስ እናሰኘው ዘንድ ነው።

ይህን መጽሐፍ በኮምፒውተር በማስገባት በዚህ መልክ እንዲወጣ ያደረጉትን ወገኖች ሁሉ አመሰግናለሁ። ጽሑፉ በረቂቅ ደረጃ እያለ በማንበብ አስተያየት የሰጡትን ወገኖች፡- ስምዖን ሙላት (በክፊል)፣ ምሕረቱ ጴጥሮስ፣ ፍጹም መክብብ፣ ተስፋዬ ጋቢሶ፣ አያሌው ተሰማ፣

ንጉሤ ቡልቻ፣ ዝናቡ ገብረ ማርያም እና አለም ባዘዘውን እንዲሁም ለመጽሐፉ መቅድም የጻፈውን ጋሽ ሚሊዮን በለጠን ክልብ አመሰግናለሁ። እነዚህን ወገኖች እግዚአብሔር አብዝቶ ይበርካቸው እያልሁ መጽሐፉን በሚመለከት ለሚነሱ ማናቸውም ዓይነት ጥያቄዎች ተጠያቂ የሚሆነው ጸሐፊው ብቻ መሆኑን ለአንባቢያን ለማሳሰብ እውዳለሁ።

የፈጠረን፣ እንድናውቀውና ከእርሱም ጋር ገብረት እናደግር ዘንድ ራሱን የገለጠልን እግዚአብሔር ስሙ ይባረክ። ክብር፣ ምስጋና፣ ውዳሴ፣ አምልኮ ለሕያው አምላካችን ለእግዚአብሔር ይሁን። የሰማይና የምድር ጌታ እግዚአብሔር ይህን መጽሐፍ ለክብሩና ለቤተ ክርስቲያን መታነጽ ያድርገው፣ አሜን።

ምዕራፍ 1. የእግዚአብሔር ሕልውና

እግዚአብሔር ከዘላለም እስከ ዘላለም የሚኖር ሕያው አምላክ ነው። መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔርን መኖር ለማስረዳት ወይም ለማረጋገጥ ማስረጃ በማቅረብ አይጀምርም። እግዚአብሔር ለዘላለም ሕያው በመሆኑ ለእግዚአብሔር ሕልውና ማስረጃ ሳያስፈልገው «በመጀመሪያ እግዚአብሔር ሰማይንና ምድርን ፈጠረ» በማለት ሥራውን በመናገር ይጀምራል (ዘፍ 1፡1)። ሆኖም በዘመናት ውስጥ ሰዎች የእግዚአብሔርን ሕልውና ለመረዳትና ለማስረዳት፣ የተለያዩ ማስረጃዎችን አቅርበዋል። እነዚህ ማስረጃዎች ከዚህ በታች በ1.1 የቀረቡ ሲሆን ሕልውናውን ላለማመን የሚፈልጉት የሚያቀርቧቸውን ዋና ምክንያቶች ደግሞ በ1.2 እንመለከታለን።

1.1 ለእግዚአብሔር ሕልውና የሚቀርቡ ማስረጃዎች

የእግዚአብሔርን ሕልውና ለማስረዳት ብዙ ተመራማሪዎችና ፈላስፎች የተለያዩ ማስረጃዎችን ለማቅረብ ሞክረዋል። እነዚህ ማስረጃዎች በአጠቃላይ የሚያስገነዝቡት ከሰው አፈጣጠር፣ ከተፈጥሮ ሥርዓት፣ በዓለም ላይ ከሚታዩት ሁኔታዎችና ከታሪክ አካሄድ በመነሳት የዚህ ሁሉ ድንቅ ነገር ፈጣሪ የሆነ አንድ ኃይል (Super-natural Being) አለ ብሎ ሕልውናውን ማመን ከእኛምሮ ውጪ የሆነ አስተሳሰብ አለመሆኑን ነው። ማስረጃዎቹ ስለ እግዚአብሔር ሕልውና ወይም አምላክ ስለ መኖሩ የሚያሳዩት ነገር ቢኖርም በራሳቸው ግን እግዚአብሔርን ወደ ማወቅ አያደርሱም። እነዚህ ማስረጃዎች ጠቀሜታ ሊኖራቸው ቢችልም በማስረጃዎቹ አማካይነት ሰው የእግዚአብሔርን ማንነት ሊረዳና ሕያው እግዚአብሔርን በቀጥታ ወደ ማምለክ ደረጃ ሊደርስ አይችልም። ማስረጃዎቹን በሦስት በመክፈል እንደሚከተለው ማየት ይቻላል።

1.1.1 የንሊና ምስክርነት (Ontological Argument)

የሰው ልጅ ሁሉ እግዚአብሔር ወይም ኃይል የሆነ አምላክ ስለመኖሩ በንሊናው ስለሚያስብና መንፈሳዊ «ረሃብም» ስላለው በሰው ሁሉ ውስጥ እንዲህ ዓይነቱን ስሜትና ፍላጎት ወይም መንፈሳዊ ዝንባሌ ያስቀመጠ በእርግጥም እግዚአብሔር አለ ማለት ነው ብሎ የሚገልጽ ማስረጃ ነው። በዚህ ማስረጃ መሠረት የእግዚአብሔር ሕልውና

የተመሠረተው ሰው ፈጣሪ አለ ብሎ በማለቡ ሊሆን ትክክለኛው አስተሳሰብ መሆን ያለበት ግን እግዚአብሔር ሕያው ስለሆነ ወይም ፈጣሪ ስለሆነ ይህ አስተሳሰብ በሰው ሊኖር ቻለ የሚለው መሆን አለበት። ሆኖም «ፈጣሪ አለ» ብሎ የሚቀበል እምነት ሁሉ የሚያመልከው ሕያው እግዚአብሔርን ነው ለማለት አይቻልም።

1.1.2 የተፈጥሮ ምስክርነት (Cosmological Argument)

ይህ ማስረጃ ተፈጥሮን (Universe / Cosmos) ያስገኘ ወይም እንዲኖር ያደረገ ጀመሪ (Cause) መኖር አለበት በማለት የእግዚአብሔርን ሕልውና ለማረጋገጥ ይሞክራል። ከተፈጥሮ መገኘት በተጨማሪ ራሱ ተፈጥሮ በማንም ሊታይ የማይችል ዓላማና ሥርዓት ያለው መሆኑ (Teleological Argument) ይህም ለእግዚአብሔር ሕልውና ተጨማሪ ማረጋገጫ ነው ይላል። አንድ ሰዓት ወድቆ ያገኘ ሰው ይህን ሰዓት ለሆነ ዓላማ የሠራው ሌላ ሠሪ እንዳለ እንደሚገነዘብ ሁሉ የፀሐይን መውጣትና መጥለቅ (የምድር መዞር)፣ የወራትን መፈራረቅ፣ ወዘተ ... በተፈጥሮ ላይ እንዲሆን ያደረገ አንድ ታላቅ ኃይል አምላክ መኖሩን ያመለክታል። ስለሆነም እግዚአብሔር አለ ማለት ነው በማለት ያስረዳል። ይሁን እንጂ በዚህም ትንታኔ ቢሆን ትክክለኛው መረዳት መሆን የሚገባው እግዚአብሔር ስላለ (ስለሚኖር) ተፈጥሮ ሥርዓትና ውበት አላት የሚለው አገላለጽ መሆን አለበት። ሁሉ ነገር ጀመሪ (Causer) ካለው እግዚአብሔር አስጀማሪ የሌለው ጀመሪ (an Uncaused Causer) ነው።

1.1.3 የሰው ልጅ የተፈጥሮ ዝንባሌ (Moral/ Anthropological Argument)

ሰው በተፈጥሮው የመልካም ሥራ፣ የፍትሕ፣ ወዘተ ... ፍላጎት ስላለው ይህ ስሜት በሰው ሁሉ ውስጥ እንዲኖር ያደረገ አለ። ይህም አንድ ኃይል እግዚአብሔር ነው ብሎ ማስረጃውን ያቀርባል። የዚህም ማስረጃ አቀራረብ እንደ ሌሎቹ ማስረጃዎች ሁሉ «እግዚአብሔር ስላለ (ስለሚኖር) ሰውም በእግዚአብሔር ስለተፈጠረ የመልካም ሥራና የፍትሕ ዝንባሌ አለው» የሚል ሳይሆን «በሰው ውስጥ የመልካም ሥራ ዝንባሌ እንዲኖር ያደረገ ፈጣሪ ወይም እግዚአብሔር አለ ማለት ነው» ብሎ የሚያስረዳ ነው ማስረጃነቱ ጠቃሚ ሆኖ ሳለ የእግዚአብሔርን ሕልውና ግን በተገቢ ሁኔታ ሊገለጽ አይችልም።

1 ይህ የሰዓት ምሳሌ ስለ እግዚአብሔር የመፍጠር ሥራ በተጻፉ በርካታ መጽሐፍት በምሳሌነት ቀርቧል።

ለዎች ከሚያዩትና ማገናዘብ ከቻሉት በመነሳት ስለ እግዚአብሔር ሕልውና ለመረዳትና ለመግለጽ ቢሞክሩም ክርስቲያኖች ግን የእግዚአብሔርን ሕልውና ለማመን ወይም ለማስረዳት እነዚህ ከላይ የተዘረዘሩትን ማስረጃዎች ማቅረብ አያስፈልጋቸውም። የእግዚአብሔር ሕልውና የሚታወቀው በመጀመሪያ እግዚአብሔር ራሱን በተለያዩ መንገድ ስለገለጸና አማኙም ይህን እውነት በእምነት ስለተቀበለው ነው።

መጽሐፍ ቅዱስ ሲጀምር «በመጀመሪያ እግዚአብሔር ሰማይንና ምድርን ፈጠረ» (ዘፍ 1:1) የሚለው ይህ ቃል የእውነት ሁሉ ቁልፍ/ መሠረት ነው። እግዚአብሔርን ለማወቅ ትክክለኛው መንገድ ይህን እውነት በመቀበልና ከዚህ እውነት በመነሳት እግዚአብሔርን በማመን መኖር ነው። በአጠቃላይ የእግዚአብሔርን መኖር ለማረጋገጥ ማስረጃ በማቅረብ ለማመን ከመሞከር ይልቅ መኖሩን በእምነት ተቀበሎ ለሕልውናው ማስረጃ ማቅረብ ይቀላል። የእግዚአብሔርን መኖር ለመቀበል ማስረጃ በማቅረብ መነሳት የአእምሮ እውቀት እንጂ የልብ እምነት አይሆንም።

1.2 የእግዚአብሔር ሕልውና የክህደት መልኮች

እግዚአብሔር ራሱን በተለያዩ መንገድ የገለጸ ሕያው አምላክ ሆኖ ሳለ ሕልውናውን የሚከዱና ለክህደታቸውም የተለያዩ አስተሳሰቦችን የሚያቀርቡ አሉ። እነዚህን አስተሳሰቦች እንደሚከተለው ማየት ይቻላል።

1.2.1 «እግዚአብሔር የለም» ባይነት (Atheism)

ይህ ዓይነት አስተሳሰብ እግዚአብሔር የለም ብሎ ያምናል። ይህን አስተሳሰብ የሚከተሉት ይህን በማሰባቸው ከሕያው እግዚአብሔር ሌላ አምላክ2 ያበጃሉ። የእግዚአብሔርን ሕልውና የሚክድ ሰው ማናቸውም

2 ይህ «አምላክ» አመለካከታቸውንና አስተሳሰባቸውን የሚቃኙበት የመኖራቸው ዋና ዓላማም ይህን አስተሳሰባቸውን እውን ለማድረግ እንደሆነ አድርገው እንዲቆጥሩ የሚያደርጋቸው መርህ ወይም አመለካከት (Ideology) ነው። የዚህ እምነት ግብና መጨረሻው ምድራዊ ነው። ስለሆነም ሰዎች ያንን ያሰቡትን ወይም የተመኙትን ነገር በጨበጡ ጊዜ በምድር ላይ የመኖራቸው ወይም የመፈጠራቸው ግብ እንደተሟላ አድርገው ይቆጥራሉ። ይህ እምነት ከምድር ያለፈና ሰማያዊ የሆነ ግብ የለውም።

ነገር በተፈጥሮ ውስጥ በሚገኝ ኃይል እንደሚመራና እንደሚንቀሳቀስ ከዚህም ውጪ የሆነ ምንም ዓይነት ሌላ መለኮታዊ ኃይል እንደሌለ ማመኑ ነው። ይሁን እንጂ አንድ ሰው እግዚአብሔር የለም ብሎ ለማመንና ለመናገር አስቀድሞ ራሱ ሁሉን ነገር ያወቀ መሆኑን ይገባዋል። ያለዚያ እግዚአብሔር የገለጠውን መቀበል ነው!! ሁሉን ነገር ማወቅ ደግሞ የፍጥረታዊ ሰው ችሎታ አይደለም።

የእግዚአብሔርን ሕልውና የሚክዱ ሰዎችም አለመኖሩን መርምረው አውቀውት ሳይሆን «በእምነት» የሚቀበሉት ነው። መጽሐፍ ቅዱስ እንደሚያስተምረው «ሰነፍ በልቡ እግዚአብሔር የለም ይላል» (መዝ 14:1)። አንዳንዶችም በአፋቸው የእግዚአብሔርን መኖር ቢያምኑም በተግባራቸው ግን ይክዱታል። በተግባር የማይገለጽ የአፍ ብቻ እምነት ደግሞ እንደ ክህደት ነው።

1.2.2 «አምላክ አንድ ሳይሆን ብዙ ናቸው» የሚሉ (Polytheism)

የ«እግዚአብሔር የለም» ባይነት ተቃራኒው ደግሞ ፈጣሪ አንድ ብቻ (Monotheism) ሳይሆን ብዙ «እግዚአብሔሮች» ወይም አማልክት አሉ የሚል (Polytheism) አስተሳሰብ ነው። ነገር ግን መጽሐፍ ቅዱስ በግልጽ እንደሚያስተምረው አንድ እግዚአብሔር ብቻ አለ። «እስራኤል ሆይ ስማ፡- አምላካችን እግዚአብሔር አንድ እግዚአብሔር ነው» (ዘፃ 6:4)።

1.2.3 «እግዚአብሔርን ማወቅ አልቻልንም» ባይነት (Agnosticism)

የእግዚአብሔርንም ሆነ የሌሎችን አማልክት መኖር ወይም አለመኖር ለማረጋገጥ በቂ ማስረጃ የለም ብለው የሚያምኑት አግኖስቲክስ (Agnostics) ይባላሉ። አግኖስቲኮች ሁለት ክፍል አላቸው። አንዱ ክፍል «የእግዚአብሔርን መኖር አናውቅም» የሚል ሲሆን ሌላው ደግሞ «እግዚአብሔር ይኖር እንደሆነ ልናውቅ አንችልንም» የሚሉ ናቸው። ይህ መጠራጠር ወይም የክህደት ዓይነት «እግዚአብሔር ይኖር ይሆናል፤ ምናልባት ሳይኖርም ይችላል ደግሞም ይህን ማወቅ ከእኔ መረዳት በላይ ነው» ብሎ በእግዚአብሔር ከማመን ራስን ማግለል ነው።

ይሁን እንጂ ራሱን በተለያዩ መንገድ የገሰጸውን አምላክ ሕልውና አምኖ ለመቀበል አንድ ሰው ከሚያስፈልገው እምነት ይልቅ

ሕልውናውን ለመካድ የበለጠ እምነት ያስፈልገዋል። የእግዚአብሔር ሕያውነት በፍጥረቱ ሁሉ ግልጽ ሆኖ ይኖራልና (ሮሜ 1:20)። በሐዋ 17:22-27 እንደተጻፈው እግዚአብሔር ሊታወቅ የሚችልና ከእያንዳንዳችን የራቀ አይደለም።

1.2.4 «እግዚአብሔር በሁሉ ነው፤ ሁሉ እግዚአብሔር ነው» ባይነት (Pantheism)

Pantheism ከሁለት የግሪክ ቃላት የተገኘ ሲሆን ይህም 'Pan' ማለት ሁሉ (all or everything) እና "theos" ደግሞ እግዚአብሔር (God) ማለት ነው። ስለዚህ ትርጉሙ «ሁሉ እግዚአብሔር ነው» "God is everything" ወይም "God is all and all is God" ማለት ይሆናል። ይህ አስተሳሰብ እግዚአብሔር ከተፈጥሮ ጋር አንድ እንደሆነ አድርጎ ያቀርባል። በዚህ አስተሳሰብ ውስጥ ያሉ ሰዎች እግዚአብሔር ከፍጥረቱ ተለይቶ የማይታይ ወይም የማይገኝ ነው ይላሉ። ይህ እግዚአብሔርን ከተፈጥሮ ጋር እኩል ማድረግ ወይም ፍጡራን (ሰዎች) እግዚአብሔር መሆን ይችላሉ የሚለው አስተሳሰብ በዚህ ዘመን ካለው የአዲሱ ዘመን እንቅስቃሴ ትምህርት ጋር ይቀራረባል። በዚህ አስተሳሰብ መሠረት እያንዳንዱ ሰው የእግዚአብሔር ክፍል ተደርጎ ይቆጠራል። ነገር ግን መጽሐፍ ቅዱስ እንደሚያስገነዝበው እግዚአብሔር ከተፈጥሮ ተለይቶ የሚገኝ የፍጥረት ሁሉ ፈጣሪ ነው።

1.2.5 «እግዚአብሔር ከፈጠረው ሩቅ ነው» ባይነት (Deism)

እግዚአብሔር ፍጥረትን ከፈጠረ በኋላ ከፍጥረት ርቆና የፈጠረውን ፍጥረት አንደፈቀደው ይሁን ብሎ ትቶታል የሚል ነው። እግዚአብሔር ምናልባት አንዳንድ ጊዜ በልዩ ሁኔታ ፍጥረቱን ሊመራ ይችላል የሚል አስተሳሰብም በዚሁ እምነት ውስጥ አለ። ይህ አስተሳሰብ መጽሐፍ ቅዱሳዊ አይደለም። እግዚአብሔር የፍጥረቱ ጠባቂና ተንከባካቢ ነውና (ዕብ 1:2-3፤ ሐዋ 14:17፤ 17:27)።

እንግዲህ ከዚህ በላይ እንዳየነው የእግዚአብሔርን ሕልውና ለመረዳት ሰዎች የሚያቀርቧቸው ማስረጃዎች ትክክለኛ ወደሆነው መረዳት የሚጠጉ ቢሆኑም በቂ ማስረጃዎች ግን አይደሉም። በአንጻሩ ደግሞ የእግዚአብሔርን ሕልውና ላለመቀበል ሰዎች ብዙ ትንተናዎች ለማቅረብ ሞክረዋል። ይሁን እንጂ እግዚአብሔር ሰውን ከመፍጠሩም በፊትና ከፈጠረ በኋላም ያለ፤ ወደፊትም የሚኖር ሕያው አምላክ ነው። የዚህን ሕያው እግዚአብሔር ማንነት ቀጥሎ ባለው ምዕራፍ እንመለከታለን።

ምዕራፍ 2. እግዚአብሔር ማን ነው?

ሁሉም ሰው በእግዚአብሔር አምላክ ስለ ተፈጠረ (ዘፍ 1:26-27) እና እግዚአብሔርም መታወቅ የሚፈቅድ አምላክ በመሆኑ ሰው ሁሉ ፈጣሪውን ሊያውቅ ይገባል። ሰው እግዚአብሔርን በራሱ ጥረትና እውቀት ሊያውቀው አይችልም። በመጀመሪያ እግዚአብሔር እርሱነቱን ለሰው በመግለጹና ከሰውም ጋር ግንኙነት በማድረጉ ሰው እግዚአብሔርን ለማወቅ ይችላል።

ለሰው ዘር ሁሉ በቦታ፣ በአካባቢ፣ በባሕል፣ በሥልጣኔ ወዘተ ... የማይለወጥ አንድ እርግጠኛ ነገር አለ። ይህም ሰው ሁሉ ኃጢአተኛ መሆኑ ነው (ሮሜ 1:18-19፣ 3:9-18 እና 23)። ስለሆነም የሰው ዘር ሁሉ ኃጢአት የሚባል (በሽታ) አለበት። የዚህ በሽታ መድኃኒት ደግሞ አንድ ብቻ ነው፡- እግዚአብሔርን ማወቅ!! ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ በዮሐ 17:13 ላይ «እውነተኛ አምላክ ብቻ የሆንህ አንተን የላክሽውንም ኢየሱስ ክርስቶስን ያውቁ ዘንድ ይህች የዘላለም ሕይወት ናት » ብሏል።

እግዚአብሔር ሊታወቅ የሚችል አምላክ ነው (ሮሜ 1:19)፣ ሰው እግዚአብሔርን ማወቅ ይችላል (1ቆሮ 2:12)። እግዚአብሔር ሰውን የፈጠረው ከእርሱ ጋር ግንኙነት (Communicate) እንዲያደርግ በሚችልበት ሁኔታ ስለሆነ እግዚአብሔር ከሰው ጋር ግንኙነት ማድረግ ይችላል።

ከዚህ ቀጥሎ እግዚአብሔርን ማወቅ ምን እንደሆነ፣ የማወቂያ መንገዶችንና ስለ እግዚአብሔር ማንነት በቅደም ተከተል እንመለከታለን።

2.1 እግዚአብሔርን ማወቅ

ሙሴ እግዚአብሔርን ያውቅ ዘንድ ለመነ (ዘጸ 33:13)፣ ዕዝራ ለሕዝቡ እግዚአብሔርን ማወቅ አስተማረ (ነሀ 8:8)። ዳዊት «ዋላ ወደ ውኃ ምንጭ እንደማናፍቅ፣ አቤቱ እንዲሁ ነፍሴ ወደ አንተ ትናፍቃለች» አለ (መዝ 42:1)። እግዚአብሔርን የሚያውቅ ሕዝብ ይበረታል (ዳን 11:32)። እግዚአብሔርን ማወቅ የዘላለም ሕይወት ነው (ዮሐ 17:3)፣ ይህም እግዚአብሔርን ደስ ያሰኘዋል (ኤር 9:23-24)።

እግዚአብሔርን ማወቅ ቢያንስ በአራት መሠረታዊ ነጥቦች ላይ የተመሠረተ ነው። እነዚህም በእግዚአብሔር ማመን፣ በኢየሱስ ክርስቶስ በማመን ዳግመኛ መወለድ፣ መታዘዝ እና ፍቅር ናቸው።³ በእግዚአብሔር ማመን እርሱ በሥላሴ፡- በአብ፣ በወልድ እና በመንፈስ ቅዱስ ተገልጾ የሚኖር እውነተኛ አምላክ መሆኑን ማመን ነው (ዮሐ 17:3፣ 1ቆሮ 2:9-13)። በኢየሱስ ክርስቶስ ማመን ደግሞ ከአብ ዘንድ የመጣው እርሱ እውነተኛ እና ጌታ መሆኑን ማመን እና በእርሱ በማመን ዳግመኛ መወለድ ነው (1ዮሐ 5:20፣ ማቴ 11:27፣ ዮሐ 3:1-8፣ 1ቆሮ 8:5-6)። ለእግዚአብሔር መታዘዝ እርሱን ማወቅን ማሳያው መንገድ ነው (1ሳሙ 15:22-23፣ ማቴ 22:37-40፣ 1ዮሐ 2:2-3)። እርስ በርስ በመዋደድ የሚገለጽ የወንድማማች ፍቅር እግዚአብሔርን የማወቅ መግለጫ ነው (1ዮሐ 4:8)።

2.1.1 ስለ እግዚአብሔር በሙሉ መረዳት አይቻልም

³ እግዚአብሔርን ማወቅ ምን ማለት እንደሆነ የበለጠ ለግንዛቤ እንዲረዳ በሚከተለው መንገድ በቀመር መልክ መመልከት ይችላል።

KG = BG + KJ + O + L ወይም በተሻለ አቀራረብ

KG = f(BG, KJ, O, L)

where :- KG = Knowing God እግዚአብሔርን ማወቅ

f = function, determinant (የሚገልጽ፣ የሚወስን)

BG = Belief in God በእግዚአብሔር ማመን

KJ = Knowing Jesus / Rebirth በኢየሱስ ክርስቶስ በማመን ዳግመኛ

መወለድ

O = Obedience መታዘዝ

L = Love ፍቅር

ጸሐፊው ይህን ዓገድ ቀመር (Formula/ functional) አገላለጽ በመጠቀም እግዚአብሔርን ማወቅ የሚለውን ሃሳብ ለመግለጽ የሞከረው እግዚአብሔርን ለማወቅ ቁልፍ የእምነትና የተግባር ነጥቦችን በማመልከት እግዚአብሔርን ማወቅ የሚመሠረተው የስሌቱ ክፍሎች ሁሉም በአንድ ላይ ተሟልተው ሲገኙ መሆኑን ለማሳየት ለማስገንዘብና እግዚአብሔርን ማወቅ በእምነትና በሥራ የሚገለጽ መሆኑን አስረግጦ ለማሳየት ነው። ለምሳሌ የእግዚአብሔር ቃል «ትእዛቱን ብንጠብቅ በዚህ እንዳወቅነው እናውቃለን። አውቁዋለሁ የሚል ትእዛቱን የማይጠብቅ ውሸተኛ ነው» (1ዮሐ 2:2-4)፣ እንዲሁም «ፍቅር የሌለው እግዚአብሔርን አያውቅም እግዚአብሔር ፍቅር ነውና» (4:8) ይላልና።

ሰው የእግዚአብሔርን ማንነት በሙሉ ለማወቅ ፈጽሞ አይችልም። እግዚአብሔር ከሰው አእምሮ እጅግ የላቀ ነው። በቦታ፣ በጊዜ፣ በመረዳት ችሎታ፣ ወዘተ ... የተመጠነ ሰው ዘላለማዊና ሁሉን ቻይ የሆነውን፣ በሁሉም ቦታ ያለውን ... እግዚአብሔርን በሙሉ እንዴት ሊያውቅ ይችላል? (1ነገ 8:27፣ ኢሳ 55:8-9፣ ኤር 23:23-24፣ ኢዮ 11:7)።

ሰው እግዚአብሔርን ሊያውቅ የሚችለው እግዚአብሔር ራሱን እስከገለጸበት ድረስና የሰውም አእምሮ ሊያገናዝብ እስከሚችልበት ደረጃ ድረስ ብቻ ነው። እግዚአብሔር ከገለጠው በላይ ማሰብ ከንቱ ልፋት ይሆናል። እግዚአብሔር የገለጸውና እኛ ልንረዳና ልናገናዝብ የቻልነው ያ ነገር እውነተኛ ነገር ነው። ስለዚህ ሰው እግዚአብሔርን ሊያውቀው የሚችለው እግዚአብሔር የገለጸውን እውነት በእምነት በመቀበል ነው። የሰውም የመጨረሻ እውቀት ልክ (የአዋቂነት ደረጃ) እግዚአብሔርን ማወቅ ነው። እግዚአብሔርንም ማወቅ ትልቅ ማስተዋል ነው (ኢዮ 36:26፣ ሆሴ 6:3፣ ማቴ 11:25-27፣ ዮሐ 14:7፣ ዮሐ 17:3 ፣ ሮሜ 1:21፣ 1ቆሮ 2:6-16)።

2.1.2 እግዚአብሔርን ማወቅ ይቻላል

እግዚአብሔር በብዙ ዓይነት መንገድ ራሱን የገለጸ አምላክ ነው። መጽሐፍ ቅዱስ «ከጥንት ጀምሮ እግዚአብሔር በብዙ ዓይነትና በብዙ ጉዳዩ ለአባቶቻችን በነቢያት ተናግሮ ... በልጁ ... በዚህ ዘመን መጨረሻ ለእኛ ተናገረን» (ዕብ 1:1-2) ይላል። እግዚአብሔርን ማወቅ የሚቻለው ራሱን በገጸበት መንገድ በኩል ነው።

እግዚአብሔር ራሱን ገልጾልህ ሲባል በሰዎች መታየትን አያመለክትም፤ ከሰው ወይም ከመላእክት እርሱን ያየው የለምና። አንዳንድ ሰዎች ከእግዚአብሔር ጋር የተለየ ግንኙነት ነበራቸው። መጽሐፍ ቅዱስ ሙሴና (ዘጸ 24:10፣ ዘኁ 12:8)፣ ኢሳይያስ (ኢሳ 6:1) እግዚአብሔርን አይተውታል ይላል። ይህም የእግዚአብሔርን ክብር ሲሆን ይችላል (ዮሐ 12:41)። እግዚአብሔር ለሙሴ በዘጸ 33:20 «...ሰው አይቶኝ አይድንምና ፊቴን ማየት አይቻልህም» ብሎታል። እንዲሁም በዮሐ 1:18 «እግዚአብሔርን ያየው አንድ ስንኳ የለም» ተብሏል።

እግዚአብሔርን ማወቅ ስለ እግዚአብሔር ከማወቅ በላይ ነው። እግዚአብሔርን ማወቅ ከአእምሮ እውቀት በላይ የሆነና ከእርሱ ጋር

ጎብረት ማድረግን⁴ የሚጠቃለል ነው። መጽሐፍ ቅዱስ እንደሚያስተምረው እግዚአብሔርን ማወቅ የሚቻል ቢሆንም ስለ እግዚአብሔር ግን ሁሉን ነገር ማወቅ አይቻልም።

2.1.3 እግዚአብሔርን የማወቅ ዓላማ

መንፈስ ቅዱስ የእግዚአብሔርን ነገር ሊገልጽ በአማኞች ውስጥ ይኖራል። በዚህም ክርስቲያኖች እውነት የሆነውን ከውሸት ለይተው ያውቃሉ (ዮሐ 16:13-15፤ 1ቆሮ 1:10፤ 1ዮሐ 2:27)። እግዚአብሔር እርሱን እናውቅና እንታዘዝለት ዘንድ ይወዳል፤ በቃሉም ያዘናል። እግዚአብሔርን የማወቅ ዓላማ፡- ሰዎችን ወደ ዘላለም ሕይወት ለመምራት (ዮሐ 1:16፤ 17:3፤ 1ጢሞ 2:4) እና አማኞች እርሱን በማወቅ በክርስትና ሕይወታቸው የበለጠ ያድጉ ዘንድ (2ኤፕ 3:18፤ ኤፌ 1:18) ነው።

እግዚአብሔርን ማወቅ ሕይወት ነው። እግዚአብሔርን የሚያውቅ ሰው ባሕሪውንም ያውቃል፤ ለእርሱ የሚገባውን መሥዋዕት፤ አምልኮና ስግደት ያቀርባል፤ በአምላኩም ደስ ይለዋል። ስለሆነም እግዚአብሔርን ማወቅ ማንነቱን በመገንዘብና በመታዘዝ ከእርሱ ጋር ሕያው የሆነ ጎብረት ለማድረግ ያስችላል።

2.2 እግዚአብሔርን የማወቂያ መንገድ (መገለጥ)

እግዚአብሔር አምላክ አስቀድሞ ራሱን ባይገልጥ ሰው እንዴት ስለ እርሱ ሊያውቅ ይችላል? እርሱ በጥናትና ምርምር የሚገኝ ወይም የሚታወቅ አይደለም። እርሱ ግን ይታወቅ ዘንድ ስለሚወድ ራሱን ገልጾአል።

እግዚአብሔር በተለያዩ መንገድ ራሱን፤ ባሕሪውን፤ ሀሳቡን፤ ለሰው ያስታወቀበት መንገድ መገለጥ (Revelation) ይባላል። እግዚአብሔር ራሱን የገለጸባቸው መንገዶች በሁለት ዋና ክፍሎች ሊከፈሉ ይችላሉ። አነርሱም «አጠቃላይ መገለጥ» እና «ልዩ መገለጥ» ናቸው። ሁለቱም የመገለጥ መንገዶች ከእግዚአብሔር የሆኑና ስለ እግዚአብሔር የሚገልጹ ናቸው።

4 ከዚህ በፊት በበግርጌ ማስታወሻ ቁጥር 3 በተመለከተው ቀመር ውስጥ የተጠቃለሉት መታዘዝና ፍቅር ከእግዚአብሔር ጋር ጎብረት የማድረጊያ መንገዶች ናቸው።

2.2.1 አጠቃላይ መገለጥ

አጠቃላይ መገለጥ ማለት እግዚአብሔር ለሁሉም ሰው በሁሉም ጊዜና በሁሉም ቦታ ራሱን ያሳወቀበት መንገድ ነው። አጠቃላይ መገለጥ የሚያመለክተው እግዚአብሔር በፍጥረት፤ በታሪክና በሰው የውስጥ ማንነት አማካይነት ማንነቱን መግለጹን ነው። በሰው ሁሉ ውስጥ ስለ እግዚአብሔር የተቀመጠ መረዳት (Awareness of God / sensus divinitatis) አለ። ሆኖም እንደ አቴናውያን እንደነበሩበት ሁኔታ ሰዎች ያላቸው የየራሳቸው ሃይማኖትና ፍልስፍና እውነተኛውን አምላክ እንዳያውቁ ይከለክላቸዋል (ሐዋ 17:22-30)።

አጠቃላይ መገለጥ ቃሉ እንደሚያመለክተው አቀራረቡ አጠቃላይ ነው። ይህ መገለጥ በየትኛውም ጊዜና በየትኛውም ቦታ ለሚገኙ ለሁሉም ሰዎች ነው፤ (ማቴ 5:45፤ ሐዋ 14:17)፤ ለዓለም ሁሉ ነው (መዝ.19:1)፤ በሰው ሁሉ ዘንድ ያለ ነው (ሮሜ 2:14-15)። አጠቃላይ መገለጥ የተገለጠባቸው መንገዶች የሚከተሉት ናቸው።

ሀ) ተፈጥሮ

ተፈጥሮ ሰውን ጨምሮ ስለ እግዚአብሔር ማንነት ይናገራል። ሐዋርያው ጳውሎስ በሮሜ 1:20 ላይ እንደገለጸው የእግዚአብሔር «የማይታየው ባሕርይ እርሱም የዘላለም ኃይሉ ደግሞም አምላክነቱ ከዓለም ፍጥረት ጀምሮ ከተሠሩት ታውቆ ግልጥ ሆኖ ይታያልና»⁵ ይላል። ስለሆነም የእግዚአብሔር ኃይሉና አምላክነቱ በፍጥረቱ አማካይነት የሚታወቅ ነው (መዝ 8:1፤ 19:1-4)።

በመዝ 19:1-6 እንደተመለከተው ግዑዝ የሆኑ የእግዚአብሔር ፍጥረቶች ስለ እግዚአብሔር ክብር ይናገራሉ። እንዲሁም በሮሜ 1:18-32 መሠረት ስለ እግዚአብሔር በተፈጥሮ አማካይነት የሚገለጠውን እውነት የሚንቅ የእግዚአብሔር ቁጣ በእርሱ ላይ ይወርዳል።

5 በአዲሱ መደበኛ ትርጉም እንደሚከተለው ይነበባል፡ «ዓለም ከተፈጠረ ጀምሮ የማይታየው የእግዚአብሔር ባሕርይ ይኸውም ዘላለማዊ ኃይሉና መለኮትነቱ፤ ከፍጥረቱ በግልጽ ይታያል ... »።

ለ) ሰው

እግዚአብሔር በሰው አማካይነት ራሱን ገልጿል። ጆሮን የፈጠረ የሚሰማ አምላክ ነው። ዓይንን የፈጠረ የሚያይ አምላክ ነው (መዝ 94:9)። በእግዚአብሔር አምላክ የተፈጠረ ሰው ሁሉ በውስጡ የጎሊና ሕግ አለው (ሮሜ 2:14-15)። ይህ ሕግ የሚናገረው የግብር ኃጢአቶች ለምሳሌ መስረት፣ መዋሽት፣ ሰው መግደል እና የመሳሰሉት ሁሉ የትኛውም ሕብረተሰብ በበጎ ጎሊና የማይቀበላቸው እንደሆኑ ነው። በሰው ውስጥ ያለው ትክክለኛና ስህተት የሆነውን የሚገልጸው ስሜት እንዲህ አድርጎ የፈጠረውን የእግዚአብሔርን ሕልውና ያሳያል። እግዚአብሔር በአጠቃላይ መገለጥ አማካይነት ስለ ራሱ ማንነት፣ ባሕርይና ሥራ የሚከተሉትን ገልጿል፡-

- ክብሩን (መዝ 19:1)
- የሰማይን ጠፈር (ዓለማትን) መፍጠሩን (መዝ 19)
- ታላቅነቱንና አምላክነቱን (ሮሜ 1:20)
- ተፈጥሮን መቆጣጠሩንና ቸርነቱን (ሐዋ 14:17)
- ለሁሉም ሰው መልካምነቱን (ማቴ 5:45)
- በሰው የተሠራ ወይም የተመሰለ አለመሆኑን (ሐዋ 17:29)

ሰማይ፣ ከዋክብት፣ ፍጥረታት፣ ሰዎች፣ እና የእግዚአብሔር የእጅ ሥራዎች ሁሉ የአንድ የፈጣሪን መኖር እና መኖር ያስቻላቸውን የእርሱን ቸርነት የሚያመለክቱ ናቸው። ይሁን እንጂ እነዚህ ብቻቸውን እግዚአብሔርን ማወቅ እንደሚገባን አያሳውቁንም እርሱን በማመን ወደሚገኝ የኃጢአት ሥርየትና ደህንነትም አያደርሱም።

አጠቃላይ መገለጥ ስለ እግዚአብሔር የሚያስረዳው መጠነኛ በመሆኑ ልዩ መገለጥ አስፈላጊ ነው። ስለ ራሱ ሊገልጥ የሚችል እግዚአብሔር

6 በአጠቃላይ መገለጥና በሕሊና ሕግ ሰዎች ስለ እግዚአብሔር የሚያውቁት ብዙ ነገር አለ። ሆኖም አንድ ሰው አምላክ (super natural being) እንዳለ በማመንና ያም «አምላክ» የሕያው እግዚአብሔር የሆኑ አንዳንድ ባሕርያትና ሥራዎች (ለምሳሌ ሁሉን ቻይነት፣ መፍጠር) አለው በመባሉ ያ አምላክ የመጽሐፍ ቅዱስ እግዚአብሔር ነው ለማለት አይቻልም። በመጽሐፍ ቅዱስ የተገለጸው እግዚአብሔር በሦስት አካላት አብ፣ ወልድ፣ መንፈስ ቅዱስ ተገልጾ የሚኖር አንድ አምላክ ነው። ይህን የሚክድ እምነት የሚያመልከው በመጽሐፍ ቅዱስ የተገለጸውን ሕያው አምላክ ሳይሆን «ሌላ አምላክ» ነው። ሐዋርያው ጳውሎስ በ2ቆሮ 11:4 ላይ «ሌላ ኢየሱስ ... ልዩ መንፈስ ... ልዩ ወንጌል» እንዳለው ዓይነት እንዲሁ ይህ አምላክም የመጽሐፍ ቅዱሱን እግዚአብሔር የሚመስል ግን «ሌላ አምላክ» ነው።

ነው። ያለዚያ እንደ አቴና ሰዎች «ለማይታወቅ አምላክ» (ሐዋ 17:22) መስገድ ይሆናል።

ተፈጥሮ በድንቅ ሁኔታ መሠራቱ ፈጣሪ መኖሩንና ይህም ፈጣሪ የፈጠረውን ሁሉ ውብ አድርጎ መሥራቱን ያመለክታል። ይሁን እንጂ ተፈጥሮ ብቻውን ሰው ከእግዚአብሔር ጋር እንዴት ጎብረት ማድረግ እንደሚችልና እግዚአብሔርም ከሰው ምን እንደሚፈልግ አይገልጽም። እንግዲህ ተፈጥሮ ስለ እግዚአብሔር የሚያሳውቅ ቢሆንም ከሰው ጋር ሲነጋገርና የእግዚአብሔርንም ፈቃድ ሊገለጽ ባለመቻሉ ሌላ (ልዩ) መገለጥ አስፈልጓል።

2.2.2 ልዩ መገለጥ

ልዩ መገለጥ ከጥንት ጀምሮ የእግዚአብሔርን የማዳን ሥራ ያመለክታል። ልዩ መገለጥ እግዚአብሔር ከሰው ዘር ጋር የተነጋገረውንና ፈቃዱን የገለጸበትን መንገድ የሚያመለክት ነው። ልዩ መገለጥ እግዚአብሔርን በማመንና ቃሉን በማወቅ የሚገኝ ነው።

እግዚአብሔር ከመጀመሪያው ጀምሮ ከሰው ጋር ይነጋገር ነበር፤ ሃሳቡንና ፈቃዱንም ይገልጽ ነበር። በዘፍ 2:15-17 እግዚአብሔር ከአዳም ጋር ሲነጋገር ለሰው ዘር ተስፋ ሲሰጥ እናነባለን። ይህ የእግዚአብሔር ዕቅድ ዘመኑን ቆጥሮ በጊዜው በኢየሱስ ክርስቶስ ተፈጽሟል (ገላ 4:4)።

የእግዚአብሔር ልዩ መገለጥ ሁለት ዋና መንገዶች አሉት። እነርሱም በሥጋ የመጣው ኢየሱስ ክርስቶስና የእግዚአብሔር ቃል የሆነው መጽሐፍ ቅዱስ ናቸው።

ሀ) የእግዚአብሔር ልዩ መገለጥ፡- በኢየሱስ ክርስቶስ

እግዚአብሔር ከጥንት ጀምሮ በብዙ መንገድ ሲናገር ቆይቶ በመጨረሻ በልጁ በኢየሱስ ክርስቶስ ተናገረን (ዕብ 1:2)። ራሱ እግዚአብሔር መለኮት የሆነው ኢየሱስ ክርስቶስ እግዚአብሔርን ገለጸው። እግዚአብሔርን ማወቅ የሚቻለው በልጁ በኢየሱስ ክርስቶስ በኩል ነው። መጽሐፍ ቅዱስ በማቴ 11:27 ላይ «... ከወልድም በቀር፤ ወልድም ሊገልጥለት ከሚፈቅድ በቀር አብን የሚያውቅ የለም» ይላልና። ኢየሱስ ክርስቶስ አማካኝ «እግዚአብሔር ከእኛ ጋር» ነው (ኢሳ 7:14፣ ማቴ 1:23፣ ዮሐ 1:14፣ 18፣ ዮሐ 7:46፣ 1ዮሐ 1:1-3)።

ኢየሱስ ክርስቶስ ፍጹም ሰው፣ ፍጹም አምላክ ነው። መጽሐፍ እንደሚል «በእርሱ የመለኮት መላት ሁሉ በሰውነት ተገልጦ ይኖራልና፤» (ቆላ 2:9)⁷ ይህ ኢየሱስ ክርስቶስ በምድር ላይ በአካል በመመላለስ የእግዚአብሔርን ባሕሪያት በመላት ገልጿል።

ለ) የእግዚአብሔር ልዩ መገለጥ፡- በመጽሐፍ ቅዱስ

እግዚአብሔር ራሱን የገለጠበት አንዱ መንገድ ስሙን በማሳወቅ ነው። ሙሴ የሚነደውን ቁጥቋጦ ለማየት ከሄደ በኋላ ማን ላከኝ ልበል ሲል «ያለና የሚኖር» (I am) ላከኝ ትላለህ ብሎታል (ዘጸ 3:14)። እግዚአብሔር ከኖህ ጋር (ዘፍ 8:12-17) ከአብርሃም ጋር (ዘፍ 15:18፣ 17:1-14) ቃል ኪዳን ገብቷል። ጳውሎስ እግዚአብሔርን ሊያውቅ ይመኝ ነበር (ፊሊ 3:10)። ይህ ሁሉ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ተገልጧል።

መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ቃል ነው። የእግዚአብሔርን ሃሳብና ፈቃድ ያሳያል። እግዚአብሔር ሀሳቡን የገለጠባቸውና ለሰው ያስታወቀባቸው መንገዶች በመጽሐፍ ቅዱስ ተገልጸዋል።⁸ ሰው የእግዚአብሔርን ቃል በመስማትና በማመን እግዚአብሔርን ሊያውቅ ይችላል። መጽሐፍ ቅዱስ የሚናገረው ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ ነው (ሉቃ 24:44)። መጽሐፍ ቅዱስም ቢሆን ስለ እግዚአብሔር ሁሉን ነገር አይገልጽም (ዮሐ 20:30-35)። ይሁን እንጂ ሰው ስለ እግዚአብሔር ሊያውቅ የሚገባው ሁሉ በመጽሐፍ ቅዱስ ተገልጿል። የተገለጸው ሁሉ ደግሞ እውነት ነው (ዮሐ 17:17)።

⁷ በአዲሱ መደበኛ ትርጉም «የመለኮት መላት ሁሉ በአካል በእርሱ ይኖራልና» ይላል ።

⁸ ከመጽሐፍ ቅዱስ እንደምንገነዘበው እግዚአብሔር ፈቃዱን ለሰዎች ካስታወቀባቸው ልዩ ልዩ መንገዶች መካከል የሚከተሉት ይገኛሉ።

ሀ. ዕጣ፡- ምሳ 16:33፣ ሐዋ 1:21-26

ለ. ኦሪምና ቱሚም፡- ዘጸ 28:30፣ ዘኁ 27:21፣ ዘዳ 33:18፣ 1ኛሙ 28:6፣ ዕዝ 2:63

ሐ. ሕልም፡- ዘፍ 20:3 እና 6፣ 31:11-23 እና 24፣ ኢዮ 2:28

መ. ራእይ፡- ኢሳ 1:1፣ 6:1፣ ሕዝ 1:3

ሠ. የእግዚአብሔር መልአክ፡- ዘፍ 16:7-14፣ ዘጸ 3:2፣ 2ኛሙ 24:16፣ ዘካ 1:12

ረ. መላእክት፡- ዳን.9:20-21፣ ሉቃ.2:10-11፣ ራእ.1:1

ሸ. በጉልህ ድምጽ

መጽሐፍ ቅዱስ 39 የብሉይና 27 የሐዲስ ኪዳን በድምሩ 66 መጽሐፍትን በውስጡ የያዘ፣ ከ40 በሚበልጡ ጸሐፊዎች የተጻፈ፣ በ1500 ዓመታት ያህል ጊዜ ውስጥ የተጻፈ ሆኖ ሳለ ሀሳቡ አንድ ነው። ይኸውም እግዚአብሔር በኢየሱስ ክርስቶስ በኩል ሊሠራ ስላቀደው፣ ስለሠራውና ስለሚሠራው ሀሳብ መግለጽ ነው። ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስን በቃሉ መሠረት በማመን የተለወጡ ሰዎች ሕይወት ስለ እግዚአብሔር ሕልውና የሚያስረዱ ሲሆን እግዚአብሔር ራሱን ለገለጸባቸው መንገዶችም ተጨማሪ ማስረጃ ይሆናል። ይህን እውነት ቀምሰው ያዩ ሰዎች ይበልጥ ያውቁታል (መዝ 34:8)። የተለወጡ ሰዎች ሕይወት የሚያመለክተው እግዚአብሔር አምላክ በቃሉ እንደተናገረው እንዲሁ በሰዎች ሕይወት ቃሉን የሚፈጽም መሆኑን ነው።

2.3 የእግዚአብሔር መሠረታዊ ማንነት

2.3.1 እግዚአብሔር ሕይወት አምላክ ነው

መጽሐፍ ቅዱስ ስለ እግዚአብሔር ሕይወት ለማረጋገጥ አይምክርም። ይልቁን በዕብ 11:6 እንደተጻፈው «ወደ እግዚአብሔር የሚደርስ እግዚአብሔር እንዳለ ለሚፈልጉትም ዋጋ እንዲሰጥ ያምን ዘንድ ያስፈልገዋልና» ይላል። ፍጥረት ሁሉ ሕይወት የሚያገኘው ከእግዚአብሔር ሲሆን እግዚአብሔር ግን ራሱ በራሱ የሚኖር ሕይወት አምላክ ነው (ዮሐ 5:26)። ለመኖር ምንም አያስፈልገውም (ሐዋ 17:25)። ይህ ሕይወት አምላክ በታሪክ ውስጥ ማንነቱንና ፈቃዱን ገልጿል፣ ታሪክን ይቆጣጠራል። እርሱ በሕይወት ለዘላለም ይኖራል።

መጽሐፍ ቅዱስ «እስራኤል በተራራው ላይ የሕይወት አምላክን ድምጽ» ሰማ (ዘዳ 5:26)፣ «የሕይወት አምላክ ... መላእክቱን» ይልካል (ራእ 7:2) ይላል። አማልክት ሁሉ ጸሎትን የማይሰሙ፣ መልስ የማይሰጡ፣ ምናምንቱዎች ናቸው (ኢሳ 40:10፣ ኤር 2:5)። ጣዖታት የብልሃተኞች የእጅ ሥራዎች (ኤር 10:8-9)፣ ዝናብ ማዝነብ የማይችሉ (ኤር 14:22) ናቸው። ሕይወት እግዚአብሔር ግን ትንፋሽ ከሌላቸው የምስል አማልክት ፈጽሞ የተለየ ነው (ኤር 10:14-15)። ሕይወት እግዚአብሔር ድምጹን ያሰማል (ኤር 10:13)። የተሰሉንቁ ሰዎችም ዳግመኛ ሲወለዱ ከጣዖቶች ወደ ሕይወት እግዚአብሔር ዘወር ብለዋል (1ተስ 1:9)። አማኞች በሕይወት እግዚአብሔር ተስፋ ይኖራሉ (1ጢሞ

4:8-10):: ስለዚህ እግዚአብሔር ለዘላለም ያለና የሚኖር ሕያው አምላክ ነው።

2.3.2 እግዚአብሔር መንፈስ ነው

እግዚአብሔር መንፈስ ነው። ይህም የማንነቱ መግለጫ ነው (ዮሐ.4:24):: መንፈስ የሆነ ሥጋና አጥንት የለውም (ሉቃ.24:39):: እግዚአብሔር መንፈስ ስለሆነ⁹ የሚታይ ግዙፍ አካል ወይም የሰውነት ክፍል የለውም። ስለዚህ ማንም ሰው እርሱን አላየውም¹¹ (ዮሐ 1:18፤ 1ጢሞ 1:17፤ 1ጢሞ 6:15-16)::

9 እግዚአብሔር መንፈስ ነው። ኢየሱስ ክርስቶስ ፍጹም ሰው ፍጹም አምላክ ነው። ኢየሱስ ክርስቶስ በሥጋና በደም ተገልጿል (ዕብ 2:14-16):: በእግዚአብሔር (Godhead) ውስጥ ኢየሱስ ክርስቶስ በመለኮትነቱ መንፈስ ነው።

10 በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ እግዚአብሔር እንደ ሰው ተገልጿ እንመለከታለን። እግዚአብሔር ይናገራል (ዘፍ 1:3)፤ ይሰማል (ዘፍ 21:17፤ ዘጸ 16:2)፤ ያያል (ዘፍ 1:4)፤ ያሸታል (1ሳሙ 26:19)፤ ፊት አለው (ዘኁ 6:25፤ መዝ 27:8)፤ ጀርባ አለው (ዘጸ 33:23)፤ እጆች አሉት (መዝ 10:2፤ ኢሳ 14:27)፤ ጣት አለው (ዘጸ 9:10)። በሌላ በኩል ደግሞ መንፈስ ሥጋና አጥንት የለውም። ደግሞም እግዚአብሔር ሰው አይደለም (ሆሴ 11:9)፤ እርሱን በምንም መመስል አይቻልም (ኢሳ 40:18)። እንግዲያውስ ይህ የሚያመለክተው እግዚአብሔር ከሰው ጋር ለመገናኘትና ራሱን ለማሳወቅ የወደደበት ከሰው ጋር የሚግባባት ሁኔታ ወይም ሰብዓዊ አነጋገር (Anthropomorphism) ነው ማለት ይቻላል።

11 እግዚአብሔር እንደተገለጸና ሰዎችም እንዳዩት መጽሐፍ ቅዱስ ይናገራል። ያዕቆብ (ዘፍ 32:30)፤ ሙሴ (ዘጸ 3:6፤ ዘጸ 33:11፤ ዘጸ 34:10)፤ ኢሳይያስ (ኢሳ 6:1) እግዚአብሔርን አይተዋል። እግዚአብሔር መንፈስ በመሆኑ ማንም ሰው መንፈስን ሊያይ አይችልም። «እግዚአብሔር ፊቱን ያበራልህ» (ዘኁ 6:25) የሚለው ቡራኬ የበረከት መግለጫ ሲሆን እግዚአብሔር ፊቱን መሰውራ ደግሞ (መዝ 13:1) የሰቃይና የሀዘን ምክንያት ይሆናል። እግዚአብሔርን እንዳዩት የተነገረላቸው ሰዎች በእርሱነቱ አላዩትም እርሱን አይቶ በሕይወት መኖር አይቻልምና ዘጸ 33:20:: እንዲሁም በዘጸ 4:15-18 ላይ «እግዚአብሔር በዙፊ በእሳት ውስጥ ሆኖ በተናገራችሁ ጊዜ መልክ ከቶ አላዩችሁምና እጅግ ተጠንቀቁ እንዳትረሱ የተቀረጸውን ምስል የማናቸውንም ነገር... ምሳሌ እንዳታደርጉ» ይላል። ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ የማይታየው አምላክ ምሳሌ ነው (ቆላ 1:15)። ስለዚህ ያዩት የእግዚአብሔርን ክብር መሆን አለበት። ጌታ ኢየሱስ ነቢዩ ኢሳይያስ እግዚአብሔርን ስለማየቱ ሲናገር «ክብሩን ሰላዬ ኢሳይያስ ይህን አለ፤ ስለ እርሱም ተናገረ» ብሏል። ክብሩ የእርሱ መገኘት ፣ የሥልጣኑ ፣ የኃይሉ መግለጫ ነውና። (ዘጸ 24:15-17፤ 33:18-22፤ 1ሳሙ 4:21)።

እግዚአብሔር መንፈስ ከሆነ እንግዲያው ሰው የተፈጠረው በእግዚአብሔር አምሳል¹² ነውና (ዘፍ 1:27) ይህ ምን ማለት ነው? የሚለው ጥያቄ ብዙ ጊዜ ይነሳል። ይህ ማለት ግን ሰው መንፈስ ነው፤ ወይም እግዚአብሔር ሥጋና አጥንት አለው አያሰኝም። በቆላ 3:10 እና በኤፌ 4:24 መሠረት የሰው እግዚአብሔርን መምስል በጽድቅ፤ በእውቀትና በቅድስና ነው። እግዚአብሔር የጠራን የልጁን መልክ እንድንመስል ነው (ሮሜ 8:29)። ይህም የባሕርይ መመሳሰል እንጂ የአካል (የሰውነት) መመሳሰል አይደለም። በተጨማሪም ሰው እግዚአብሔርን የሚመስለው በፍጥረታት ሁሉ ላይ ሥልጣን በመቀበሉ ነው (ዘፍ 1:26-27)።

2.3.3 እግዚአብሔር እኔነት አለው (Personal Being)

እግዚአብሔር እኔነት አለው። ስም አለው፤ በዚህም ስም ይጠራል፤ በዚህም ስም ራሱን ለሌሎች ይገልጻል (ዘካ 3:14)። እግዚአብሔር «አካል» (Personality) አለው። ይህም ማለት እግዚአብሔር የራሱ እኔነት ያለው ነው ማለት እንጂ የሰው ገላ ዓይነት ግዙፍ አካል/ሰውነት ያለው ነው ማለት አይደለም። እግዚአብሔር እኔነት ስላለው ሰዎች ከእርሱ መገለጥን ይቀበላሉ፤ ከእርሱ ጋር ሕብረት ያደርጋሉ፤ ወደ እርሱ ይጸልያሉ። እርሱ «አንድ ኃይል» አይደለም። የምናየውም ነገር ሁሉ እግዚአብሔር አይደለም፤ እግዚአብሔር አካል ስላለው ይኖራል፤ ይሰማል፤ ይልካል፤ ይባርካል፤ ወዘተ...። እግዚአብሔር

12 ሰው የተፈጠረው በእግዚአብሔር ምሳሌ ወይም መልክ ነው የሚለውን ለመረዳት ወይም ለመተርጉም ከሚቀርቡት አመለካከቶች መካከል የሚከተሉት ይገኙበታል፡-

1. ሰው በአካል እግዚአብሔርን ይመስላል፤
2. በአንድ እግዚአብሔር ሦስት አካላት (ሥላሴ) እንዳሉ ሁሉ ሰውም እውቀት፤ ስሜትና ፈቃድ ስላለው በዚህ እግዚአብሔርን ይመስለዋል፤
3. ሰው እግዚአብሔርን የሚመስለው በገዢነቱ (በአስተዳዳሪነቱ) ነው፤
4. እግዚአብሔር በባሕርው ጸድቅና ቅዱስ በመሆኑ ሰውም የተፈጠረው በዚህ ምሳሌ ነው።
5. «በመልካችን እንደምሳሌያችን» የሚለው ማኅበራዊነትን የሚያመለክት በመሆኑ ሰው የተፈጠረው ለብቻው ለመኖር ሳይሆን በማኅበራዊነት በፍቅር እንዲኖር ነው፤ የሚሉት ዋናዎቹ ናቸው። ሆኖም ጠቅላላ ባለ አገላለጽ ሰው በእግዚአብሔር አምሳል መፈጠሩ የሚያመለክተው የአካል መመሳሰልን ሳይሆን ሰው በምድር ላይ ገዢ እንዲሆን መደረጉንና የእግዚአብሔርን ባሕርይ እንዲካፈል ሆኖ መፈጠሩን ነው። ሰውን ክቡር ፍጥረት የሚያደርገውም በእግዚአብሔር አምሳል መፈጠሩ ነው (ያዕ 3:9)።

ሕያው ስለሆነና እኔነት ስላለው ሰው በእርሱ ይታመናል፤ እርሱን ያውቃል፤ ይወዳል፤ እርሱን ያመልካል፤ ያገለግላል፡፡

እግዚአብሔር «የአካል» ወይም የእኔነት መግለጫዎች ማለትም እውቀት፣ ስሜት፣ ፈቃድ አሉት፡፡ እነዚህ የአካል መግለጫዎች በእግዚአብሔር ዘንድ በፍጹምነት ይገኛሉ፡፡ እግዚአብሔር ያውቃል (መዝ 139:1-6)፤ ይሰማዋል (ናሆ 1:2-3)፤ ይፈቅዳል (1ተሰ 4:3,5 እና 18)፡፡

እግዚአብሔር ከአዳም ጋር በኤደን ገነት (ዘፍ 3:9-23) እና ከሙሴ ጋር በሚነደው ቁጥቁጦ (ዘዳ 3:1-4፣17) የተነጋገረው እኔነት ወይም አካል እንዳለው ተጨማሪ ማረጋገጫ ነው፡፡ እግዚአብሔር እኔነት ስላለው ሰውን ወዳጅ ያደርጋል፤ ከሰው መካከል ወዳጅ ነበረውና (ኢሳ 41:8፣ ያዕ 2:23)፡፡

2.3.4 እግዚአብሔር ፍቅር ነው

እግዚአብሔር ሰውን የሚወድድ ብቻ ሳይሆን ራሱ ፍቅር ነው፡፡ ፍቅር ከእግዚአብሔር ባሕርይነት አንዱ ብቻ አይደለም፤ የባሕርይነቱ ሁሉ ማጠቃለያ የእርሱነቱ መግለጫ ነው (ዮሐ 4:8 እና 16)፡፡ ፍቅር በሥላሴ መካከል ላለው ተዛምዶና አንድነት መግለጫ ነው፡፡ «አብ ወልድን ይወዳልና» (ዮሐ 5:20፣ 17:24)፡፡ ወልድም አብን ይወድዳል ዮሐ 14:31፡፡

2.3.5 እግዚአብሔር ብርሃን ነው

«እግዚአብሔር ብርሃን ነው፤ ጨለማም በእርሱ ዘንድ ከቶ የለም» (1ዮሐ 1:5)፡፡ እርሱ «የብርሃናት አባት» ነው (ያዕ 1:17)፡፡ ዘማራው እግዚአብሔርን «ብርሃንን አንደ ልብስ ለበስህ» (መዝ 104:2) ይለዋል፡፡

ጨለማ የኃጢአትና የሞት ምሳሌ ሲሆን ብርሃን የጨለማ ተቃራኒ ነው፡፡ ብርሃን የቅድስና፣ የመልካምነት፣ የሕይወት መግለጫ ነው፡፡ በእግዚአብሔር ዘንድ ጨለማ (ኃጢአት) የለም፡፡ «የእስራኤልም ብርሃን እንደ እሳት ቅዱሱም እንደ ነበልባል ይሆናል» (ኢሳ 10:17)፡፡ ብርሃን የሆነ እግዚአብሔር ሕዝቡን የጠራው «ወደሚደነቅ ብርሃኑ» (1ጴጥ 2:9) ነው፡፡ ብርሃን የሆነ እግዚአብሔር የመብራት ብርሃንና የፀሐይ ብርሃን በማይኖርበት በዘላለም ውስጥ ጌታ አምላክ ለሕዝቡ ያበራላቸዋል (ራእ 22:5)፡፡

እንግዲህ እግዚአብሔር ይታወቅ ዘንድ የሚወድ አምላክ ስለሆነ ራሱን ገልጦአል፡፡ ራሱንም በመግለጡ ሰው እግዚአብሔርን ለማወቅ ይችላል፡፡ እግዚአብሔርን ማወቅ ከአእምሮ እውቀት እጅግ ያለፈ ነው፡፡ እግዚአብሔርን ማወቅ ማንነቱን ተገንዝቦ፣ በእርሱ በማመንና ለእርሱ በመገዛት መኖር ነውና፡፡

የእግዚአብሔር ማንነት ከሚታወቅባቸው መንገዶች አንዱ በስሞቹ ነው፡፡ የእግዚአብሔር ስሞች ማንነቱን ይገልጻሉ፡፡ ይህን በሚቀጥለው ምዕራፍ እንመለከታለን፡፡

ምዕራፍ 3. የእግዚአብሔር ስሞች

ስም መለያ፣ መጠሪያና የማንነት መግለጫ ነው። በተለይ በዕብራውያን ዘንድ ለአንድ ሰው ስም ሲሰጠው ባለስሙ ወደፊት እንዲሆን የሚፈለገውን ወይም የወላጆቹን ታሪክና የወደፊት ተስፋ እንዲገልጽ ተደርጎ ይሰየማል። እግዚአብሔርም የሰዎችን ሕይወት ወይም ባሕርይ ለመለወጡ ወይም ልዩ ተስፋ እንደገባላቸው ምልክት እንዲሆን ስም የተቀየረላቸው አሉ። የአብርሃም (ዘፍ 17:5)፣ የሣራ (ዘፍ 17:15-16)፣ የያዕቆብ (ዘፍ 32:27-29)፣ የጴጥሮስ (ማር 3:16) ስም የተቀየረላቸው ነው።

የእግዚአብሔር ስም የእርሱን ማንነት ወይም ባሕርይውን ያመለክታል። ከመጽሐፍ ቅዱስ እንደምንረዳው የእግዚአብሔርን ስም መጥራት እርሱን ማምለክ ነው (ዘፍ 21:33)። ጌታ ባስተማረው ጸሎት ውስጥ «ስምህ ይቀደስ» (ማቴ 6:9) ብለን ስንጸልይ የእግዚአብሔርን ስም ሰዎች ሁሉ ያከብሩት ዘንድ¹³ እና በስሙ ውስጥ የተገለጸውን ባሕርይን ይረዱ ዘንድ መለመናችን ነው። በሰው ዘንድ እንኳ ቢሆን የአባቱ ወይም የራሱ ስም ባልሆነ ቦታና ሁኔታ ሲጠራበት ደስ የሚለው ማን ነው?

እግዚአብሔር ስለ መስዋዕት የሰጠውን ሥርዓት አለመጠበቅ ስሙን ማርከስ ነው (ዘለ 22:2፣32)። ካህናቱ በስሙ ያገለግላሉ (ዘዳ 21:5)። እግዚአብሔር ስለ ስሙ የሰጠውን ተስፋ ይጠብቃል (1ሳሙ 12:22)። ዘማሪው «አቤቱ ጌታችን ስምህ በምድር ሁሉ እጅግ ተመሰገን» ይላል (መዝ 8:1)። ሙሴም በመዝሙር እንዲህ ይላል፡-

የእግዚአብሔርን ስም እጠራለሁና፣ ለአምላካችን ታላቅነትን ስጡ።

እርሱ አምላክ ነው ሥራውም ፍጹም ነው፤
መንገዱም ሁሉ የቀና ነው፤

¹³ስሙን በከንቱ መጥራት እርሱን አለማክበር ነው (ዘጸ 20:7)። የእግዚአብሔርን ስም የማናከብረው የእርሱን ማንነት የማያከብሩና የማይገልጹ ቃላትን ከስሙ ጋር አያይዘን ስንናገር እንዲሁም የእርሱ ሆነን ሳለ በተግባራችን ግን ስንክደው ነው። የእግዚአብሔር ቃል «መልካሙን ሥራችሁን አይተው በሰማያት ያለውን አባታችሁን እንዲያከብሩ ብርሃናችሁ እንዲሁ በሰው ፊት ይብራ» ይላልና (ማቴ 5:16)።

የታመነ አምላክ፤ ክፋትም የሌለበት፤
እርሱ እውነተኛና ቅን ነው (ዘፃ 32:3-4) ይላል።

እግዚአብሔር በብሉይ ኪዳንና በአዲስ ኪዳን የሚታወቅባቸውና የሚጠራባቸው ማንነቱን የሚገልጹ ስሞች አሉት። በአማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ እግዚአብሔር የሚለው ስም እንደ ዕብራይስጡ መጽሐፍ ቅዱስ የተለያየ ባይሆንም በዕብራይስጡ መሠረት በብሉይ ኪዳን እግዚአብሔር የሚጠራባቸው ሦስት ዋና ስሞች አሉት።¹⁴ እነርሱም ኤሎሂም፣ ያህዌና አዶናይ ናቸው።¹⁵

3.1 የብሉይ ኪዳን ስሞች

3.1.1 ኤል/ኤሎሂም (ELOHIM)

ይህ ቃል በብሉይ ኪዳን 2,570 ጊዜ ያህል የተገለጸ ሲሆን ከዚህ ውስጥ 2,310 ጊዜ ያህል ለእውነተኛው አምላክ ማለትም ለሕያው እግዚአብሔር ውሏል። ይህ ቃል በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ በመጀመሪያው ቁጥር ላይ ተገልጿል፤ «በመጀመሪያ እግዚአብሔር (ኤሎሂም) ሰማይንና ምድርን ፈጠረ» (ዘፍ 1:1) ይላል። በሌላ በኩል ደግሞ በዘፍ 35:2,4፣ ዘጸ 12:12፣ 18:11 እና በመሳሰሉት ቦታዎች ኤል የሚለው ቃል ሌሎች አማልክትን ያመለክታል።

ኤል16/ ኤሎሂም ማለት ታላቅ፣ ኃይል፣ አምላክ ማለት ነው። በዕብራይስጥ ቋንቋ ቃሉ ብዙ ቁጥርን የሚያመለክት ሲሆን

14 የእግዚአብሔር ስም የእርሱን ማንነት፣ ባሕርይና ሥራ የሚያመለክት ሲሆን ለሰዎች መጠሪያ ወይም መታወቂያነት የሚውሉ መግለጫዎች ለእግዚአብሔርም ውለዋል። እግዚአብሔር ተዋጊ፣ (ዘጸ.15:3)፣ ፈዋሽ (ዘጸ.15:26)፣ እረኛ (መዝ.23:1)፣ ባል (ኢሳ 54:5)፣ ታዳጊ (ኢሳ 33:22) ተብሏል።

15 አዲሱ መደበኛ ትርጉም ሦስቱን መሠረታዊያን የእግዚአብሔር ስሞች ለመለየት ያደረገውን ጥረት በመጽሐፉ መቅደም ገጽ VI ላይ ይመልከቱ።

16 «ኤል» ከሰውና ከቦታ ጋር ተያይዞ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ተገልጿል። ለምሳሌ ኤልሳዕ (እግዚአብሔር ደህንነት ነው)፣ ኤልሳቤጥ (እግዚአብሔር መሐላዬ ነው)፣ ኤልያስ (እግዚአብሔር አምላክ ነው)፣ ኤልያቂም (እግዚአብሔር ያስነሳል)፣ ዳንኤል (እግዚአብሔር ፈራጅ ነው)፣ ሚካኤል (እንደ እግዚአብሔር ማን ነው?)፣ ቤቴል (የእግዚአብሔር ቤት)፣ ወዘተ።

በእግዚአብሔር ስምነት ሁልጊዜም የሚያያይዘው ከነጠላ ቁጥር ግሥ (አንቀጽ) ጋር ነው። ይህም በብዙነት አንድነትን ያመለክታል። ይህ የእግዚአብሔር ስም የእርሱን ማንነት ወይም ባሕርይ ማለትም ሁሉን ገዢነቱን፣ የመፍጠር ሥራውን፣ ፈራጅነቱን እንደሚከተለው ይገልጻል።

ሁሉን ገዢነቱን ይገልጻል

«የምድር ሁሉ አምላክ» (ኢሳ 54:5)፣ «የሥጋ ሁሉ አምላክ እግዚአብሔር» (ኤር 32፣27)፣ «የሰማይ አምላክ» (ነሀ 2:4)፣ «የአማልክት አምላክ» (ዘፃ 10:17)፣ የሚሉትና ሌሎች ተመሳሳይ ጥቅሶች ኤሎሂም የሁሉም የበላይና ገዢ መሆኑን ያመለክታሉ።

የመፍጠር ሥራውን ያሳያል

ኤሎሂም ሁሉን ነገር የፈጠረ አምላክ ነው። «በመጀመሪያ እግዚአብሔር (ኤሎሂም) ሰማይንና ምድርን ፈጠረ» (ዘፍ 1:1)። «ሰማያትን የፈጠረ እግዚአብሔር» (ኢሳ 45:18)፣ «ባሕሩንና የብሱን የፈጠረውን የሰማይን አምላክ እግዚአብሔርን» (ዮና 1:9)። በእነዚህ ጥቅሶች ላይ የተጠቀሰው የእግዚአብሔር ስም ኤሎሂም የሚለው ነው።

ፈራጅነቱን ያመለክታል

ኤሎሂም የእግዚአብሔርን ፈራጅነትም ያመለክታል። «እግዚአብሔር ፈራጅ ነው» (መዝ 50:6)፣ «በምድር ላይ የሚፈርድ አምላክ» (መዝ 58:11) በሚለው የተገለጸው ስም ኤሎሂም ነው።

«ኤሎሂም» ወይም «ኤል» ከተሰኘው ስም ጋር በመያያዝ እግዚአብሔር የሚጠራባቸው ሌሎች ስሞችም አሉት።

ሀ) ኤል ሻዳይ (El-Shadai)

ኤል ሻዳይ ማለት ሁሉን ቻይ ማለት ሲሆን እግዚአብሔር በሁሉን ቻይነቱ መጽናናት በመስጠት የበረከት ሁሉ ምንጭ መሆኑን ያመለክታል። እግዚአብሔር በፍጹም ሥልጣኑ ሁሉን በመቆጣጠር ለእኛ በረከትን ይሰጣል። ዘፍ 17:1፣ ዘፍ 28:3፣ ዘፍ 35:11።

ለ) ኤል ኤልዩን (El-Elyon)

ልዑል እግዚአብሔር፤ ከፍ ያለ አምላክ ማለት ነው። የእግዚአብሔርን ኃይል፤ ገዢነት፤ ታላቅነት ያመለክታል። ዘፍ 14:9፤ 18-19፤ ዳን 7:18፤ መዝ 50:14።

ሐ) ኤል ያለም (El-Olam)

የዘላለም አምላክ ማለት ሲሆን አለመለወጡንና ኃይሉ የማይደክም መሆኑን ያመለክታል። ዘፍ 21:23፤ 33፤ መዝ 100:5፤ መዝ.103:17፤ ኢሳ.40:28።

መ) ኤል ሮኢ (El-Roi)

ኤል ሮኢ ማለት የሚያይ እግዚአብሔር ማለት ነው። ዘፍ 16:13።

3.1.2 ያህዌ (YHWH/YAHWEH)

ይህ ስም በብሉይ ኪዳን 5,321 ጊዜ ተጽፏል። ያህዌ ማለት ነጻ፤ ራሱ በራሱ የሚኖር፤ እንዲኖር ሌላ ኃይል ወይም ምክንያት የማያስፈልገው ዘላለማዊ አምላክ ማለት ነው። የዚህ ስም ትርጉም ግልጽ የሆነው ለሙሴ ነው (ዘጸ.6:3)። እግዚአብሔር ራሱን የገለጸው «ያለና የሚኖር» ብሎ ነው (ዘጸ 3:14)።

ያህዌ የሚለው የእግዚአብሔር ስም የሚያመለክተው፡-

- እግዚአብሔር ራሱ በራሱ አሁንና ወደፊት የሚኖር መሆኑን
- እግዚአብሔር ከሕዝቡ ጋር መገኘቱን (ዘጸ 3:12)
- ሕዝቡን ከባርነት በማውጣት ቃል ኪዳንን መጠበቁን (ዘፍ 12:1-3፤ 15፤ 17፤ 26:2-5፤ 28:13-15፤ ዘጸ 6:6) ነው።

ኤሎሂምና አዳናይ የተሰኙት የእግዚአብሔር ስሞች በዕብራይስጥ ቋንቋ ከእውነተኛው አምላክ ሌላ ለሌሎችም አማልክት ወይም ሰዎች መጠሪያነት ውለዋል። በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ለእግዚአብሔር ብቻ መጠሪያ የዋለው ስም ያህዌ የተሰኘው ነው።

እግዚአብሔር ይህን ስሙንና ማንነቱን ለሙሴ እንዲህ ብሎ አውጆአል።

እግዚአብሔር [Yahweh] በደመናው ውስጥ ወረደ፤ በዚያም ክእርሱ ጋር ቆመ፤ የእግዚአብሔርንም ስም [Yahweh] አወጀ። እግዚአብሔርም [Yahweh] በፊቱ አልፎ፡- እግዚአብሔር፤ እግዚአብሔር [Yahweh! Yahweh] መሐሪ፤ ሞገስ ያለው፤ ታጋሽም፤ ባለ ብዙ ቸርነትና እውነት፤ እስከ ሺህ ትውልድም ቸርነትን የሚጠብቅ፤ አበሳንና መተላለፍን ኃጢአትንም ይቅር የሚል፤ በደለኛውንም ከቶ የማያነጻ፤ የአባቶችንም ኃጢአት በልጆች እስከ ሦስትና እስከ አራት ትውልድም በልጅ ልጆች የሚያመጣ አምላክ ነው ሲል አወጀ (ዘጸ 34:5-7)።

በጥቅሉ ውስጥ የገባው የእንግሊዝኛ ቃል በዕብራይስጡ ሲጻፍ ያህዌን እንደሚያመለክት ለመግለጽ የተጨመረ ነው።

ይህ የእግዚአብሔር ስም የእርሱን ማንነት ይገልጻል፤ ማንነቱ በባሕርይው ይገለጻል። በባሕርያቱ መካከል ቅራኔ የለም። መሐሪና ታጋሽ የሆነው እግዚአብሔር በደለኛውን ግን በበደሉና በኃጢአቱ ንስሐ ካልገባ በስተቀር አያነጻም።

አይሁድ ይህ ያህዌ የሚለው ስም ሊጠራ የማይቻል፤ የክበረ፤ 17 የተለየ ስም አድርገው በመቁጠራቸው ስሙ ባለበት ቦታ ሁሉ «አዳናይ» የሚለውን ስም በመተካት ያነብቡ ነበር። ከዚህ ስም ጅሆባ /ዮሐዋ የሚለው ስም ተገኘ።

17 አይሁድ ለእግዚአብሔር ስም እክብሮት አላቸው። በእኛ ዘንድ ግን የእግዚአብሔርን ስም በመጻፍ ረገድ በተለይ ከቅርብ ዓመታት ወዲህ እየታየ ያለ ጉልህ ስህተት አለ። የእግዚአብሔር ስም በሕዝቡ ሁሉ ዘንድ በግልጽ መታወቅ ያለበትና ሲጻፍም የሚያሻማ ትርጉም ያለው መሆን ይገባዋል። በተለይ በመጽሐፍት፤ በልዩ ልዩ ለሕዝብ በሚቀርቡ ጽሑፎችና ማስታወቂያዎች ላይ ሙሉ ስሙን «እግዚአብሔር» ብሎ መጻፍ አግባብ ነው። ያለዚያ በእሁኑ ዘመን እየታየ ያለው አሳጥሮ ለመጻፍ መሞከር ማለትም እግዚ፤ እግ/ር፤ እግዚእ፤ እ/ር፤ እር፤ እዝ/ር፤ እግ/ሔር ብሎ መጻፍ የተለያየ አነባበብ ያለውና አሳሳቶም ስለሚሆን ወንጌልን ለሌሎች ለማስተላለፍ እንቅፋት ይሆናል።

እንዲህ ዓይነቱ አሳጥሮ መጻፍ በሁሉም አንባቢ ዘንድ ግልጽ ካለመሆኑም በላይ የእግዚአብሔርን ስም በእክብሮት ባለመጥራታችን ወይም ባለመጻፋችን ቅሬታ የሚያድርባቸውም ክፍሎች ይኖራሉ። ብዙ ጊዜ በአጭር የተጻፉት ሲነበቡም በአጭሩ ማለትም የተጻፉት ፊደሎች ብቻ እየሆነ መምጣቱ ደግሞ የማሳጠሩን ስህተትነት አጉልቶ ያሳያል። አሳጥሮ የሚጻፈው ለማያምኑ ሰዎች ስለ እግዚአብሔር ማስተዋወቂያ በሚሆኑ በፓስተሮች፤ በትራክቶች በመጽሐፋት ወዘተ ሳይቀር መሆኑ ይህ የማሳጠሩን ስህተትነት እጥፍ ድርብ ያደርገዋል። ስለዚህ ይህ አጻጻፍ አሳጥሮ መጻፉ ትርጉሙን በአንባቢው እጅ የተተወ ያደርገዋልና ሙሉ ስሙን «እግዚአብሔር» ብሎ መጻፍ በሁሉም ዘንድ እንዲለመድ/እንዲዘወተር ጸሐፊው አጥብቆ ለማሳሰብ ይወድዳል።

ያህዌ በሚለው የእግዚአብሔር ስም መሠረትነት ሌሎች የእግዚአብሔር መጠሪያዎች አሉ። እነዚህ ስሞች ከአንዳንድ ሁኔታዎች ወይም ከተፈጸሙ ድርጊቶች ጋር በተያያዘ መንገድ እግዚአብሔር የተጠራባቸው ናቸው። እነርሱም፦

ሀ) <u>ያህዌ ይርኤ</u>	እግዚአብሔር ያያል (ዘፍ 22:14)።
ለ) <u>ያህዌ ንሲ</u>	እግዚአብሔር ዓላማዬ (ዘጸ 17:15)።
ሐ) <u>ያህዌ ሻሎም</u>	እግዚአብሔር ሰላም (መሳ 6:24)።
መ) <u>ያህዌ ሳቦት</u>	የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር፤ በተለይ በጦርነት ጊዜ የእስራኤል የጦር መሪና ጠባቂ መሆኑን ያመለክታል (1ሳሙ 17:45)።
ሠ) <u>ያህዌ ማካዶሽ</u>	የሚቀድስ እግዚአብሔር (ዘጸ 31:13)
ረ) <u>ያህዌ ሮይ</u>	እግዚአብሔር እረኛዬ (መዝ 23:1)
ሰ) <u>ያህዌ ስድክኑ</u>	እግዚአብሔር ጽድቃችን (ኤር 23:6)
ሸ) <u>ያህዌ ሻማሕ</u>	እግዚአብሔር በዚያ አለ (ሕዝ 48:35)
ቀ) <u>ያህዌ ኤሎሂም እስራኤል</u>	የእስራኤል አምላክ እግዚአብሔር (መሳ 5:3፤ ኢሳ 17:6)

3.1.3 አዶናይ (ADONAI)

አዶናይ ማለት ጌታ፤ ባለቤት፤ በሁሉ ላይ የሚገዛ ማለት ሲሆን እግዚአብሔር የሰው ሁሉ ጌታ፤ ባለቤት መሆኑን ያመለክታል። አዶናይ የሚለው መጠሪያ ለእግዚአብሔር ሲውል ብዙ ጊዜ ኤሎሂም ከተሰኘው ስም ጋር ተያይዞ ይገኛል። ይህም በሕዝቡ ላይ ጌታ ወይም ገዥ የሆነው እግዚአብሔር መሆኑን ያመለክታል (ዘፍ 19:2፤ 40:1፤ 1ሳሙ 1:15፤ ኢያ 5:14፤ ኢሳ 6:8-11)።

3.2 የአዲስ ኪዳን ስሞች

አዲስ ኪዳን በመጀመሪያ በግሪክ እንደመጸፉ መጠን የአዲስ ኪዳን ስሞች መሠረት የግሪኩ መጽሐፍ ቅዱስ ነው። በዚህም መሠረት በአዲስ ኪዳን የእግዚአብሔር ስሞች የሚከተሉት ናቸው።

3.2.1 ቲዎስ (Theos)

ይህ በዕብራይስጡ ኤሎሂም ከሚለው ጋር ይመሳሰላል።

3.2.2 ጌታ (Lord / Kyrios/ Kurios)

ይህ ስም በአዲስ ኪዳን 717 ጊዜ የተጻፈ ሲሆን ከዚህ ውስጥ 210 ጊዜ የተገለጸው በሉቃስ ወንጌል ነው። ይህም ጌታ (Owner, Master, Lord) የሚለውን ፍቺ ይዟል።

3.2.3 አባት (Father)

ይህ የእግዚአብሔር ስም በብሉይ ኪዳንም የነበረ ሲሆን (እግዚአብሔር የእስራኤላውያን አባት ነው)። እግዚአብሔር ይበልጥ በዚህ ስም የተጠራው በአዲስ ኪዳን ነው። ስሙ የእግዚአብሔርን ፊጣሪነት / አስገኝነትን ያመለክታል።

«አባት» የሚለው መጠሪያ በብሉይ ኪዳን 15 ጊዜ የተጻፈ ሲሆን በአዲስ ኪዳን ግን 245 ጊዜ ተገልጿል። እግዚአብሔር እንደ አባትነቱ ለልጆቹ ጸጋና ሰላም ይሰጣል (ዘጸ 32:6፤ ኢሳ 63:16፤ 1ቆሮ 8:6፤ ኤፌ 3:14፤ ዕብ 12:9፤ ያዕ 1:17)።

የእግዚአብሔርን ማንነት በስሞቹ ማወቅ እንደሚቻል በዚህ ምዕራፍ ተመልክተናል። በሚቀጥለው ምዕራፍ ደግሞ ማንነቱ በባሕርያቱ ጭምር እንደሚታወቅ እናያለን።

ምዕራፍ 4. የእግዚአብሔር ባሕርያት

የእግዚአብሔር ባሕርያት የእርሱን ማንነት መግለጫዎች ናቸው። የእግዚአብሔር ባሕርይና እርሱነቱ (ማንነቱ) በአንድ ላይ የሚታዩ ሲሆኑ ባሕሪዎቹ እርሱነቱን ያሳያሉ፤ እርሱነቱ ደግሞ በባሕሪው ይገለጻል። የእግዚአብሔር ባሕርያት የዘላለም ባሕርያት ናቸው፤ አይጨምሩም፤ አይቀንሱም።

የእግዚአብሔር ባሕርያት ሁሉም እኩል ናቸው። አንደኛው ባሕርይው ከሌላኛው ባሕርይ ከፍ ብሎ የሚታይ አይሆንም። ሁሉም ባሕርያት በስምምነት ይገኛሉ። ለምሳሌ ከእግዚአብሔር ባሕርያት አንዱ እግዚአብሔር ፍቅር መሆኑ ነው። እንዲሁም እግዚአብሔር ፈራጅ ነው። ፍቅር መሆኑ እንዳይፈርድ አይከለክለውም፤ በኃጢአት ላይ በጽድቅ እንዲፈርድ እንጂ። ስለሆነም በአንዳንዶች ዘንድ እንደሚባለው «እግዚአብሔር ፍቅር ስለሆነ በማንም ላይ አይፈርድም፤ ምክንያቱም በፍቅር ውስጥ ፍርድ የለም» ብሎ ማሰብ የእግዚአብሔርን ማንነት/ባሕርይ አለማወቅ ነው። ለእግዚአብሔር «ጽድቅና ፍርድ የዙፋኑ መሠረት ናቸው» (መዝ 97:2)።

የእግዚአብሔር ባሕርያት ቁጥር ብዙ በመሆኑ ትክክለኛ ቁጥራቸው ግን አይታወቅም።¹⁸ በዚህ መጽሐፍ ውስጥ የቀረቡት ጎልተው የሚታዩት ናቸው።

¹⁸Wayne Grudem in his book: Systematic Theology: An Introduction to Biblical Doctrine, 1994, Zondervan Publishing House, Grand Rapids, pp 161-179, 186-187, for instance presents God's attributes as follows.

- **Incommunicable:-** 1. Independence 2. Unchangeableness 3. Eternity 4. Omnipresence 5. Unity
- **Communicable:-**
 - A. Attributes describing God's Being (1. Spirituality 2. Invisibility)
 - B. Mental attributes (3. knowledge or omniscience 4. Wisdom, 5. Truthfulness (and faithfulness))
 - C. Moral attributes (6. Goodness 7. Love 8. Mercy (grace, patience) 9. Holiness 10. Peace (or order) 11. Righteousness (or justice) 12. Jealousy 13. Wrath
 - D. Attributes of purpose (14. will 15. freedom 16. Omnipotence (or power and sovereignty)
 - E. "Summary" attributes (17. perfection 18. Blessedness 19. Beauty 20. Glory)

የእግዚአብሔርን ባሕርይ ቀለል ባለ መንገድ ለመረዳት እንዲቻል የሰነ መለኮት አስተማሪዎች አብዛኛውን ጊዜ የማይተላለፉ ባሕርይትና የሚተላለፉ ባሕርይት ብለው በሁለት ዋና ክፍሎች ይከፍሏቸዋል፡፡19 በዚህ መጽሐፍም ይህን አከፋፈል እንጠቀማለን፡፡20

4.1 የማይተላለፉ ባሕርይት

የማይተላለፉ ባሕርይት ተብለው የሚጠሩት የእግዚአብሔር ባሕርይት ከእግዚአብሔር ወደ ፍጥረታቱ (መላእክትና ሰው) የማይተላለፉና የእግዚአብሔር ብቻ የሆኑ ናቸው፡፡ እነዚህ ባሕርይት በሰው ዘንድ የማይገኙ በመሆናቸው ብዙውን ጊዜ ለማገናዘብ አዳጋች ይሆናሉ፡፡

የእግዚአብሔር የማይተላለፉ ባሕርይት የሚከተሉት ናቸው፡፡

4.1.1 እራስ በራስ መኖር (Independence / Self existence)

4.1.2 አለመለወጥ (Unchangeableness / Immutability)

4.1.3 አለመወሰን (Infinity / Eternity)

19ይህ አከፋፈል የእግዚአብሔርን ባሕርይት ለመረዳት የሚያግዝ ቢሆንም የእግዚአብሔርን ባሕርይት እንደዚህ መክፈል ግን ችግር ይኖረዋል፡፡ የሚተላለፉ የተባሉት ባሕርይት በሙሉ ከእግዚአብሔር ወደሰው የሚተላለፉ አይደሉምና፡፡ ለምሳሌ ሰዎች አዋቂዎች ቢሆኑም የእግዚአብሔርን ያህል እውቀት ፈጽሞ ሊኖራቸው አይችልም፡፡ ከእውቀት ከፍላጎት እናውቃለንና (1ቆሮ 13:12) ተብሏል፡፡ እንዲሁም የማይተላለፉ የተሰኙት ባሕርይትም ፈጽሞ የማይተላለፉ አይደሉም፡፡ ጌታን የተቀበለ ሰው ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ከእግዚአብሔር ጋር ለዘላለም በሕይወት እንደሚኖር ያውቃል፡፡ ከዚህም የተነሣ አንዳንዶች የማይተላለፉ ባሕርይት፡- እግዚአብሔር ለሰው በጥቂቱ የሚያካፍላቸው ባሕርይት (Incommunicable attributes:- attributes of God that are less shared by us) እና የሚተላለፉ ባሕርይት፡- እግዚአብሔር ለሰው በብዛት የሚያካፍላቸው ባሕርይት (communicable attributes:- attributes of God that are more shared with us) በሚል ይገልጿቸዋል፡፡

20የእግዚአብሔር ባሕርይት አከፋፈል እዚህ ከተመለከተው ለየት ባለ ሁኔታ ሊሆን ይችላል፡፡ ይህም፡-

ሀ. በፍጥረቱ ዘንድ የማይገኙ ባሕርይት፡- ሁሉን ቻይነቱ፤ አለመለወጡ፤ አለመወሰኑ፤ አለመከፍፈሉ፤

ለ. እርሱ በፈጠራቸው በፍጥረቱ ዘንድ በተወሰነ መጠን የሚገኙ ባሕርይት፡- እውቀት፤ ጥበብ፤ ፍቅር፤ ቅድስና፤ ጽድቅ፤ ታማኝነት፤ ሥልጣን በሚል፤ ወይም ደግሞ ክፍፍል ሳይደረግ በአንድ ላይ በመዘርዘር ነው፡፡

4.1.1 እግዚአብሔር ራሱ በራሱ የሚኖር ነው

እግዚአብሔር ያልተፈጠረ ፈጣሪ፤ ከማናቸውም ነገር ነጻ ሆኖ በራሱ የሚኖር አምላክ ነው፡፡ እርሱ ያደረገውንና የሚያደርገውን ሁሉ እንዲያከናውን ከእርሱ ውጪ የሆነ ማንም አልመራውም፤ አልረዳውም አልመከረውም፡፡ ሁሉንም እንደራሱ ፈቃድና ዕቅድ አድርጓል፡፡ እግዚአብሔር በእርሱነቱ፤ በፈቃዱ፤ በሥልጣኑ፤ በሃሳቡ፤ በዓላማው ነጻ ነው (መዝ 33:11፤ 115:3፤ ዳን 4:35፤ ዮሐ 5:26፤ ሮሜ 11:33-34)፡፡

እግዚአብሔር ራሱ በራሱ ለዘላለም የሚኖር አምላክ ስለሆነ ራሱን በራሱ ጠርቷል፡፡ «እኔ ነኝ» (ዘጸ 3:14) የእግዚአብሔር መጠሪያ ነው፡፡ የእግዚአብሔር ማንነት የሚወሰነው በራሱ በእግዚአብሔር ነው፡፡ ሌላውም ፍጥረት ሁሉ በእርሱ የተፈጠረ ነው፡፡ ዳዊት «ተራሮች ሳይወለዱ፤ ምድርም ዓለምም ሳይሠሩ፤ ከዘላለም እስከ ዘላለም ድረስ አንተ ነህ» ብሏል (መዝ 90:2)፡፡ እንዲሁም ሐዋርያው ዮሐንስ «ጌታችንና አምላካችን ሆይ፤ አንተ ሁሉን ፈጥረሃልና ስለ ፈቃድህም ሆነዋልና፤ ተፈጥረውማልና ክብር፤ ውዳሴ፤ ኃይልም ልትቀበል ይገባሃል» (ራእ 4:11) እያሉ በዙፋኑ ፊት አክሊላቸውን የሚያናሩትን ሽማግሌዎች ተመልክቷል፡፡

እግዚአብሔር ራሱ በራሱ የሚኖር ለመኖርም ምንም የማያስፈልገው ነጻ አምላክ ነው፡፡ እርሱ ከፍጥረቱ ምንም አይፈልግም፡፡ ጳውሎስ ለአቴና ሰዎች ስለ እግዚአብሔር ሲያስረዳ «ዓለሙንና በእርሱ ያለውን ሁሉ የፈጠረ አምላክ እርሱ የሰማይና የምድር ጌታ ነውና እኛ በሠራው መቅደስ አይኖርም፤ እርሱም ሕይወትንና እስትንፋስን ሁሉንም ለሁሉ ይሰጣልና፤ አንዳች እንደሚጉድለው በሰው እኛ አይገለገልም» ይላል (ሐዋ 17:24-25)፡፡ ጌታ እግዚአብሔር ስለራሱ ለኢዮብ ሲናገር «እመልስለትስ ዘንድ መጀመሪያ የሰጠኝ ማን ነው? ከሰማይ ሁሉ በታች ያለው ገንዘቤ ነው» (ኢዮ 41:3) ብሎታል፡፡ እንዲሁም፡- በመዝ 50:10-12

የምድረ በዳ አራዊት ሁሉ
በሺህ ተራራዎች ያሉ እንስሶችም የእኔ ናቸው፡፡
የሰማይን አዕዋፍ ሁሉ አውቃለሁ፤
የምድረ በዳ አራዊትም በእኔ ዘንድ ናቸው፡፡
ብራብም ለአንተ አልነግርህም፤
ዓለምና ሞላው የእኔ ነው፤ ብሏል፡፡

እግዚአብሔር ምንም የማያስፈልገውና ከዘላለም ራሱ በራሱ የሚኖር አምላክ ሆኖ ሳለ ለእርሱ ክብር እንዲሆን ሰውን ፈጥሯል። እግዚአብሔር በኢሳይያስ « ... በስሜ የተጠራውን፤ ለክብራም የፈጠርሁትንና፤ የሠራሁትን ያደረግሁትን ...» (ኢሳ 43:7) ይላል። ይህም በክርስቶስ ኢየሱስ በኩል «ለክብሩ ምስጋና እንሆን ዘንድ» (ኤፌ 1:12) ነው።

4.1.2 እግዚአብሔር አይለወጥም

እግዚአብሔር በእርሱነቱ፤ በተስፋው፤ በዕቅዱ፤ ወዘተ... አይለወጥም። በእራሱ ላይ አንዳች ነገር አይጨምርም፤ አይሻሻልም፤ አይማርም፤ አይመራመርም። መለወጥ ለተሻለ ወይም ወደ ክፉ ነገር ነው። እግዚአብሔር ግን ፍጹም አምላክ በመሆኑ ወደየትኛውም አይለወጥም። ሰዎች፤ ሁኔታዎች፤ ጊዜያት ይለወጣሉ። እግዚአብሔር ግን በእርሱነቱ፤ በባሕርይው አይለወጥም። «እኔ እግዚአብሔር አልለወጥም ...» (ሚል 3:6) ያለ እግዚአብሔር በእርሱነቱ አይለወጥም፤ ቃሉ አይለወጥም፤ ፈቃዱ አይቀየርም (ዘፃ 3:6፤ ኢሳ 41:4 እና 48:12፤ ሮሜ 1:23፤ ዕብ 1:11 እና 12)።

ሀ) እግዚአብሔር እርሱነቱን ሊለውጥ አይችልም

እግዚአብሔር አንድ አምላክ በሦስት አካላት ተገልጾ ከዘላለም እስከ ዘላለም ይኖራል። ይህ በአንድነት ሦስትነት የማይለወጥ እርሱነቱ ነው። እርሱነቱ ስለማይለወጥ ባሕርይውም አይለወጥም። እርሱ ያልነበረበት ጊዜ አልነበረም፤ ለወደፊትም የማይኖርበት ጊዜ አይኖርም። እግዚአብሔር አላደገም ወይም አልሸመገለም። ማንነቱ የሚለወጠው ወይም በማንነቱ ላይ ዕድገት ወይም ለውጥ የሚያመጣ ማናቸውም ውጫዊ ተፅዕኖ የሌለበት ጌታ ነው።

ይህ ወሰን የሌለው፤ ራሱ በራሱ የሚኖር እግዚአብሔር ወደየትም ሊቀየር አይችልም።²¹ በራሱ ላይ የሚጨምረው ወይም የሚቀንሰው

21 የኖርሰስ ተዎሎጂ ተከታዮች የእግዚአብሔርን አለመለወጥ ይቃወማሉ።

«Process theology:- a theological position that says; process and change are essential aspects of genuine existence, and that therefore God must be changing overtime also, just like everything else that exists. In fact, Charles Hartshorne, the father of process theology, would say that God is continually adding to himself all the experiences that happen anywhere in the universe, and thus God is continually changing. ...[Process theologians

ባሕርይ የለውም። እርሱ አሁን ካለበት ፍጹም ጽድቅ የበለጠ ጽድቅ ሊሆን አይችልም። ለሰው ያለው ፍቅር አይለወጥም። የእርሱ ኃይል፤ ጥበብ፤ ቅድስና አይለወጥም።

እግዚአብሔር የፈጠራቸው ትልቅም ሆኑ ትንሽ ነገሮች ሁሉ ይለወጣሉ፤ ለሚኖሩበትም ዘመን ዳርቻ አላቸው። እግዚአብሔር ግን ስለ እራሱ «እኔ እግዚአብሔር አልለወጥም» ብሏል (ሚል 3:6)። ዳዊትም በመዝሙር እንዲህ ይላል፡-

እቤቱ፤ አንተ ከጥንት ምድርን መሠረትህ፤
ሰማያትም የእጅህ ሥራ ናቸው።
እነርሱ ይጠፋሉ፤ አንተ ግን ትኖራለህ፤
ሁላቸው እንደ ልብስ ያረጃሉ፤
እንደ መጉናጸፊያም ትለውጣቸዋለህ፤ ይለወጡማል።
አንተ ግን ያው አንተ ነህ፤
ዓመቶችህም ከቶ አያልቁም (መዝ 102:25-27)።

እንዲሁም የመልካም ነገር ሁሉ ምንጭ የሆነው እግዚአብሔር በመልካምነቱ አይለወጥም። መጽሐፍ ቅዱስ በያዕ 1:17 «በጎ ስጦታ ሁሉ ፍጹምም በረከት ሁሉ ከላይ ናቸው፤ መለወጥም በእርሱ ዘንድ ከሌለ በመዞርም የተደረገ ጥላ በእርሱ ዘንድ ከሌለ ከብርሃናት አባት ይወርዳሉ» ይላል።²²

think that] As we act, and the universe changes, God is truly affected by these actions and the being of God changes- God becomes something other than what he was>> Wayne Grudem, *ibid* p.166

ይሁን እንጂ እግዚአብሔር አይመራመርም፤ እውቀት አይጨምርም፤ ያወቀውን አይረሳም፤ እንደ ሰው አይደነቅም፤ አስቸኳይ መፍትሔ የሚያስፈልገው ድንገተኛ ነገር ገጥሞት አያውቅም፤ አይገጥመውምም። እግዚአብሔር አይለወጥም። ስለሆነም ይህ ንግድ ቴዎሎጂ (process theology) በጣም የተሳሳተና ኢ-መጽሐፍ ቅዱሳዊ የሆነ ትምህርት ሲሆን ሰዎች በምድራዊ አስተሳሰብና እውቀት ስለ ዘላለማዊው እግዚአብሔር ማንነትና ባሕርይ ለመረዳት የሞከሩበት መላምት ነው። የእግዚአብሔርን ማንነትና ባሕርይ መረዳት የሚቻለው ራሱ እግዚአብሔር ስለራሱ የገለጸውን በእምነት በመቀበል ነው። እግዚአብሔር ስለ ራሱ የተናገረው ደግሞ «እኔ እግዚአብሔር አልለወጥም» (ሚል 3:6) በማለት ነው።

22 በአዲሱ መደበኛ ትርጉም ... «በጎ ስጦታና ፍጹምም በረከት ሁሉ ከላይ ከሰማይ ብርሃናት አባት ይወርዳሉ፤ በእርሱ ዘንድ መለወጥ ከመዞር የተነሣ የሚያርፍ ጥላም የለም» ይላል።

ለ) እግዚአብሔር ቃሉን (ተስፋውን) አይለውጥም

ሰው በቃሉ ይወላውላል፤ አንድ ጊዜ የተናገረውን ይለውጣል፤ ይሸራል። የእግዚአብሔር ቃል ግን የጸና ነው (መዝ 119:60፤ ማቴ 5:18፤ ዮሐ 10:36)። እግዚአብሔር ከሰው የተለዩና ፍጹም ስለሆነ አይወሸም፤ ቃሉንም አይለውጥም (ዘኁ.23:19)። ስለሆነም እርሱ የገባውን ተስፋ ይፈጽማል (ሰቆ 3:22-23፤ ዮሐ 1:9)።

እግዚአብሔር ያቀደውን የሚፈጽም ምክሩም የጸና አምላክ ነው። «የእግዚአብሔር ምክር ግን ለዘላለም ይኖራል።» (መዝ 33:11)። እንዲሁም እግዚአብሔር በኢሳይያስ 46:9-11 «... እኔ እግዚአብሔር ነኝ እንደ እኔም ያለ ማንም የለም። በመጀመሪያ መጨረሻውን፤ ከጥንትም ያልተደረገውን እነግራለሁ ምክራ ትጻናለች ፈቃዴንም ሁሉ እፈጽማለሁ ... ተናግራለሁ እፈጽማለሁ አስቤአለሁ አደርግማለሁ» ብሏል።

ሐ) እግዚአብሔር ፈቃዱን አይቀይርም

ሰው ሀሳቡን የሚለውጠው እውቀት የሚጎድለውና የወደፊቱን የማያውቅ በመሆኑ ነው። ሰው በሀሳቡ ተለዋዋጭ በመሆኑ አንደሚዘሩ ከዋክብት (ይሁዳ 13)፤ እረፍት እንደሌለውና በማዕበል እንደሚታወክ ባሕር ነው (ኢሳ 57:20)። ሰው ዛሬ «ሆሣዕና 23 ለዳዊት ልጅ» (ማቴ 21:2) ቢል ነገ ደግሞ «አስወግደው» (ማር 15:13) ሊል ይችላል። እግዚአብሔር ግን ስለ ማንነቱ ስለ ፍጹም ባሕሪው ፈቃዱን አይቀይርም (መዝ 33:11፤ ዕብ 6:17)። እግዚአብሔር ሁልጊዜ ኃጢአትን ይጠላል። ኃጢአተኛውን ግን ይወዳል (1ሳሙ 15:11፤ ኤር 26:13)።

እግዚአብሔር በእርሱነቱ፤ በባሕርይው የማይለወጥ ከሆነ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ እግዚአብሔር እንደተጸጸተ፤ እንዳዘነ፤ ሊያደርግ ያለበውን እንደተወ፤ የሚናገሩ ብዙ ጥቅሶች አሉ (ዘጸ.32:14፤ ዘፍ.6:6፤ 1ሳሙ.15:10፤ ኢሳ.38:1-6፤ ዮና.3:10)። እነዚህ

23 ሆሣዕና ማለት «አሁን አድን» ማለት ነው። የመጽሐፍ ቅዱስ መዝገበ ቃላት፤ 1972 ዓ.ም. የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማገበር፤ በሴንትራል ማተሚያ ቤት። The word hosanna is of Hebrew origin which means "Oh save!". But the use of the term in other places such as Mt 21:15 "Hosanna to the son of David" is used to express joy, welcome and to ascribe praise to Jesus the Christ.

ከእግዚአብሔር አለመለወጥ ጋር እንዴት ነው የሚታዩት? የሚል ጥያቄ ሊነሳ ስለሚችል ጥቂት ምላሽ መስጠት ተገቢ ይሆናል።

እግዚአብሔር የማይለወጥ ሲሆን እርሱ ግን በሰው ታሪክ ውስጥ የሚሆነው ለውጥ ሁሉ ይነካዋል። ሰዎች በምናደርጋቸው የተሳሳቱ ውሳኔዎች፤ በምንፈጽማቸው ኃጢአቶች እግዚአብሔር ያዝናል። እግዚአብሔር በሕዝቡ ሁኔታ ስሜቱ ይጎዳል ያዝናል (ዘፍ 6:5-6፤ መዝ 78:40-41፤ ኢሳ 63:7-10፤ ኢሳ 54:9-10፤ ሆሴ 13:6-7)። እግዚአብሔር የሃዘኑን ጥልቀት ሲገልጽ «እስከ መቼ ...?» ብሎ ይናገራል (ዘኁ 14:11፤ ኤር 4:14 እና 13:27፤ ሆሴ 6:4 እና 8:5)። ስለሆነም የተለወጠው እግዚአብሔር ሳይሆን ሁኔታዎቹ ናቸው።

እግዚአብሔር በባሕርይው መሐሪና ይቅር ባይ በመሆኑ በንስሐ ወደ እርሱ ለሚቀርቡት ምሕረትን ይሰጣል። ስለዚህ ለውጥ ያለው በሰው ዘንድ ነው። ሰው ራሱን አዋርዶ በንስሐ ሲቀርብ ይቅር ማለት የእግዚአብሔር ባሕርይ ነው። አንዱ በአንድ ስፍራ «እግዚአብሔር ለተለያዩ ሁኔታዎች የተለያዩ ስሜት ይሰማዋል፤ እርምጃም ይወስዳል» እንዳለው ነው። ("God acts and feels differently in response to different situations").

በአጠቃላይ የእኛ መጥፎ ምርጫ እኛን ይጎዳል፤ እግዚአብሔርንም ያሳዝነዋል። ስለዚህ የእግዚአብሔር አለመለወጥ በማንነቱ ላይ የተመሠረተ የባሕርይ የእግዚአብሔርን ጽናት/ ተመሳሳይነት ("Moral Consistency") ያመለክታል። ሰዎች ሲለዋወጡ እግዚአብሔር እንደ ባሕርይው መልስ ይሰጣል። ዳዊት በመዝ 18:24-26፡-

እግዚአብሔር እንደ ጽድቁ፤
እንደ እጄም ንጽህና በዓይኖቼ ፈት መለሰልኝ፤
ከቸር ሰው ጋር ቸር ሆኑ ትገኛለህ፤
ከቅን ሰው ጋር ቅን ሆኑ ትገኛለህ፤
ከንጹሕ ጋር ንጹሕ ሆኑ ትገኛለህ፤
ከጠማማ ጋር ጠማማ ሆኑ ትገኛለህ፤ ይላል።

በተመሳሳይ ሁኔታ እግዚአብሔር መንፈስ ሆኖ ሳለ (ዮሐ 4:24) በመጽሐፍ ቅዱስ ግን እንደ ሰው ዐይን፤ ጆሮ፤ ልብ፤ ... እንዳለው (ዘዳ 5:15፤ 2ዜና 16:9) አድርጎ ይናገራል። ይህን አገላለጽ በቀጥታ በመውሰድ እግዚአብሔርን እንደ ሰው አስመስሎ ለመግለጽ ቢሞክር የሥነ መለኮት ግንዛቤና የመጽሐፍ ቅዱስ አተረጓጎም ችግር ያመጣል። ይኸው እግዚአብሔር በሌላ ቦታ ደግሞ ላባና ክንፍ

እንዳለው (መዝ 91:4)፤ የሚያጠፋ እሳት እንደሆነ (ዕብ 12:29) ተገልጿል። እንዲህ ዓይነት ሰው ደግሞ እንደሌለ ይታወቃል።

እንግዲህ እግዚአብሔር ፍጹም የማይለወጥ አምላክ ሆኖ እያለ እንደተጸጸተ፤ ያሰበውንም እንደተወ የሚናገረው ይህን ዓይነት አገላለጽ ሰው ሊረዳው በሚችለው በሰው ዓይነት አነጋገር (Anthropomorphism) የተነገረ ነው ማለት ነው። ይህ ዓይነት አገላለጽ እግዚአብሔርን የተለወጠ ያስመስለዋል፤ የተለወጡት ግን ሰውና ሁኔታዎች ናቸው። በዘኁ 23:19፤ 1ሳሙ 15:29፤ ሮሜ 11:29፤ እንደምናነበው እግዚአብሔር አይጸጸትም፤ እንደ ሰውም ሀሳቡን አይቀይርም (ዘኁ 23:19)።²⁴

4.1.3 እግዚአብሔር ወሰን የለውም

እግዚአብሔር የጊዜ፣ የቦታ፣ ወዘተ ... ወሰኖች ሁሉ የማይዙት (የማይገዙት) ወሰን የሌለውና ሊወሰን የማይችል አምላክ ነው። እግዚአብሔር መጀመሪያና መጨረሻ የለውም። እርሱ በጊዜ አይወሰንም፤ ሊያደርግ የሚፈልገውን ግን በጊዜው ያደርጋል። የእግዚአብሔርን አለመወሰን በዘላለማዊነቱና በሁሉም ቦታ በመገኘቱ መረዳት ይቻላል።

ሀ) ዘላለማዊነቱ

ዘላለማዊነት እጅግ በጣም ረጅም ዘመን አይደለም፤ መጀመሪያና መጨረሻ የሌለው ጊዜ እንጂ። እግዚአብሔር ከጊዜ በላይ ነው፤ በጊዜ ሊለካ አይችልም፤ ጊዜን የፈጠረ እርሱ ነውና!! እርሱ ለዘላለም ያው ነው። እርሱ አያድግም፤ አይሸመግልም፤ በባሕርይው መለወጥ የለም (መዝ 102:12፤ ዘፍ 21:39፤ ኤፌ 3:21፤ 1ጢሞ 6:16)።

²⁴In this respect Wayne Grudem explains: "These can be understood as expressions of God's present displeasure toward the sinfulness of man... imply that God's previous action led to events that in the short term, caused him sorrow, but that nonetheless in the long term would ultimately achieve his good purposes. This is some what analogous to a human father who allows his child to embark on a course he knows will bring much sorrow, both to the parent and to the child, but who allows it nonetheless because he knows that greater long term good will come from it." Ibid p.165.

የእግዚአብሔር «የዘመኑም ቁጥር አይመረመርም» (ኢዮ 36:26)። እርሱ ከሁሉ ነገር በፊት የነበረ ከሁሉም ነገር በኋላ የሚኖር አልፋና አሜጋ ነው (ራእ 1:8)። እግዚአብሔር ሺህ ዓመትን እንደ ትናንት፤ ሌሊቱን በትጋት ለተወሰነ ጊዜ እንደሚጠብቅ ሰው ያየዋል (መዝ 90:4)። በእርሱ ፊት «አንድ ቀን እንደ ሺህ ዓመት፤ ሺህ ዓመትም እንደ አንድ ቀን» ነው (2ጴጥ 3:8)።

እግዚአብሔር በጊዜ የማይወሰን ዘላለማዊ አምላክ ሆኖ ሳለ በምድር ላይ ሀሳቡን የሚያከናውነው በጊዜ ውስጥ ነው። ልጁን የላከው «የዘመኑ ፍጻሜ በደረሰ ጊዜ» ነው (ገላ 4:4)። ከጥንት ጀምሮ የተናገረ አምላክ «በዚህ ዘመን መጨረሻ ለእኛ ተናገረን» (ዕብ 1:1-2)። እርሱ የጊዜ ጌታ ነው።

ለ) በቦታ አለመወሰን / በሁሉም ቦታ መገኘቱ

እግዚአብሔር በአንድ ጊዜ በሁሉም ቦታ ይገኛል፤ በማናቸውም ቦታ የሚደረገውን ሁሉ ያውቃል። እርሱ በአንድ ጊዜ በሁሉም ቦታ የሚገኘው በሙሉ በእርሱነቱ (with his whole Being) ነው። እግዚአብሔር በቦታ ሊወሰን፤ ሊያዝ የማይችል ከቦታ በላይ የሆነ አምላክ ነው (1ነገ 8:27)። እርሱ ከፍ ባለ ቦታ ይኖራል (ኢሳ 57:15)። ሰማይ ዙፋኑ ነው ምድርም የእግሩ መረገጫ (ማቴ 5:34፤ ኢሳ 66:1)። እርሱ በሰማይም ሆኖ ወደ ምድር ይመለከታል (ኢሳ 63:15)። በሰማያት የሚኖር እግዚአብሔር (ማቴ.6፤9) ወደ ምድርም ይወርዳል (ዘፍ 11:5)። በሲና ምድረ በዳ የነበረውን የማደራያውን ድንኳን እና ሰሎሞን ያሠራውን ቤተ መቅደስ ክብሩ ሞልቶታል (ዘጸ 40:34፤ 1ነገ 8:11)። እንዲሁም 2ነገ 7:2፤ ኢዮ 22:12-14፤ ምሳ 15:3፤ ኢሳ 66:1፤ ራእ 14:10፤ ሐዋ 7:48-49፤ 17:27-28፤ ገላ 2:20 ይመልከቱ።

እግዚአብሔር በሁሉም ቦታ የሚገኝ ላልመሳላቸው ሰዎች እግዚአብሔር ራሱ በኤርምያስ በኩል እንዲህ ብሏል። «ሰው በስውር ሲሸሸግ፤ እኔ አላየውምን? ሰማይንና ምድርንስ የሞላሁ እኔ አይደለሁምን? ይላል እግዚአብሔር» (ኤር 23:24)። ስለሆነም ከእግዚአብሔር መሰወር ወይም ማምለጥ አይቻልም (መዝ 139:7-10)።

እግዚአብሔርን ምንም ቦታ ሊይዘው አይችልም፤ በሁሉም ቦታ ሁልጊዜ ይገኛል። ይህ ማለት ግን ሁሉ ነገር እግዚአብሔር ነው ማለት አይደለም። መጽሐፍ ቅዱስ እንደሚያስተምረው ፈጣሪ ከፍጥረቱ የተለየ ነው። በመጀመሪያ እግዚአብሔር ሰማይንና ምድርን ሲፈጥር

እርሱ ግን ከፈጠረው ነገር የተለየ መሆኑን ያሳያል።²⁵ እግዚአብሔር ከዘላለም አምላክ ነው። ፍጥረት ሁሉ ግን ከተወሰነ ጊዜ ጀምሮ የሚኖር ነው።

እግዚአብሔርን በቦታ ለክቶ ወይም መጥኖ መግለጽ አይቻልም። ትልቅ በሆነ ነገር ልንገምተው ብንሞክር እርሱ ከዚያም በላይ ነው። ሊመጠን የማይቻል እጅግ ታላቅ ነው ብለን ብንገልጸው በእያንዳንዱ ቦታ ይገኛል (መዝ 139:7-10)፤ በሰውም ውስጥ ይኖራል (1ቆሮ 6:19-20)። ይህን ደግሞ በማሰብ ትንሽ እንደሆነ ቢመስለን ሰሎሞን «እነሆ፤ ሰማይ ከሰማያትም በላይ ያለው ሰማይ ይይዝህ ዘንድ አይችልም» (1ነገ 8:27) እንዳለ እርሱ እጅግ ታላቅ ነው። እንግዲህ እግዚአብሔርን በምንም መመስልና መግለጽ አይቻልም (ዘጸ 20:4-6)።

እግዚአብሔር በቦታ የተወሰነ ባለመሆኑ በሁሉም ቦታ ይገኛል። ሆኖም በተለያዩ ቦታ የሚገኘው በተለያዩ ሁኔታ ወይም ለተለያዩ ዓላማ ነው። ጌታ በሕዝቡ መካከል የሚያድረው ለመባረክ ነው (ራእ 21:3-4)። ጌታ ኢየሱስ «የሚወደኝ ቢኖር ቃሌን ይጠብቃል፤ አባቴም ይወደዋል ወደ እርሱም እንመጣለን በእርሱም ዘንድ መኖሪያ እናደርጋለን»። ብሏል (ዮሐ 14:23)። ይህም ኅብረት ለማድረግ ነው (ራእ 3:20)። «የጌታ መንፈስ ባለበት በዚያ አርነት አለ» (2ቆሮ 3:17)። እግዚአብሔር በሰማይ በልዩ ሁኔታ ክብሩ ተገልጿ ይገኛል (ራእ 4)።

እግዚአብሔር በሁሉ ቦታ ስላለ በየትኛውም ቦታ ወደ እርሱ የሚደረገውን ጸሎት ይሰማል፤ አምልኮን ይቀበላል። ምንጊዜም ቢሆን እግዚአብሔር የማይገኝበት የቦታ ክልል ሊኖር አይችልም። ሰው እንደ ዮሴፍ በእስር ቤት (ዘፍ 29)፤ እንደ ዳንኤል በአንበሳ ጉድጓድ (ዳን 6)፤ እንደ ነህምያ በቤተ መንግሥት (ነህ 2)፤ እንደ እስራኤላውያን በምድረ በዳና በባሕር ላይ (መዝ 107:4-9፤ 24-30)፤ እንደ ዮናስ በዓሳ ሆድ ውስጥ፤ እንደነጻውሎስ በማዕበል በሚታወክ መርከብ ላይ (ሐዋ 27)፤ ወዘተ... ቢሆን በዚያ ቦታ እግዚአብሔር አለ። ከእግዚአብሔርም ፊት

25"God is present everywhere in His creation, but that He is also distinct from His creation. How can this be? The analogy of a sponge is not perfect, but it is helpful. Water is present everywhere in the sponge, but the water is still completely distinct from the sponge. Now this analogy breaks down at very small points within the sponge, where we could say that there is sponge at one point and not water, or water and not sponge. Yet this is because the analogy is dealing with two materials that have spatial characteristics and dimensions, while God does not." *Ibid* p.153.

በምንም መንገድ ቢሆን መደበኛ አይቻልም፤ ከእርሱም ፊት እርቆ መሰደድ ወይም በሌላ አገር ጥገኝነት መጠየቅ አይቻልም።

ጌታ በአሞጽ በኩል እንዲህ ብሏል፡-

... የሚሸሽም አያመልጥም፤ የሚያመልጥም አይድንም። ወደ ሲኦል ቢወርዱ እጄ ከዚያ ታወጣቸዋለች፤ ወደ ሰማይም ቢወጡ ከዚያ አወርዳቸዋለሁ፤ በቀርሜሎስም ራስ ውስጥ ቢሸሽጉ ፈልጌ ከዚያ አወጣቸዋለሁ፤ በጥልቅ ባሕርም ውስጥ ከዓይኔ ቢደበቁ ከዚያ እባቡን አዝዛለሁ፤ እርሱም ይነድፋቸዋል፤ በጠላቶቻቸው ፊት ተማርከው ቢሄዱ ከዚያ ሰይፍን አዝዛለሁ፤ እርሱም ይገድላቸዋል፤... (አሞጽ 9:1-4)።

ስለዚህ ከእግዚአብሔር የምንደብቀው ነገር ወይም ከእርሱ የምንሸሸግበት ቦታ የለም።

4.2 የሚተላለፉ ባሕርያት

የሚተላለፉ የእግዚአብሔር ባሕርያት ተብለው የሚጠሩት ባሕርያት ንጊና ያላቸው ፍጥረታት (ማለት ሰውና መላእክት) ከእግዚአብሔር ጋር በተወሰነ መጠን የሚካፈሏቸው ናቸው። እነዚህ ባሕርያት በአንድ ክርስቲያን ሕይወት ይበልጥ እየታዩ ሲመጡ ያ ሰው የጌታን መልክ እየመሰለ ማደጉን ያመለክታሉ (2ቆሮ 3:18)።

የእግዚአብሔር የሆነና ወደ ሰው ሊተላለፉ የሚችሉትን እነዚህን ባሕርያት በሦስት በመክፈል እንደሚከተለው መመደብ ይቻላል።

4.2.1 የማወቅ ባሕርያት

ሀ. እውቀት

እግዚአብሔር ማናቸውንም ነገርና ሁኔታ በዘላለማዊ እውቀት ያውቀዋል። በሰማይ፤ በምድር፤ ከምድር በታች ያለውን ዝርዝር ነገር ሁሉ ያውቃል። እርሱ አይማርም ወይም በሂደት ውስጥ የሚረዳው ነገር የለም። ስለ ሁሉም ነገር ሁሉም መረጃ አለው። ሰው ግን እውቀትን የሚያገኘው በማየት፤ በመስማት፤ በማንበብ፤ በማጥናት፤ በመመራመር፤ ወዘተ ... ነው። የእግዚአብሔር እውቀት ፍጹም ነው።

ቃዩል ወንድሙን ቢገድል (ዘፍ 4:9)፤ ሣራ ተደብቃ በልቧ ብትስቅ (ዘፍ 18:12-15)፤ አካን እርምን ወስዶ ቢደብቅ (ኢያ 7:11፤ 22-24)፤ ዳዊት የሠራውን ኃጢአት ሊደብቅ ቢጥር (1ሳሙ 12:7) እግዚአብሔር ግን ሁሉንም ያውቃል።²⁶ እግዚአብሔር አንድን ነገር ከሌላው የበለጠ ወይም ያነሰ አያውቅም፤ ሁሉንም ነገር ምንም ሳይቀር ያውቃል። እውቀቱ ከዘላለም ነው (ሐዋ 15:18፤ 1ሳሙ 2:3፤ መዝ 94:9፤ መዝ 147:5፤ ኢሳ 29:15፤ ዳን 2:22፤ ዕብ 4:13፤ 1ዮሐ 3:20)።

- እግዚአብሔር ያለፈውን ሁሉ ያውቃል። (ሐዋ 15:18፤ 1ዮሐ 3:20)።
- እግዚአብሔር ያሁኑን በሙሉ ያውቃል
 - ተፈጥሮን በሙሉ ያውቃል። የከዋክብትን ቁጥር ያውቃል፤ በስምም ይጠራቸዋል። (ዘፍ 15:5፤ መዝ 147:4-5፤ ኢሳ 40:26)።
 - ሰውን በሙሉ ያውቃል፤ የሰውን መንገድ ያውቃል (መዝ 119፤ 168፤ 139:3፤ ኢዮ 24:23፤ ምሳ 25:21፤ ዕብ 4:13)።
 - የሰውን ቃል ያውቃል። (መዝ 19:14፤ ሉቃ 11:17፤ 1ቆሮ 3:20)።
 - የሰውን ሃሳብ ያውቃል (መዝ 139:2፤ ሉቃ 11:17፤ 1ቆሮ 3:20፤ ሕዝ 11:5)።
 - የሰውን ፍላጎት ያውቃል (ሐዋ 1:24፤ ሮሜ 8:27)።
 - ትንንሽና ዝርዝር ጉዳዮች ያውቃል (ማቴ 10:29-30)።

²⁶ በእግዚአብሔር ሁሉን አዋቂነት ላይ ሰዎች የሚያነሱት ጥርጣሬዎች አሉ። ለምሳሌ "Objection to the biblical teaching about God's omniscience has been brought from Jeremiah 7:31, 19:5 and 31:35, where God refers to the horrible practices of parents who burn to death their own children in the sacrificial fires of the pagan god, Baal, and says, "which I did not command nor did it come into my mind" (Jer.7:31). Does this mean that before the time of Jeremiah God had never thought of the possibility that parents would sacrifice their own children? Certainly not, for that very practice had occurred a century earlier in the reigns of Ahaz (2 Kings 16:3) and Hoshea (2Kings 17:17) and God himself had forbidden the practice eight hundred years earlier under Moses (Lev.18:21). The verses in Jeremiah are probably better translated quite literally, "nor did it enter into my heart"... giving the sense, "nor did I wish for it, desire it, think of it in a positive way". Ibid p.192. ስለሆነም እግዚአብሔር ሁሉን ያውቃል።

▪ ሊሆን ያለውንና የወደፊቱን በሙሉ ያውቃል (ኢሳ 41:21፤ 42:9፤ 46:10፤ 48:5-7)። በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የተጻፉና ጊዜያቸውን ጠብቀው የተፈጸሙ ትንቢቶች ሁሉ እግዚአብሔር የወደፊቱን እንደሚያውቅ ማስረጃዎች ናቸው (ሚኪ 5:2)። እርሱ የተናገራቸው ሁሉ ይፈጸማሉ (ሉቃ 24:44)። እግዚአብሔር ያለፈውን፤ የአሁኑንና የወደፊቱን እኩል ያውቃል። ስለሆነም እግዚአብሔር ታሪክንና የእኛንም ሕይወት ይቆጣጠራል።²⁷

እግዚአብሔር አንድ ሁኔታ ባይፈጸም እንኳን ሊፈጸም የሚችለውን ያውቃል። በ1ሳሙ 23:11-13 የሚከተለውን ቃል አናገኛለን።

ዳዊትም፡- የእስራኤል አምላክ አቤቱ፤ ... የቅዱሳ ሰዎች በእጁ አሳልፈው ይሰጡኛልን? ባሪያህስ እንደ ሰማ ሳኦል በውኑ ይወርዳልን? የእስራኤል አምላክ አቤቱ፤ እንድትነግረኝ አስምንሃለሁ አለ። እግዚአብሔርንም፡- ይወርዳል ... አሳልፈው ይሰጡኝኋል ብሎ ተናገረ። ዳዊትና ... ሰዎችም ተነስተው ከቅዱሳ ወጡ፤ መሄድም ወደሚችሉበት ሄዱ። ሳኦልም ዳዊት ከቅዱሳ እንደሸሸ ሰማ፤ ስለዚህም ከመውጣት ቀረ።

እግዚአብሔር ሁሉን ያውቃል። የእግዚአብሔር እውቀት የማንኛውም እውቀት መሠረት ነው። እውቀት ሁሉ የሚመነጨው ከእግዚአብሔር ነው። ሌላውን እውቀት በትክክል መረዳትና መተርጎም የሚቻለው ከእግዚአብሔር እውቀት አንጻር ሲታይ ብቻ ነው።

²⁷ እግዚአብሔር ሁሉን ነገር የሚያውቅ ከሆነ ሰው ነፃ ፈቃድ አለው ወይ? የሚል ጥያቄ ብዙ ጊዜ ይነሳል። አንዳንድ የስነ መለኮት አስተማሪዎችም «እግዚአብሔር የወደፊቱን ሁሉንም ነገር አያውቅም - ያልተከናወነ ነገሮችን በእርግጠኝነት የሚያውቀው ሲከናወን ነው» ብለው የሚናገሩ አለ። ይህ አስተሳሰብ ግን መጽሐፍ ቅዱሳዊ አይደለም። Grudem commenting on the subject says: «... Augustine said that God has given us "reasonable self-determination"... our choices and decisions are "reasonable". [in that] we think about what to do, consciously decide what we will do, and then we follow the course of action that we have chosen... we have "self determination"... affirming that our choices really do determine what will happen. It is not as if events occur regardless of what we decide or do, but rather that they occur because of what we decide and do." Ibid pp.192-193. ከዚህ ሀሳብ ጋር ለተዛመደ ማብራሪያ በዚህ መጽሐፍ መጨረሻ በአባሪነት የተያያዘውን ይመልከቱ።

እግዚአብሔር የማይመጠን እውቀት አለው፤ ሁሉንም ያውቃል (ዘፃ 2:7፤ 1ሳሙ 16:7፤ ዘኤና 28:9,17፤ መዝ 139:1-4፤ ሮሜ 11:33)።

ለ. ጥበብ

ጥበብ ማለት በአጭር ቃል እውቀትን በሥራ ላይ (በተግባር) በትክክል ማዋል ነው። ሰው ያወቀውን ነገር እንኳን በትክክል ለማከናወን ይሳነዋል። በእግዚአብሔር ዘንድ ግን መሳሳት የለም፤ ሁሉንም በጥበብ ያደርጋል።

እግዚአብሔር ሁሉን ነገር ያውቃል። ደግሞም ዓላማውን ለመፈጸም ይህን እውቀት ትክክል (ፍጹም) በሆነ ሁኔታ ለማከናወን ጥበብ አለው። ይህንም የሚያደርገው ለራሱ ክብር ነው። እግዚአብሔር ተፈጥሮን በየዓይነቱ መፍጠሩ (መዝ 104:24፤ 1ቆሮ 15:41)፤ የተፈጠረው ሁሉ ውብና መልካም መሆኑ (መክ.3:11)፤ ፍጥረቱም ሁሉ በዓላማ መፈጠሩ (ምሳ 30:24-28)፤ ፍጥረትን እየተንከባከበ ማኖሩ (ኢዮ38፤ መዝ 104) የእግዚአብሔርን ጥበብ ያሳያል (ኢሳ 40:13-14፤ ሮሜ 11:33፤ ቆላ 1:16)።

እግዚአብሔር ሁልጊዜ መልካምን ነገር ይመርጣል፤ በጥበቡ ያደርጋል። «በእግዚአብሔር ዘንድ ጥበብና ኃይል አለ» (ኢዮ 12:13)። ዳዊትም «ሁሉን በጥበብ አደረግህ» ብሏል (መዝ 104:24)። ለጥበቡ ወሰን የለውም (ሮሜ 11:33)።

የእግዚአብሔር ጥበብ በማዳን ሥራው ተገልጿል። መጽሐፍ ቅዱስ እንደሚል የዓለም ጥበብ ሞኝነት (1ቆሮ 1:18-20) ሲሆን «የእግዚአብሔር ኃይልና የእግዚአብሔር ጥበብ የሆነው ክርስቶስ ነው» (1ቆሮ 1:24)። እግዚአብሔር አስቀድሞ ያሰበውና በኢየሱስ ክርስቶስ በኩል የፈጸመው ሥራ «ብዙ ልዩ ልዩ የእግዚአብሔር ጥበብ አሁን በቤተ ክርስቲያን በኩል በሰማያዊ ስፍራ ውስጥ ላሉት አለቆችና ሥልጣናት ትታወቅ ዘንድ፤» ነው (ኤፌ. 3:10-11)። በቤተ ክርስቲያን በኩል የተገለጠው የእግዚአብሔር ጥበብ ከተለያየ ወገንና ቋንቋ የሆነውን ልዩ ልዩ ሕዝብ በክርስቶስ ኢየሱስ አንድ የማድረግ ምሥጢር ነው። ይህም ለአለቆችና ሥልጣናት (ለሰይጣንና ለመሳሰሉት) ጭምር ይታወቅ ዘንድ ነው። የቤተ ክርስቲያን አንዱ ተግባሯ እግዚአብሔር በሚያስደንቅ ጥበቡ በጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ሞትና ትንሣኤ ለሕዝቡ የሰጠውን አንድነት መጠበቅና ስለዚህም በቃልና በኑሮ መመስከር ነው።

የእግዚአብሔር ጥበብ በልጆቹ ላይ የሚደርሰውን ነገር ሁሉ ለመልካም በመለወጥና የልጁን መልክ እየመለሰ እንድናድግ በማድረግ ይገለጻል (ሮሜ 8:28-29)። ሰዎች በክርስቲያኖች ላይ ክፉ ለማድረግ እንኳ ቢነሳሱ «ከበላተኛ ውስጥ መብል፤ ከብርቱም ውስጥ ጥፍጥ» (መሳ 14:14) የሚያወጣ አምላክ ሁኔታውን ለእራሳችንና ለሌሎችም ጥቅም እንዲሆን በጥበቡ ያደርገዋል። ዮሴፍ «እናንተ ክፉ ነገርን አሰባችሁብኝ፤ እግዚአብሔር ግን ዛሬ እንደሆነው ብዙ ሕዝብ እንዲድን ለማድረግ ለመልካም አሰበው» (ዘፍ 50:20) እንዳለው እግዚአብሔር ክፉ የሆነውን ነገር ለመልካም ማድረግ ይቻለዋል።

የእግዚአብሔር ጥበብ ከእርሱ ወደ ሰው የሚተላለፍ ነው (ያዕ 1:5)። ጥበበኛው አምላክ የሰጠው ቃል የሚያነበውንና የሚኖርበትን ሰው ጥበበኛ ያደርጋል። ዳዊት እንዳለው «የእግዚአብሔር ሕግ ፍጹም ነው፤ ነፍስን ይመልሳል፤ የእግዚአብሔር ምስክር የታመነ ነው፤ ሕፃናትን ጠቢባን ያደርጋል» (መዝ 19:7)። ሙሴም እስራኤላውያንን «... አምላኬ እግዚአብሔር እንዳዘዘኝ ሥርዓትንና ፍርድን አስተማርኋችሁ። ጠብቁአት አድርጓትም፤ ይህችን ሥርዓት ሁሉ ሰምተው። በእውነት ይህ ታላቅ ሕዝብ ጠቢብና አስተዋይ ሕዝብ ነው በሚሉ በአሕዛብ ፊት ጥበባችሁና ማስተዋላችሁ ይህ ነው፤» (ዘፃ 4:5-6)።

እግዚአብሔርን በማክበርና በመፍራት የሚኖር ሰው ጥበበኛ ሰው ነው (ምሳ 9:10)። ጥበብ የምትገኘው በትሕትና መንገድ ነው (ምሳ 11:2፤ ያዕ 3:13)።

እንግዲህ ሐዋርያው ጳውሎስ እንዳለው «ብቻውን ጥበብ ላለው ለእግዚአብሔር በኢየሱስ ክርስቶስ እስከ ዘላለም ድረስ ክብር ይሁን፤ አሜን» (ሮሜ 16:27)።

ሐ. እውነተኛነት/ ታማኝነት

ሐ.1 እውነተኛነት

በመጽሐፍ ቅዱስ የተገለጸው እግዚአብሔር እውነተኛ አምላክ ነው። እርሱም ብቻ እውነተኛና ታማኝ ነው። እርሱ ሊዋሽ አይችልም። እርሱ የሚናገረው ሁሉ እውነት ነው። እርሱ ስለ ሰው መልካም የሆነውን ነገር ብቻ አይናገርም፤ ባለመታዘዝ ምክንያት የሚከተለውንም ውጤት በመግለጽ ያስጠነቅቃል (1ሳሙ 15:29፤ ዘጸ

4:6፤ ዘኁ 23:19፤ ዘዳ 32:4፤ መዝ 96:5፤ መዝ 97:7፤ ኤር 10:5,10፤ ዮሐ 17:3፤ ሮሜ 3:4፤ 1ተሰ 1:9፤ ቲቶ 1:2፤ ዕብ 6:18)።

እግዚአብሔር እውነተኛ አምላክ በመሆኑ ቃሉ ሁሉ እውነት ነው። ጌታ ኢየሱስ ወደ አብ ሲጸልይ በእውነትህ ቀድሳቸው፤ ቃልህ እውነት ነው» (ዮሐ 17:17) ብሏል። ሊዋሽ የማይችልና (ዕብ 6:18) «የማይዋሽ እግዚአብሔር» (ቲቶ 1:2) የተናገረው ቃል ነው። ስለሆነም ሌላው ነገር ሁሉ ትክክለኛነቱ የሚለካው እውነት በሆነው በእግዚአብሔር ቃል መሠረት ነው። በቃሉ ሲለካ ቀልሎ የተገኘ ወይም ሚዛን ያልደፋ ነገር ሁሉ ውሸት ነው። መዋሸት ደግሞ የሰይጣን ዓይነተኛ ባሕርይ ነው። ሰይጣን «ሐሰተኛ የሐሰትም አባት ነው» (ዮሐ 8:44)።

ውሸት የአሮጌው ሰው ባሕርይ በመሆኑ ክርስቲያን አዲሱን ሰው የለበሰ ስለሆነ ውሸትን ማስወገድ ይገባል (ምሳ 4:24፤ ኤፌ 4:25፤ ቆላ 3:9-10)። ይህን የሚያደርግ ሰው እግዚአብሔርን በማወቅና በመምሰል ያድጋል።

ሐ.2 ታማኝነት

የእግዚአብሔር እውነተኛነት የሚገለጸው በታማኝነቱ ነው። እግዚአብሔር የተናገረውን የሚጠበቅ ታማኝ አምላክ ነው። እግዚአብሔር ወራትን በማፈራረቅ የሰውን ዘር ለመመገብ የገባውን ቃል (ዘፍ 8:22) እስካሁን ጠብቋል። በየዓመቱ የሰው ልጅ የሚሰበሰበው አዝመራና የሚበላው ምግብ ለእግዚአብሔር ታማኝነት ምስክር ነው (ዘዳ 7:9፤ ዘኁ 23:19፤ 1ነገ 8:56፤ መዝ 36:5፤ መዝ 89:8፤ ሰቆ 3:23፤ 1ቆሮ 1:9፤ 1ተሰ 5:24፤ 2ጢሞ 2:13፤ ዕብ 10:23)።

እግዚአብሔር የሰጠውን የተስፋ ቃል ይጠብቃል። ለአዳም (ዘፍ.3:15፤ ገላ.4:4)፤ ለአብርሃም (ዘፍ.15:13፤ ዘዳ.2:24)፤ ለሙሴ (ዘጸ 3:12 21፤ 4:12፤ 33:14)፤ ለኢያሱ (ኢያ 1:1-5፤ 23:14)፤ ለዳዊት (1ነገ 8:56፤ 2ሳሙ 7:8-16) የተናገረውን በጊዜው ፈጽሟል። እግዚአብሔርን ተስፋ አድርጎ የሚያፍር የለም (1ጴጥ 2:6)። እግዚአብሔር የተናገረውን የሚያደርግ ታማኝ አምላክ በመሆኑ እኛም የባሕርይው ተካፋዮች ቃላችንን ልንጠበቅ ይገባል (መዝ 61:5፤ 66:13፤ ኢያ 9:16-21)።

4.2.2 የሞራል ባሕርይ

ሀ. የእግዚአብሔር መልካምነት / ቸርነት

እግዚአብሔር በእርሱነቱ መልካም ነው። እርሱ ከሰዎች ጋር በሚያደርገው ግንኙነት መልካም ነው። እርሱ ብቻ መልካም ነው (መዝ 36:9፤ መዝ 145:9፤ 15-16፤ ማር 10:18)።

እግዚአብሔር ቸርነቱን በብዙ መንገዶች ገልጿል። የእግዚአብሔር ቸርነት ሰውን ውብ አድርጎ በመፍጠሩ (መዝ 139:14)፤ ለፍጥረትም ሁሉ ምግባቸውን በመስጠቱ ይታያል (መዝ 145:15-16፤ 136:25፤ ማቴ 6:26-28)። እግዚአብሔር ለኃጢአተኛ ምሕረትን በማድረግ፤ ለኃጥአንና ጸድቃን ዝናብንና (ማቴ 5:45) የሚያስፈልጋቸውን ሁሉ በመስጠት (ማቴ 6:30፤ ሐዋ 14:17) ቸር አምላክነቱን ይገልጻል።

እግዚአብሔር መልካም አምላክ ነው፤ «በጎ ስጦታ ሁሉ ፍጹምም በረከት ሁሉ ከላይ ናቸው» (ያዕ 1:17)። የእርሱም ፈቃድ ደስ የሚያሰኝ ነው (ሮሜ 12:2)። «እግዚአብሔር በቅንነት የሚሄዱትን ከመልካም ነገር አያሳጣቸውም» (መዝ 84:11፤ ማቴ 7:11፤ ሮሜ 8:32)። እግዚአብሔር ልጆቹን የሚቀጣቸው እንኳ ለመልካም ነው (ዕብ 12:10)።

የእግዚአብሔር መልካምነት በፍቅሩ፤ በጸጋው፤ በምሕረቱና በተዕግሥቱ ተገልጿል (ዘጸ 34:6፤ መዝ 103:8፤ ዮና 4:2)።

ሀ.1 ፍቅር

ፍቅርና መከባበር በሥላሴ አካላት መካከል ያለ የዘላለም ግንኙነትና ንብረት መግለጫ ነው። ጌታ ኢየሱስ «አብን እንድወድ ዓለም ሊያውቅ፤ አብም እንዳዘዘኝ፤ እንዲሁ አደርጋለሁ» (ዮሐ 14:31)፤ እንዲሁም «አባት ሆይ፤ ዓለም ሳይፈጠር ስለወደድከኝ የሰጠኸኝን ክብሪን እንዲያዩ» ብሏል (ዮሐ 17:24)። ደግሞም «አባት ልጄን ይወድዳል» (ዮሐ 3:35)።

ፍቅር ማለት ለሌላው መልካም የሆነውን መመኘት፤ ማድረግም ማለት ሲሆን እግዚአብሔር ለሰው እራሱን መግለጹና ከሰው ጋር ግንኙነት ማድረጉ ፍቅሩን ያሳያል። እግዚአብሔር ሰውን ለማዳን እንድያ ልጄን

በመላክ ፍቅሩን ገልጿል (ዮሐ 3:16፣ ገላ2:20፣ ሮሜ 5:8፣ 1ዮሐ 3:1፣ 1ዮሐ 4:8-9፣ 16)።

እንዲሁም እግዚአብሔር ፍቅሩን የሚገልጸው በቸርነቱ (ማቴ 5:45፣ ሐዋ 14:17) በመቅጣቱ²⁸ (ምሳ 3:12፣ ዕብ 12:6-11፣ ራእ 3:19)፤ በምሕረቱ (ዘዳ 4:31፣ መዝ 145:8-9፣ 2ጴጥ 3:9)፣ ወዘተ... ነው።

የክርስቲያኖች እርስ በርስ መዋደድ ምክንያቱ ወይም ምንጩ በመጀመሪያ እግዚአብሔር ሰውን መውደዱ ነው (ሮሜ 5:8፣ 1ዮሐ 4:11-12፣ 19)። እኛም ከእርሱ በመማር ራስን ለሌላው አሳልፎ የመስጠት ፍቅር እንዲኖረን ጌታ አዞናል (ዮሐ 13:34፣ ፊሊ 2:4)። እግዚአብሔር ፍቅር ይሰጣል (ሮሜ 5:5)፣ ፍቅር የመንፈስ ፍሬ ነው (ገላ 5:22)።

ሀ.2 ጸጋ

ምንም ለማይገባው ሰው እንዲሁ (ያለ ምንም ዋጋ) የሚደረግለት መልካም ነገር ጸጋ ይባላል። እኛ ኃጢአተኞች ሳለን እግዚአብሔር እንዲሁ በጸጋው ልጁን ኢየሱስ ክርስቶስን ላከልን። ጸጋ ለመልካም ምግባር የሚከፈል ተመጣጣኝ ዋጋ ሳይሆን በኃጢአቱ ንስሐ ለሚገባ ሰው እንዲሁ የሚሰጥ የእግዚአብሔር ነጻ ስጦታ ነው (ሮሜ 3:24፣ 11:6፣ 2ቆሮ 8:9፣ ኤፌ 2:8፣ ቲቶ 2:11፣ 3:4-7)።

እግዚአብሔር «የጸጋ ሁሉ አምላክ» ነው (1ጴጥ 5:10)። ደህንነት የሚገኘው በሥራ ሳይሆን በጸጋ ነው። መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ሰዎች ሁሉ እንዲህ ይላል፡- «ኃጢአትን ሠርተዋልና የእግዚአብሔርም ክብር ጉድሏቸዋል፤ በኢየሱስ ክርስቶስም በሆነው ቤዛነት በኩል እንዲያው በጸጋው ይጸድቃሉ። እርሱንም እግዚአብሔር በእምነት የሚገኝ በደሙም የሆነ ማስተሰሪያ አድርጎ አቆመው፤» (ሮሜ 3:23-25)። ደህንነት በኢየሱስ ክርስቶስ በማመን በእግዚአብሔር ጸጋ እንዲሁ የማይገኝ ቢሆን ኖሮ «ጸጋ ያለዚያ ጸጋ መሆኑ ቀርቶአል» (ሮሜ 11:6)። ስለሆነም ጸጋ የእግዚአብሔርን መልካምነት ያሳያል።

²⁸እግዚአብሔር ፍቅር ስለሆነ በመጨረሻ ሁሉንም ሰው ያድናል የሚል (Universalism) የተሳሳተ አስተሳሰብ ያላቸው አሉ። ነገር ግን የእግዚአብሔር አንዱ ባሕርይ ከሌላው ተለይቶ (በልጦ ወይም አንሰ) አይታይም፤ ወይም አይቃረንምና እርሱ ፍቅር መሆኑ ከቅድስናው፣ ከጽድቁና ከፈራጅነቱ ጋር አብሮ መታየት አለበት።

ሀ.3 ምሕረት

ምሕረት ለበደሉና ለተጣሉት (ለውድቀት) የእግዚአብሔር መልካምነት ነው። ምሕረት የሚያስፈልገው የበደለና ኃጢአትን ያደረገ ነው። ሰው ሁሉ ደግሞ ኃጢአተኛ ነው። እግዚአብሔር ግን ምሕረቱ የበዛ ርኅሩኅ አምላክ ነው። የእግዚአብሔርን ማንነት የተረዳው ዳዊት ጋድን፡- «እጅግ ተጨንቄአለሁ፤ ምሕረቱ ብዙ ነውና በእግዚአብሔር እጅ እንወደቅ፤ በሰው እጅ ግን አልወደቅ አለው» (2ሳሙ 24:14)። የእግዚአብሔር ምሕረቱ ለዘላለም ነው (መዝ 136:1)፤ ማለዳ ማለዳም አዲስ ነው (ሰቆ 3:22፣ ዘዳ 5:10፣ 2ነገ 3:6፣ መዝ 5:7-10፣ ነህ 9:31፣ 2ቆሮ 1:3)፤ የታመሙትን በመፈወስም ይገለጻል (ማቴ 9:25)። እኛም ለበደሉን ምሕረትን በማድረግ እግዚአብሔርን እንድንመስል ቃሉ ያዛል (ማቴ 5:7)።

ሀ.4 ትዕግሥት

እግዚአብሔር «የትዕግሥትና የመጽናናት አምላክ» ነው (ሮሜ 15:5)። ትዕግሥት እግዚአብሔር አምላክ ለኃጢአተኞችና ለአመጸኞች ቁጣውን በማዘወዋትና ለንስሐ ጊዜ በመስጠት የሚያሳየው መልካምነቱ ነው። እግዚአብሔር ለቁጣ የዘገየ፤ የትዕግሥት ባለጠጋ ነው (ዘጸ 4:6፣ ዮና 4:2፣ ሮሜ 2:4)። እኛም የዚህ ባሕርይ ተካፋዮች እንሆናለን።

«... ትዕግሥትን ልበሱ፤ እርስ በርሳችሁ ትዕግሥትን አድርጉ» ተብሎ እንደተጻፈ (ቆላ 3:13) አንዳችን ለሌላው በሚኖረን ትዕግሥት የእግዚአብሔርን መልካምነት እንገልጻለን (ዘኁ 14:18፣ ኖሆ 1:3፣ ሮሜ 9:22፣ 1ጴጥ 3:20፣ 2ጴጥ 3:9፣ 15)።

ለ. ቅድስና

መቀደስ ማለት ከክፉ መለየትና መልካም /ጽድቅ የሆነውን ማድረግ ማለት ነው። የእግዚአብሔር ቅድስና የእርሱን መለየትና ንጽሕናውን ያመለክታል። እግዚአብሔር ከኃጢአትና ክፉ ከሆነ ነገር ሁሉ ፈጽሞ የተለየ ነው። እግዚአብሔር በቅድስናው የሚመስለው የለም። እርሱ ቅዱስ ነው (መዝ 103:1፣ ራእ 15:4)። በዙፋኑ ፊት ሱራፌል ሁልጊዜ «ቅዱስ፣ ቅዱስ፣ ቅዱስ» ይላሉ (ኢሳ 6:3)።

እግዚአብሔር በሁሉም ባሕርያቱ ፍጹም በመሆኑ ቅዱስ ተብሎ ይጠራል። ስሙም ቅዱስ ነው። የእርሱም ቃል ቅዱስ ነው። (ዮሐ 17:17)። የእግዚአብሔር ዙፋን ቅዱስ ነው (መዝ 47:8)፤ መቅደሱ ቅዱስ ነው፤ (2ጢሞ 2:20)፤ ለእርሱ የተለዩት ዕቃዎች ሁሉ የተቀደሱ ናቸው (ዘጸ 30:22-29)። ለቅድስናውም የሚዘምሩ መዘምራንን መርጧል (2ዜና 20:21፤ ዘለ.27:28፤ 1ሳሙ 2:2፤ ዘካ 14:20-21፤ መዝ 99:9፤ ዘጸ 15:11፤ መዝ 105:42፤ ኢሳ 57:15፤ 6:3-5)።

ሙሴ (ዘጸ 33:18-23)፤ ኢሳይያስ (ኢሳ 1:1-50)፤ ዮሐንስ (ራእ 4:8-11) የእግዚአብሔርን ቅድስና በራእይ ተረድተዋል። የእግዚአብሔር ቅድስና በሕጉ ተገልጿል። የእርሱ ሕግ ቅዱስ ነው (ሮሜ 7:12)። የእግዚአብሔር ቅድስና በሥራው፤ (መዝ 145:17)። በደለኞችን በመቅጣት አሳይቶአል። ናዳብና አብዩድ (ዘለ 10:1-3) ቆሬ፤ ዳታንና አቤርን (ዘኁ 16:4-12፤ 31-33)፤ ምዝያ (2ዜና 26:16-21) ተቀጥተዋል።

የእግዚአብሔር ቅድስና ኃጢአትን በመስቀል ላይ በመቅጣት ተገልጿል። ኃጢአተኛ ሰው የኃጢአት ይቅርታ የሚያገኘው የኃጢአትን ዋጋ በክፍለሰላት ቅዱስ በሆነው በኢየሱስ ክርስቶስ በኩል ነው። ያለ ደም መፍሰስ ይቅርታ የለም (ዕብ 9:22)። እግዚአብሔር ቅዱስ ስለሆነ ሰው ሁሉ ሊፈራውና ሊያከብረው ይገባል (መዝ 89:7፤ 99)። ሰው በቅድስና እግዚአብሔርን ሲመስል (1ጴጥ 1:15-16) እግዚአብሔርን ያከብራል። ክርስቲያን ሁሉ እግዚአብሔርን በመምሰል በቅድስና እንዲኖር ይጠበቅበታል (ዘለ 11:44-45፤ 19:2፤ 20:7፤ ማቴ 5:48፤ 2ቆሮ 6:14፤ 1ጴጥ 1:16፤ ሉቃ 5:8፤ ኤፌ 5:27፤ ዕብ 12:10)።

እግዚአብሔር እስራኤላውያንን ከግብጽ ሲጠራ «የተቀደሰ ሕዝብ» እንዲሆኑለት ነው (ዘጸ 19:6)። በተመሳሳይ ሁኔታ በአዲስ ኪዳንም እያንዳንዱ ክርስቲያን የተጠራው «በጌታ ቅዱስ ቤተ መቅደስ እንዲሆን» ነው (ኤፌ 4:21)። እንዲህ ሲሆን ቤተ ክርስቲያን በቅድስና ታድጋለች። ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ «ቤተ ክርስቲያንን ... አንጽቶ እንዲቀድሳት ስለ እርስዋ ራሱን አሳልፎ ሰጠ፤ እድፈት ወይም የፊት መጨማደድ ወይም እንዲህ ያለ ነገር ሳይሆንባት ቅድስትና ያለ ነውር ትሆን ዘንድ ክብርት የሆነች ቤተ ክርስቲያን ለራሱ ሊያቀርብ ፈለገ» (ኤፌ 5:25-27)።

ሐ. ጽድቅ

ጽድቅ ማለት ትክክል፤ ያልተዛነ፤ ስህተት የሌለበት ሃሳብ ወይም ተግባር ማለት ነው። እግዚአብሔር በሃሳቡ፤ በመንገዱ በሥራው ሁሉ ጽድቅ ነው። የእግዚአብሔር ጽድቅ የእርሱን ጽድቅ ፈራጅነት ያሳያል። የእግዚአብሔር ጽድቅ በሕጉ፤ በቃሉ ተገልጿል (መዝ 19:7-9)። እርሱ የሚያዝዘው ሁሉ ትክክል ነው። እርሱም የሚሠራው ሁሉ እራሱ በሰጠው ሕግ መሠረት ነው። እርሱ ለኃጢአት ተገቢውን ዋጋ ወይም ቅጣት ባይሰጥ ኖሮ ጽድቅ ባልሆነም ነበር (ዘፍ 18:25፤ 1ነገ 8:32፤ ዳን 9:7፤ ዕዝ 19:15፤ መዝ 116:5፤ 119:137፤ ሶፎ 3:5፤ ኤር 9:24፤ 2ጢሞ 4:8)።

እግዚአብሔር በኃጢአት የሚቆጣና ፈራጅም ነው። እግዚአብሔር ኃጢአትን ይጠላል (መዝ 11:5፤ ዕብ 1:13)። እግዚአብሔር ፈጽሞ ስህተት የማይሠራ አምላክ ነው። ሁሉን በማወቁ የመምረጥ ችግር የለበትም፤ ቅዱስ በመሆኑ ኃጢአትን አያደርግም፤ እርሱ ጽድቅ ፈራጅ በመሆኑ የተሳሳተ ፍርድ የለውም። አብርሃም «የምድር ሁሉ ፈራጅ በቅን ፍርድ አይፈርድም?» (ዘፍ 18:25) እንዳለ እግዚአብሔር በቅን ይፈርዳል። እግዚአብሔር መንግሥቱን የሚያስተዳድረውና የሚፈርደው በቃሉ መሠረት ነው።

እግዚአብሔር ለዘላለም ጽድቅ በመሆኑ የነገሮች ሁሉ ትክክለኛነት መለኪያ እሱ ራሱ ነው። እግዚአብሔር ስለራሱ ሲናገር «እኔ እግዚአብሔር ጽድቅን እናገራለሁ ቅንንም አወራለሁ» (ኢሳ 45:19) ይላል። እንዲሁም ሙሴ «እርሱ አምላክ ነው፤ ሥራውም ፍጹም ነው፤ መንገዱም ሁሉ የቀና ነው፤ የታመነ አምላክ፤ ክፋትም የሌለበት፤ እርሱ እውነተኛና ቅን ነው» ብሏል (ዘዳ 32:4)።

እግዚአብሔር ጽድቅ ስለሆነ ስለ ሥራው የሚጠይቀው ወይም የሚከሰሰው የለም። እግዚአብሔር ኢዮብን «ጽድቅ ትሆን ዘንድ በእኔ ትፈርዳለህ?» ብሎ ሲጠይቀው የኢዮብ መልስ «ራሴን እንቃለሁ» የሚል ነበር (ኢዮ40:8፤ 42:6)።

እግዚአብሔር «የሁሉም ዳኛ» ነው (ዕብ 12:33)። «ጽድቅና ፍርድ የዙፋኑ መሠረት ናቸው» (መዝ 97:2)፤ እግዚአብሔር ቅን ፈራጅነቱን ከሚገልጽባቸው መንገዶች መካከል ጥቂቶቹ፡-

- ጽድቃንን በመጠበቅ (ዘፍ 18:24-26፤ መዝ 6:11-13፤ 2ጴጥ 2:7-8፤ 1ሳሙ 17:37፤ ሐዋ 27:21-25) ብድራታቸውን በመክፈል፤ አክሊልን በመስጠት፤ (መዝ 7:9-11፤ ማቴ 5:6፤

13:45፤ ዮሐ 14:2-3፤ ሮሜ 14:10፤ 1ቆሮ 3:12-15፤ 2ቆሮ 5:10፤ 2ጢሞ 4:8)፤

- ኃጥአንን በመቅጣት (መዝ 7:11-17፤ 11:6፤ ማቴ 25:46፤ ዘጸ 9:27)፤ ትዕቢተኞችን በማዋረድ (ዳን 4:28-33፤ ሐዋ 12:20-23)፤
- አማልክትን በመቅጣት (ዘጸ 12:12)፤

እግዚአብሔር ጸድቅ ስለሆነና እንደተናገረው እንዲሁ የሚያደርግ በመሆኑ ልንታመንበት ይገባል። ከእርሱ ጋር ኅብረትና እንድንትብንጀምር ቃሉን ይጠብቃል፤ አይከዳም።

4.2.3 የሁሉ የበላይ/ ገዥ፤ ሁሉን ቻይ

እግዚአብሔር በፍጥረቱ ሁሉ ፍጹም ገዥ / ንጉሥ ነው። እርሱ እንደወደደ ለመግዛት ሥልጣን አለው። እርሱ ብቻ ንጉሥ ነው። በጽድቅ ይገዛል። «ሁሉን ቻይ» የሚለው ቃል በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ 56 ጊዜ ያህል የሚገኝ ሲሆን በሁሉም ቦታ የዋለው ለእግዚአብሔር ነው። ሁሉ ነገር በፊቱ አምንት ነው (ዘፍ 14:19፤ ዘጸ 6:3፤ ዘዳ 18:11፤ ዘፍ 17:1፤ ነህ 9:6፤ ማቴ 19:26፤ ሐዋ 17:24-26፤ 2ቆሮ 6:18፤ ራእ 19:6)።

እግዚአብሔር ሀሳቡንና ፈቃዱን ለመፈጸም ሙሉ ሥልጣን አለው። ኤርምያስ ሲጻልይ «አቤቱ ጌታ እግዚአብሔር ሆይ፤ እነሆ ሰማይንና ምድርን በታላቅ ኃይልህና በተዘረጋች ክንድህ ፈጥረሃል፤ ከአንተም የሚያቅት ነገር የለም... ስምህ ታላቅና ኃይል አምላክ የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር ነው። በምክር ታላቅ በሥራም ብርቱ ነህ» እንዳለ (ኤር 32:17-19) እግዚአብሔር እጅግ ታላቅ አምላክ ነው (ማቴ 19:26፤ 32:17-19) እግዚአብሔር እጅግ ታላቅ አምላክ ነው (ማቴ 19:26፤ 2ቆሮ 6:18፤ ኤፌ 3:20)። እግዚአብሔር ካየነውና ከሰማነው ነገር ሁሉ በላይ ሊያደርግ ይቻለዋል። አንድን ሕዝብ አጥፍቶ ሌላ ማስነሳት ይቻለዋል (ዘጸ 32:10)።

እግዚአብሔር ሁሉን ቻይ አምላክ በመሆኑ ለፈቃዱና ለክብሩ ሊያስፈልግ የተፈጥሮንም ሕግጋት ይለውጣል፤ ይሽራል። እስራኤላውያን ባሕር ተከፍሎ በደረቅ ምድር እንዲሻገሩ (ዘጸ 14:21-22)፤ አያሱ ድል እስኪያደርግ ድረስ ፀሐይ እንድትቆም (ኢያ 10:12-13)፤ ኡብርሃምና ሣራ በምውት ሥጋቸው ይስሐቅን እንዲወልዱ (ሮሜ 4:16-21)፤ መሬት ተከፍታ አመጸኞችን እንድትውጥ (ዘኁ 16)፤ ቁራ ኤልያስን እንዲመግብ (1ነገ 17)፤ ብረት በውኃ ላይ እንዲንሳፈፍ

(2ነገ.6:5)፤ ወዘተ በማድረግ እግዚአብሔር የሚላነው ነገር እንደሌለ አሳይቶአል።

እግዚአብሔር በባሕር ማዕበል ላይ ይረግጣል (ኢዮ 9:8)፤ በሰማይ ክብብ ላይ ይራመዳል (ኢዮ 22:14)፤ በነፋስ ክንፍ ይሄዳል (መዝ 104:3)። እግዚአብሔር ምንም ነገር ለማድረግ እውቀቱ፤ ፈቃዱ፤ ኃይሉና ሥልጣኑ አለው። እግዚአብሔር በሰማይና በምድር ከምድርም በታች ሁሉ የወደደውን ያደርጋል (መዝ 135:6)። የንጉሥ ልብ በእግዚአብሔር እጅ ነው (ምሳ 20:1)። እግዚአብሔር ነጻ ነው። ማንም ስለ ምንም ነገር አያስገድደውም፤ እንደወደደ ያደርጋል፤ የሚከለክለውም የለም (ኤፌ 1:5፤ 9፤ ፊሊ 2:13)።

እግዚአብሔር ሁሉን ቻይ ቢሆንም ከባሕርዩ ውጪ የሆነ ወይም የሚቃረን ነገር አያደርግም። ለምሳሌ እግዚአብሔር «ራሱን ሊክድ አይችልም» (2ጢሞ 2:13)፤ አይዋሽም (ቲቶ 1:2፤ ዕብ 6:18)፤ «በክፉ አይፈተንም» (ያዕ 1:13)።

እግዚአብሔር ሁሉን ቻይነቱን፤ ሁሉን ገዥነቱን ከገለጸባቸው መንገዶች መካከል ጥቂቶቹ የሚከተሉት ናቸው፡-

- በመፍጠር ተግባሩ፡- መዝ 33:4-9፤ ኢሳ 40:12-17
- በተፈጥሮ ሥርዓት ላይ፡- መዝ 107:25-29፤ ማቴ 8:24-27
- በሰው ላይ፡- ዘጸ 5:2፤ 12:30-31፤ ዳን 4:30-37
- በሰይጣን ላይ፡- ኢዮ 1:10-12፤ 2:6፤ ሉቃ 31-32። (እግዚአብሔር የቀጣቸው መላእክት እንደሌሎች የብርሃን መላእክት የነበሩ ናቸው (2ጴጥ 2:5)።

እግዚአብሔር እጅግ ኃይል አምላክ ነው። ነቢዩ ናሆም እንዳለው፡-

«እግዚአብሔር ትዕግሥተኛ፤ ኃይሉም ታላቅ ነው፤ ... እግዚአብሔር በወጀብና በወሰሎ ነፋስ ውስጥ መንገድ አለው፤ ደመናም የእግሩ ትቢያ ነው። ባሕሩንም ይገሥጽታል፤ ያደርቃትማል፤ ወንዞችንም ሁሉ ያደርቃል ... በቁጣው ፊት የሚቆም ማን ነው? ... እግዚአብሔር መልካም ነው፤ በመከራም ቀን መሸሸጊያ ነው፤ በእርሱ የሚታመኑትንም ያውቃል» (ናሆ 1:3-7)።

የእግዚአብሔር ባሕርያት በዚህ ምዕራፍ ከተገለጹት በላይ ናቸው፤ ከሰው መረዳት ያለፈ ነው። ከዚህ ቀጥሎ በቀረበው ሠንጠረዥ የእግዚአብሔርን ባሕርያት፤ ባሕርያቱ ምን ማለት እንደሆኑና እያንዳንዱ ባሕርይ ለአማኙ የሚሰጠውን ትርጉም ጠቅለል ባለ መልኩ ለማመልከት ተሞክሯል።

ሠንጠረዥ 1
የእግዚአብሔር ባሕርይት

ባሕርይ	ባሕርይው እንዴት እንደተገለጸ/ምን ማለት እንደሆነ	ለአማኝ የሚሰጠው ትርጉም
ሁሉን ታይ ነው	- አንድን ነገር ከምንም በቃሉ ፈጥሯል ዘፍ.1:1 መዝ.33:6-9 - ኢሳ.44:24 - የፈጠረውን ያቆማል፤ ይንከባከባል፤ ዕብ.1:3 - መታገን ያስነግሳል ዮሐ.5:28-29፤ ሮሜ.4:17 - የሚሳካው ነገር የለም፤ ሥልጣን አለው። ዘፍ.18:14፤ ሉቃ.1:17፤ መዝ.14:3 - በዲያቢስና በሠራዊቱ ላይ ሥልጣን አለው።	- በጋይሱ ደህንነታችንን ይጠብቃል 1ጴጥ.3:15 - በጋይሱ ችሎት ያበረታናል ፊሊ.4:13፤ ኤፌ.6:10፤ ኢሳ.40:29 - ከምንአምንና ከምንሰጠው ሁሉ ይልቅ እጅግ አብልጦ ያደርጋል ኤፌ.3:10
ሁሉም ቦታ አለ	- በሰማይ ኤር.23:23፤ ኢሳ.66:1፤ ሐዋ.7:48-49 - በምድር መዝ.139:7-12 - በሲኦል መዝ.139:8 - በአማኝነት 1ቆሮ.3:16	- ከእያንዳንዳችን ጋር ነው ሐዋ.17:27 - መደበቂያ የለንም መዝ.139:7-12 - በንጠራው ይለማናል። ኤር.23:23
ሁሉን ያውቃል	- አይማርም፤ አይመራመርም ኢሳ.40:13 - በሰው ልብ ያለውን ያውቃል ሕዝ.11:5፤ 1ቆሮ.2:3 - የከዋክብትን ቁጥር ያውቃል / በስም ይጠራቸዋል። መዝ.147:4 - ሁሉን በጥበብ አድርጓል። ሮሜ.16:27፤ መዝ.147:5፤ መዝ.104:24 - ሁሉን ስራስ ዘጠር እንዲሆን አድርጓል። ሮሜ.1:16	- እግዚአብሔር እኔን ያውቀኛል - የሚያስፈልገኝን ሁሉ ያውቃል ዮሐ.2:25፤ ማቴ.6:25 - ጥበብን ይሰጣል። ያዕ.1:5፤ 1ነገ.3:9
አይለወጥም	- እግዚአብሔር ያው እግዚአብሔር ነው። መዝ.102:25-27 - ለማይና ምድር ይጠፋሉ። አርሱ ግን ያው አርሱ ነው። መዝ.102:25 - መለዋወጥ በአርሱ ዘንድ የለም። ያዕ.1:17፤ ማሌ.3:6 - ፈቃዱ አይለወጥም። ዕብ.6:17	- ተስፋችን የተደላደለ፤ የተረጋገጠ ነው። 2ብሞ.2:13 - የጆመረውን መልካም ሥራ ይፈጽማል ፊሊ.1:6 - የሰጠውን አደራ ይጠብቃል 2ብሞ.1:12
ዘላለማዊ ነው	- መጀመሪያና መጨረሻ የለውም። ከጊዜ ውጭ ነው። ራሱ በራሱ ያለና የሚኖር ነው። አይሞትም። 1ብሞ.6:16 2ጴጥ.7:8 - ዓለምን / ጊዜን የፈጠረ፤ ዓለምን የሚያጠፋ ነው። - የዘላለም ገዢ፤ የዘመናት ንጉሥ ነው። 1ብሞ.1:17፤ ኢር.10:10-12፤ ኢሳ.7:15	- ስናምን የዘላለምን ሕይወት ጀምረናል። ቆላ.1:27 - ዮሐ.1:13 3:3 ሮሜ.6:25፤ 1ዮሐ.5:12 - ከእግዚአብሔር ጋር ለዘላለም እንኖራለን ዮሐ.10:10
ፍቅር ነው	- ዓለሙን / ሰውን ወድጿል ዮሐ.3:16፤ ሮሜ.5:8-10፤ ኤር.31:3፤ 1ዮሐ.13:1 - እግዚአብሔር እንዲሁ በጸጋው ወደኛል ኤፌ.1:6-7፤ 2:8፤ ቲቶ.2:11፤ 3:4-7 - በምሕረቱ ባለጠጋ ስለሆነ ስለወደደን ሕይወት ሰጠን ኤፌ.2:4፤ 1ጴጥ.1:3፤ ማቴ.12:7፤ ሆሴ.6:6 - ለንስሐ ጊዜ በመስጠት፤ በመታገሡ ፍቅሩን ገልጾል 2ጴጥ.3:9፤ ሮሜ.2:4	- ለእግዚአብሔር ያለንን ፍቅር በመታዘዝ እንገልጻለን፤ ዮሐ.14:15፤ 1ዮሐ.3:22-23 - ወንድማችንን እንድንወድ ታዘናል፤ ማቴ.5:43-48፤ ቆላ.3:14 - እግዚአብሔር የሚያስፈልገንን ጸጋ ይሰጣል ዕብ.4:16 - ምሕረት እንድናደርግ ትዕግሥተኛ እንድንሆን ታዘናል ማቴ.5:7፤ ሉቃ.6:36፤ ዕብ.5:11፤ ማቴ.5:45
ቅዱስ ነው	- የእግዚአብሔር ስም ቅዱስ ነው፤ ሕዝ.36:20፤ ኢሳ.57:15 - ሉቃ.1:50 - አለማልክት ሁሉ በቅድስናው የከበረ ነው፤ ዘጸ.15:11 - ከፍጥረት ሁሉ አርሱን የሚመስል የለም፤ ኢሳ.40:25 - እግዚአብሔር ብቻ ቅዱስ ነው፤ ዕብ.1:12-13	- በክርስቶስ የሆነ ቅዱስ ነው፤ 1ቆሮ.1:2፤ 10 - በእግዚአብሔር የሆነ ሁሉ ቅዱስ መሆን አለበት ትዕዛዝ ነው፤ ኤፌ.4:24፤ 1ጴጥ.1:15-16 - በመከራ የቅድስናው ተካፋይች እንሆናለን ዕብ.12:10
ጻድቅ ነው	- ጋጢአትን ይጠላል፤ - ጋጢአትን ይቀጣል፤ - ፍርዱ በቅንነት፤ በጽድቅ ነው። መዝ.19:8፤ 1ጴጥ.1:17፤ ሮሜ.2:11፤ ሐዋ.10:34 - እግዚአብሔር ብቻ ጻድቅ ነው። ዕብ.9:15፤ ሮሜ.3:11-18	- ጋጢአትን መናዘዝና መቀው አለብን - የክርስቶስ ጽድቅ ጽድቃችን ነው።

ምዕራፍ 5. ሥላሴ

የእግዚአብሔር በአንድነት ሦስትነት ፣ በሦስትነት አንድነት

እግዚአብሔር በሦስት አካላት ተገልጾ የሚኖር አንድ አምላክ መሆኑን በግልጽ መጽሐፍ ቅዱስ ያስተምራል። ይህ በክርስትና እምነት መሠረታዊ ትምህርት ነው። ሌላው የክርስትና ትምህርት ሁሉ በዚህ እውነት ላይ የተመሠረተ ነው። በታሪክም ውስጥ ቤተ ክርስቲያን ይህንን እውነት አምናና ተቀብላ ስታስተምረው ቆይታለች።

መጽሐፍ ቅዱስ እግዚአብሔር አንድ አምላክ መሆኑን፣ በዚህ አንድ አምላክ ሦስት አካላት (ሥላሴ)²⁹ እንዳሉ፣ ሦስት አማልክት ሳይሆኑ አንድ አምላክ ብቻ እንደሆነ፣ እርስ በርሳቸው በዘላለማዊነት፣ በባሕርይ፣ በሥልጣን፣ የማይበላሰጡና እኩል መሆናቸውን ያረጋግጣል።

ስለ እግዚአብሔር ማንነት ሲገለጽ «አካል» (Person) የሚለው ቃል የሚያመለክተው የሰውን ዓይነት ሥጋ መልበስን ወይም የሰውን ዓይነት ቁመና መያዝን ሳይሆን የአካል መለያ ባሕርይት ማለትም እውቀት፣ ፈቃድ፣ ስሜት፣ (intellect, will, emotion) እንዳሉት ለማሳየት ነው። ይሁን እንጂ አካል የሚለው ቃል የሥላሴን ሕልውና በበቂ ሁኔታ ሲገልጽ አይችልም፤ ምክንያቱም አካል (Person) የሚለው ቃል ለሰው ሲውል የተለያዩና አንድ ያልሆኑ ሰዎችን ስለሚያመለክት ነው። በእግዚአብሔር ዘንድ ግን በሥላሴነት አንድነት ደግሞ አለ። ስለ ሥላሴ ትምህርት በዝርዝር እንደሚከተለው እንመለከታለን።

29 የሥላሴን ሦስትነት ለመግለጽ አካል የሚለው ቃል ጥቅም ላይ የዋለው በ451 ዓ.ም ኬልዶዶን ከተደረገው ስብሰባ በኋላ ነው። ስለ ቃሉ አጠቃቀም ግሩደም ሲገልጽ " Because of the existence of three persons in one God is something beyond our understanding, Christian theology has come to use the word Person to speak of the differences in relationship, not because we fully understand what is meant by the word Person when referring to the Trinity, but rather so that we might say something instead of saying nothing at all". Ibid. P.255.

5.1 የሥላሴ ትምህርት በታሪክ ውስጥ

በቤተ ክርስቲያን ታሪክ ለመጀመሪያ ጊዜ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የተገለጸውን የሥላሴ ትምህርት መልክ ባለው ሁኔታ ያቀነባበረው ጠርጦሊያኖስ³⁰ የተባለው ሰው ነው። ሥላሴ (Trinity) የሚለውንም ቃል በመጀመሪያ በሦስት አካል የሚኖረውን አንድ አምላክ ለመግለጽ የተጠቀመው እርሱ ነው። ይሁን እንጂ ይህ ሰው በአብና በወልድ መካከል ስላለው ግንኙነት/ ዝምድና ሲናገር «ወልድ ከአብ ያንሳል» በማለት የበታችነት ስህተት (Error of Subordination) አስተምሯል።

አርየንን³¹ የተባለው ሰው ደግሞ ከጠርጦሊያኖስ ትምህርት በመነሳትና ከእርሱ ጋር በተመሳሰለ ሁኔታ «ወልድ ከአብ ያንሳል፤ መንፈስ ቅዱስ ደግሞ ከወልድ ያንሳል» ብሎ ስህተት አስተምሮ ነበር። በ270 ዓ.ም በሊቢያ የተወለደው አሪዮስ³² ከዚህ በመነሳት «አብነት ክርስቶስ የመጀመሪያው የእግዚአብሔር ፍጡር ነው፤ መንፈስ ቅዱስ ደግሞ በወልድ የተፈጠረ ነው» ሲል የሥላሴን እምነት የሚክድ የስህተት ትምህርት አስፋፋ። በአሪዮስ ትምህርት መሠረት አምላክ የሆነው አብ ብቻ ነው ማለት ነው።

³⁰Tertullian was the first theologian... to use the word Trinity, and the one who coined the well-known Latin formulation tres personae, una substantia ("three persons, one substance"). Stanley J. Grenz 1994' Theology for the community of God. Carlisle: The paternoster press, pp.79-80.

³¹Grudem explains that: "Subordination held that the Son was eternal (not created) and divine but still not equal to the Father in being or attributes; the Son was inferior or "Subordinate in being to God the Father". The early church father Origen (185-254 A.D) advocated a form of subordination by holding that the Son was inferior to the Father in being, and that the Son eternally derives his being from the Father". Wayne Grudem. Ibid. p.245

³²Arius who was a bishop of Alexandria, "taught that God the Son was at one point created by God the Father, and that before that time the Son did not exist nor did the Holy Spirit, but the Father only. Thus though the Son is a heavenly being who existed before the rest of creation and who is far greater than all the rest of creation, he is still not equal to the Father in all his attributes". Ibid. p.245

እንደነዚህ ዓይነት አስተሳሰቦች በታሪክ ውስጥ ብቅ በማለታቸው 318 የሚሆኑ የቤተ ክርስቲያን አባቶች በ325 ዓ.ም. በኒቂያ (በትንሿ የእስያ ከተማ) ባደረጉት ስብሰባ ወልድ አምላክ እንደሆነ፤ እንደ አብ ዘላለማዊ መሆኑንና ከአብ ጋር እኩል መለኮታዊ ባሕሪ እንዳለው አረጋገጡ።³³ በዚህም የአሪዮስን ትምህርት አወገዙ። ከ297-373 ዓ.ም የኖረው አትናቴዎስ³⁴ የሥላሴን እምነት አጥርቶ በመግለጽና የአሪዮስን ትምህርት በመቃወም በቤተ ክርስቲያን ታሪክ የታወቀ ሰው ሲሆን በስሙም የተሰየመ የክርስትና የእምነት መግለጫ አለ።³⁵

³³ስለ ጌታ ኢየሱስ ማንነት የኒቂያ ጉባዔ የሃይማኖት (Nicene Creed) መግለጫ የሚከተለው ነው።

«እርሱ ብቻ የአብ ልጅ በሚሆን፤ ዓለም ሳይፈጠር ከአብ በተወለደ፤ ከአምላክ በተገኘ አምላክ፤ ከብርሃን በተገኘ ብርሃን፤ ከእውነተኛ አምላክ በተገኘ እውነተኛ አምላክ፤ በህልውናው ከአብ ጋር አንድ የሆነ፤ በተፈጠረ ሳይሆን በተወለደ፤ ሁሉ በእርሱ በሆነ፤ ስለ እኛ ስለ ሰዎች ስለ ደገንነታችንም ከሰማይ በወረደ፤ በመንፈስ ቅዱስ ከድንግል ማርያም ሥጋ ነሥቶ ሰው በሆነ፤ በጴጥሮናዊው በጴላጦስ ዘመን ስለ እኛ በተሰቀለ፤ መከራ በተቀበለ፤ በሞተ፤ በተቀበረም፤ በቅዱሳት መጽሐፍትም እንደተጻፈ በሦስተኛው ቀን ከሙታን ተለይቶ በተነሣ፤ ወደ ሰማይም በወጣ፤ በአብ ቀኝ በተቀመጠ፤ በሐያዊትና በሙታንም ሊፈርድ ዳግመኛ በክብር በሚመጣ፤ ለመንግሥቱም ፍጻሜ በሌለው በአንድ ጌታ በኢየሱስ ክርስቶስ አምናለሁ»። የመካነ ኢየሱስ ሥነ ጽሑፍ ክፍል፤ ስብሐት ለአምላክ፤ 1975 ዓ.ም. የተባበሩት ማተሚያ ቤት፤ አዲስ አበባ።

³⁴Athanasius "was only twenty-nine years when he came to the council of Nicea in AD 325, became Bishop of Alexandria in 328... by his untiring efforts " almost single handedly Athanasius saved the church from pagan intellectualism." Grudem. Ibid.

"Athanasius argued persuasively that the deity of the Son is necessitated by soteriology. If Jesus is not fully God we do not truly receive salvation, for in salvation we participate in the divine nature... [Likewise on the deity of the Spirit] Athanasius showed that the deity of the Spirit is necessitated by soteriology. If the spirit who enters our hearts as believers is not the actual spirit of God, then we have no true community with God: "If we are made sharers of the divine nature through our partaking of the spirit it would be only a madman who would say that the spirit is of created nature and not of the nature of God." Stanley J. Grenz, Ibid. pp 76-77

³⁵The Athanasian Creed on the Doctrine of the Trinity goes as follows:-
...We worship one God in Trinity, the Trinity in Unity; neither confounding the Persons, nor dividing the Substance [Essence]. For there is one Person of the Father, another of the Son, and another of the Holy Ghost.

የእግዚአብሔርን አንድነትና ሦስትነት፣ በአንድነት-ሦስትነት (ሥላሴ) እምነት በመቃወም በተለይም ደግሞ የጌታ ኢየሱስ ክርስቶስን ፍጹም አምላክነት በመካድ በታሪክ ውስጥ ብዙ የኑፋቄ ትምህርቶች ተነስተዋል። ከእነዚህ የስህተት ትምህርቶች መካከል ዋና ናቸው ተብለው የሚታወቁትንና በትምህርቶቹ ላይ የቀደሙት የቤተ ክርስቲያን አባቶች በታላላቅ የቤተ ክርስቲያን ጉባዔዎች ያጸኛቸው እምነቶች በሚቀጥሉት ሠንጠረዦች በአጭሩ ቀርበዋል።

ሠንጠረዥ 2

በጥናት ቤተ ክርስቲያን በሥላሴ እምነት ላይ የተነሱ ኑፋቄዎች 36

ተራ ቁጥር	ኑፋቄው	መሪዎቹ	ትምህርቱ/ እምነቱ
1	ሞናርክያኒዝም ³⁷	ቴዎዶሎስ	ኢየሱስ ሲጠመቅ ክርስቶስ ሆነ፣ ከሞቱ በኋላ የአብ ልጅ ሆነ። (Adopted)
2	ባቢልያኒዝም ³⁸	አውባብዮስ	አንዱ እግዚአብሔር ራሱን በሦስት መንገዶች (ሞድ) ገልጿል። ³⁹

But the Godhead of the Father, of the Son, and of the Holy Ghost is all one, the Glory equal, the Majesty co-eternal. Such as the Father is, such is the Son, such is the Holy Ghost. The Father eternal, the Son eternal, and the Holy Ghost eternal. And yet they are not three eternals, but one eternal. ... So the Father is God, the Son is God, and the Holy Ghost is God. And yet they are not three Gods, but one God... the Unity in Trinity and the Trinity in Unity is to be worshipped.

36ስለ ኑፋቄዎች ምንነት ተጨማሪ ማብራሪያ በቀደሙት ገጾችና ከዚህ በታች የቀረቡትን የግርጌ ማስታወሻዎች ይመልከቱ።

37Monarchianism is another term for modalism and "... this teaching not only says that God revealed himself in different "Modes" but it also says that there is only one supreme ruler ("Monarch") in the universe and that is God himself, who consists of only one person." *Ibid.* p.242. With regard to the Lord Jesus Christ it takes "the view that Jesus lived as an ordinary man until his baptism, but then God "adopted" Jesus as his "Son" and conferred on him supernatural powers. Adoptionists would not hold that Christ existed before he was born as a man, but only as an exalted man whom God called his "Son" in a unique sense." *Ibid.* p. 245.

3	አሪያኒዝም	አሪዮስ	ክርስቶስ የመጀመሪያው ፍጡር ነው።
4	ከፊል አሪያኒዝም	ጎርጎሪዮስ	የክርስቶስ ማንነት እንደ አብ ነው ሆኖም ከአብ ያንሳል (Subordinate to the Father)
5	ማሊኦንያኒዝም	መቅዶንዮስ	መንፈስ ቅዱስ ፍጡር ነው።
6	አፖሊንያኒዝም	አቡሊናርዮስ	ክርስቶስ የሰው ነፍስ አልነበረውም። በቃል (Logos) ተተክቷል።
7	ንስትሮንያኒዝም	ንስጥሮስ	ክርስቶስ ፍጹም አምላክና ፍጹም ሰው አይደለም። ቃል (Logos) በኢየሱስ ሲያድር ክርስቶስ እግዚአብሔርን የያዘ ሰው (God-bearing man) ሆነ
8	ኢዮትክያኒዝም	አውጣኬን	የክርስቶስ ስብእና በቃል (Logos) ተለውጧል። ክርስቶስ ሰው አይደለም።
9	ሞኖፊትዝም	ሳዊሮስ	ክርስቶስ አንድ ባሕርይ አለው።
10	ሞኖቴሊዝም	ቴዎዶስዮስ	ክርስቶስ የሰው ፈቃድ አልነበረውም፣ የመለኮት ፈቃድ ብቻ እንጂ።

Adapted from Robert C. Walton, 1986, Chronological and Background charts of church histroy. Zondervan publishing house, Grand Rapids.

38 Sabellianism which is named after the teacher named Sabellius who lived in Rome in the early third century A.D. taught that "God is not really three distinct persons but only one person who appears to people in different "modes" at different times. For example, in the Old Testament God appeared as "Father". Throughout the Gospels, this same divine person, appeared as "the Son" as seen in the human life and ministry of Jesus. After Pentecost this same person then revealed himself as the "Spirit active in the church." Wayne Grudem *Ibid.* 242.

39 Grenz refers to such kind of belief as "sequential divine expressions" Stanley Grenz, *Ibid.* p. 74. On the other hand church history tells us that during about this time "The three theologians known as the Cappadocian fathers-Basil, Gregory of Nyssa, and Gregory of Nazianzus- formulated the trinitarian doctrine. They used two Greek words "Ousia" (essence) and hypostasis ("center of consciousness" or "independent reality"). They declared that God is one Ousia but three hypostaseis. The three "independent realities share the same will, nature and essence (that is, the one ousia). Yet each has special properties or activities" Grenz. *Ibid.* p. 77-78.

በጥንት ቤተ ክርስቲያን ስለ ሥላሴ ትምህርት የተደረጉ ጉባኤዎችና ውሳኔዎች⁴⁰

ተ.ራ.ቁ.	ስብሰባው የተደረገበት		የተሰባሳቢዎች ብዛት	ዋና ውሳኔዎች
	ቦታ	ዓቶም		
1	ኒቂያ	325	318	ቸ ወልድ ከአብ ጋር አንድ ባሕርይ (same substance/essence with the Father) መሆኑን አወጀ ቸ አሪዮስን አወገዘ ⁴¹
2	ቁስጥንጥኒያ	381	150	ቸ የመንፈስ ቅዱስን መለኮትነት አጸና/ተቀበለ ቸ የመቅደንዮስን ትምህርት አወገዘ
3	ኢፌሶን	431	200	ቸ ኢየሱስ ክርስቶስ ፍጹም አምላክ መሆኑን አጸና ቸ የንስጥሮስን ትምህርት አወገዘ
4	ኬልቂዶን	451	630	ቸ የክርስቶስ በአንድ አካል ሁለት ባሕርያት የማይደባለቁ፣ የማይለወጡ፣ የማይከፋፈሉ፣ የማይነጣጠሉ መሆናቸውን አጸና ⁴² ቸ የአውጣኬንን ትምህርት አወገዘ

⁴⁰ Adapted from: Robert C. Walton, *Ibid.*

41 'In repudiation of the teaching of Arius, the Nicene Creed insisted that Christ was "of the same substance as the Father." The dispute with Arius concerned two words... homoousios ("of the same nature") and homoiousios ("of a similar nature") ... homo meaning "same" and homoi meaning "similar". Arius was happy to say that Christ was a supernatural heavenly being and that he was created by God before the creation of the rest of the universe and even that he was "similar" to God in his nature. The difference between the two words was only one letter the Greek letter iota [i] and some have criticized the church for allowing a doctrinal dispute on a single letter... But... the iota [i] did mark the difference between biblical christianity with a true doctrine of the Trinity and a heresy that did not accept the full deity of Christ and therefore was nontrinitarian and ultimately destructive to the whole Christian faith". Wayne Grudem, *Ibid.* pp. 244-245.

42 The Chalcedon council declared that:- "The one and the same Christ, Son, Lord, Only begotten to be acknowledged in two natures, without confusion, without change, without division, without separation; the distinction of the natures being in no way abolished because of the union, but rather the characteristic property of each one being preserved, and concurring into one person & one being." *The Dictionary of Theology*, IVP, 1994, P.138 (emphasis mine).

5.2 እግዚአብሔር አንድ አምላክ ነው

«እስራኤል ሆይ፤ ስማ፤ አምላካችን እግዚአብሔር አንድ እግዚአብሔር ነው» (ዘጸ 6:4) የሚለውን ቃል እስራኤላውያን በየቀኑ የሚናገሩት ወይም የሚያውጁት (Shema) ነው። እግዚአብሔር በቁጥር አንድ ነው። አንድ አምላክ ብቻ አለን (ዘጸ 4:39)። እግዚአብሔር በባሕርው፤ በመለኮትነቱ፤ በእርሱነቱ አንድ ነው። ዘጸ 20:2-4፤ ዘጸ 6:6፤ ኢሳ 43:10፤ 1ቆሮ 8:4፤ 1ጢሞ 2:5፤ ኤፌ 4:6፤ ዮሐ 10:30፤ ማር 12:29-30፤ ያዕ 2:19 ይመልከቱ።

በዕብራይስጥ ቋንቋ አንድ የሚለው ቃል የሚገለጸው በሁለት ቃላት ነው። አንደኛው ኢካድ (Echad) ሲሆን ሌላው ያክድ (Yacheed) ነው። ኢካድ የሚለው በንብረት አንድነትን (Compound Unity) ሲያመለክት ያክድ የሚለው ደግሞ አንድ ነጠላን (One and only one) ያመለክታል። በዘጸ 6:4 «...አምላካችን እግዚአብሔር አንድ እግዚአብሔር ነው» የሚለው የተገለጸው ኢካድ በሚለው ቃል ነው።

እግዚአብሔር ለአብርሃም የሰጠውን ቃል ኪዳን አስቦ የእስራኤልን ሕዝብ ከግብጽ ምድር ካወጣ በኋላ በሲና ምድር በዳ በሙሴ በኩል ለእስራኤል የሰጠው የመጀመሪያ ሕግ «ሐኔ በቀር ሌሎች አማልክት አይሁኑልህ» (ዘጸ 20:3) የሚል ነው። የእስራኤላውያን ከግብጽ ምድር መውጣት ዋና ዓላማም አምላካቸው እግዚአብሔር መሆኑን እንዲመሰክሩና ሁሉም ይህን አንድ አምላክ እንዲያመልኩ ነው። ግብጽውያንም ሆኑ በከነዓንና አካባቢው ይኖሩ የነበሩ ሕዝቦች ብዙ አማልክት ይከተሉ የነበሩ ናቸው። ለምሳሌ «ሞልክ» ለአሞናውያን (1ነገ 11:7)፤ «በዓል» ለከነዓናውያን (መሳ 2:13፤ 6:25)፤ «ቤልና ሚርዳክ» ለባቢሎናውያን (ኤር 50:2፤ 51:44)፤ ወዘተ... አማልክቶቻቸው ነበሩ። እግዚአብሔር ግን ከአማልክት ሁሉ በላይ የሆነ እውነተኛ አምላክ ነው (2ዜና 2:5)። «... ከአንተ በቀር አምላክ የለምና አንተ ታላቅ ነህ» (2ሳሙ 7:22)።

መጽሐፍ ቅዱስ እንደሚል ብዙ አማልክት ቢኖሩም እውነተኛው አምላክ ግን አንድ እግዚአብሔር ነው (1ቆሮ 8:6)። ሰይጣን ከአማልክት መካከል አንደኛውና የሌሎች ሁሉ «የበላይ ጠባቂ» ነው። አድራሚሌክና ኦኒሚሌክ (2ነገ 17:31)፤ ዳጎን (መሳ 16:23)፤ የሰማይ ንግሥት (ኤር 7:18፤ 44:17-19፤ 25)፤ ዲዮስቆሮስ (ሐዋ 28:11)፤ ሌሎች ጣዖታትና አማልክት ቢኖሩም «እግዚአብሔር ታላቅ

ምስጋናውም ብዙና፤ በአማልክትም ሁሉ ላይ የተፈራ ነው። የአሕዛብ አማልክት ሁሉ ጣዖታት ናቸው፤ እግዚአብሔር ግን ሰማያትን ሠራ» (1ዜና 16:25-26) ተብሎ እንደተጻፈ ነው። ሐዋርያው ጳውሎስም እንዳለው «በእጅ የተሠሩ አማልክት አይደሉም» (ሐዋ 19:26)። ጣዖታትንና አማልክትን የሚያመልኩም ከእጋንንት ጋር ማንበርተኞች የሆኑ ናቸው (1ቆሮ 10:21)። ሰዎች ሰይጣንንም ሆነ ሌሎችን አማልክት ቢያመልኩ፤ ቢገዙላቸውም ከእግዚአብሔር በቀር ሌላ አምላክ የለምና «በባሕርያቸው አማልክት ለማይሆኑ ባሪያዎች» ሆነውላቸዋል ማለት ነው (ገላ 4:8)።

እግዚአብሔር ስለራሱ እንዲህ ይላል። «እኔ እግዚአብሔር ነኝ፤ ስሜ ይህ ነው፤ ክብሬን ለሌላ፤ ምስጋናንም ለተቀረጹ ምስሎች አልሰጥም» (ኢሳ 42:8)። እንዲሁም በነቢዩ በኢዩሴል በኩል «እኔም አምላካችሁ እግዚአብሔር እንደሆንሁ፤ ከእኔም በቀር ሌላ አምላክ እንደሌለ ታውቃላችሁ፤ ሕዝቤም ለዘላለም አያፍርም» (ኢዩ 2:27) ብሏል።

ሙሴና የእስራኤል ልጆች የኤርትራን ባሕር በተሻገሩና አሳዳጆቻቸውን ውጋው በከደናቸው ጊዜ ለእግዚአብሔር እንዲህ ብለው ዘመሩ፡-

አቤቱ በአማልክት መካከል እንደ አንተ ያለ ማን ነው?
በምስጋና የተፈራህ፤ ድንቅንም የምታደርግ፤
በቅድስና የከበረ እንደ አንተ ያለ ማን ነው? (ዘጸ 15:11)

አዎን፡- እንደ እግዚአብሔር ያለ ማንም የለም። አንባቢ ሆይ «እንግዲህ እግዚአብሔር በላይ በሰማይ በታችም በምድር አምላክ እንደ ሆነ፤ ሌላም እንደሌለ ዛሬ እውቅ፤ በልብህም ያዝ» (ዘጸ 4:39)።

5.3 ሥላሴ፡- በአንድነት - ሦስትነት

ሥላሴ (Trinity ወይም Triunity) የሚለው መጠሪያ አንድ አምላክ እግዚአብሔር በሦስት አካላት መኖሩንና በሦስትነት - አንድነት "three-in-oneness" የሚገልጽ ቃል ነው። የሥላሴ ሦስትነት በስም (አብ፤ ወልድ፤ መንፈስ ቅዱስ) እና በአካል ነው።

ሥላሴ የሚለው ቃል እንደ አንድ ቃል (እንደ ጥሬ ቃል) በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ አልተጠቀሰም። የሥላሴ ትምህርት ግን በብሉይ ኪዳንና

በአዲስ ኪዳን በግልጽ ይገኛል። ይህንን እንደሚከተለው እንመለከታለን።

5.3.1 በብሉይ ኪዳን

እግዚአብሔር ለዘላለም በሥላሴ የሚኖር አንድ አምላክ ስለሆነ የሥላሴ ትምህርት በብሉይና በአዲስ ኪዳን ተገልጾ ይገኛል። ይህ የሥላሴ ትምህርት ከብሉይ ኪዳን ይልቅ በአዲስ ኪዳን ይበልጥ እንደተገለጸ ወይም ደምቆ እንደወጣ እንረዳለን።

ብሉይ ኪዳን ስለ ሥላሴ የሚያስተምረውን በሚከተለው ሁኔታ መመልከት ይቻላል።

ሀ. እግዚአብሔር በብዙ ቁጥር ተገልጾአል

በብሉይ ኪዳን እግዚአብሔር በብዙ ቁጥር (ወይም በብዙ አካላት) ተገልጾ ይታያል። ከእነዚህም መካከል «እግዚአብሔር አለ፡- ሰውን በመልካችን እንደ ምሳሌአችን እንፍጠር» (ዘፍ 1:26)፤ «እግዚአብሔር አምላክም አለ፡- እነሆ አዳም መልካምንና ክፉን ለማወቅ ከእኛ እንደ አንዱ ሆነ» (ዘፍ 3:22)፤ «እግዚአብሔርም አለ፡- ... ኑ-እንወረድ፤... ቋንቋቸውንም በዚያ እንደባልቀው» (ዘፍ 11:6-7)፤ «የጌታንም ድምጽ ማንን አልካለሁ? ማንስ ይሄድልናል? ሲል ሰማሁ» (ኢሳ 6:8) የሚሉት ጥቂቶቹ ናቸው።⁴³

አንዳንዶች እግዚአብሔር በብሉይ ኪዳን ውስጥ በብዙ ቁጥር የሚናገረው ለምሳሌ በኢትዮጵያ ቀደም ሲል የነበሩት ነገሥታት አንድ ሰው ሆነው እያለ ራሳቸውን «እኛ» ወይም «ግርማዊነታችን» እያሉ ይጠሩ እንደነበሩት እግዚአብሔር ራሱን በአክብሮት ለመጥራት የዋለ አገላለጽ ነው ብለው ያስባሉ። ይሁን እንጂ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ማንም መሪ፤ ንጉሥ ወይም ንጉሠ ነገሥት ራሱን በብዙ ቁጥር የሚጠራ አልነበረም። ፈርዖን፤ አርጤክስ፤ ናቡከደነፆር፤ ቂርስ፤ ሄሮድስ፤ ወዘተ... ሁሉም ራሳቸውን የሚጠሩት በነጠላ ቁጥር ነው። ስለሆነም በብሉይ ኪዳን የምናየው የብዙ ቁጥር አገላለጽ እግዚአብሔር ራሱን በአክብሮት ሲጠራ ነው ብሎ ማሰብ መጽሐፍ ቅዱስ የሚለውን

⁴³ እነዚህ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች እግዚአብሔር በብሉይ ኪዳን በብዙ ቁጥር (ማለትም ከአንድ በላይ በሆኑ አካላት) የተገለጸ መሆኑን የሚያሳዩ ሆነው ሳለ ጥቅሶቹን በመረዳት ላይ ግን የተለያዩ አመለካከት ያላቸው እንዳሉ ይታወቃል።

በቀጥታ ማንበብ ሳይሆን ወደ መጽሐፍ ቅዱስ ሌላ ሀሳብ መጨመር ይሆናል።

ስለ ብዙ ቁጥር አጠራር ሌላው አመለካከት ደግሞ እግዚአብሔር በብዙ ቁጥር የሚናገረው መላእክትን ወይም የሰማይ ሠራዊትን (Divine Council) ከራሱ ጋር ደምሮ ነው የሚል ነው። ሆኖም እግዚአብሔር ሰውን ለመፍጠር «በመልካችን እንደ ምሳሌያችን እንፍጠር» ባለበት ጊዜ መላእክትን ማማከሩ እንደሚሆን ለማንም ግልጽ ነው። እግዚአብሔር ሰውን ለመፍጠር መላእክትን አልተጠቀመም ወይም ሰው በመላእክት ምሳሌ አልተፈጠረም። መጽሐፍ ቅዱስ እንደሚያስተምረው እግዚአብሔር ሁሉን ነገር የፈጠረው በኢየሱስ ክርስቶስ በኩል ነው (ዮሐ 1:3፣ ቆላ 1:15፣ ዕብ 1:2-3)።

ስለሆነም እነዚህ የብሉይ ኪዳን ክፍሎች የሚያመለክቱት እግዚአብሔር አንድ መሆኑንና በዚህ አንድ እግዚአብሔር ከአንድ በላይ (ወይም ብዙ) አካላት መኖራቸውን ነው።

ለ. ከአንድ በላይ አካላት በአንድ ላይ ተገልጸዋል

በብሉይ ኪዳን በአንድ ጥቅስ ወይም በአንድ ዐረፍተ ነገር ወይም ሀሳብ ውስጥ ከአንድ በላይ የሥላሴ አካላት ተጠቅሰው ይገኛሉ።

ዳዊት በመዝ 45:6-7፡-

«አምላክ ሆይ፡- ዙፋንህ ለዘላለም ነው፤
የመንግሥትህ በትር የቅንነት በትር ነው።
ጽድቅን ወደደህ ዓመፃም ጠላህ፤
ስለዚህ ከባልንጀሮችህ ይልቅ
እግዚአብሔር አምላክህ የደስታን ዘይት ቀባህ» ይላል።

ይህ በአምላክ የተቀባውና መንግሥቱ ለዘላለም የሆነው አምላክ ማን ነው? ከዚህ ጥቅስ እንደምንረዳው አምላክ ተብለው የተጠሩት ሁለት የተለያዩ አካላት ናቸው። የዕብራውያን መልዕክት ጸሐፊ ይህን ክፍል በዕብ 1:8 ላይ በመጥቀስ ዙፋኑ ለዘላለም የሆነውና በአምላክ የተቀባው እንዲሁም አምላክ ተብሎ የተጠራው የእግዚአብሔር ልጅ የሆነው ኢየሱስ ክርስቶስ መሆኑን ገልጿል።

በተመሳሳይ መንገድ ዳዊት በመዝ 110:1 «እግዚአብሔር ጌታዬን፡- ጠላቶችህን ለእግርህ መቀመጫ እስካደርግልህ ድረስ በቀኝ ተቀመጥ

አለው» ይላል። ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ይህን ክፍል በመጥቀስ «ፈሪሳውያንም ተሰብስበው ሳሉ ኢየሱስ፡- ስለ ክርስቶስ ምን ይመስላችኋል? የማንስ ልጅ ነው? ብሎ ጠየቃቸው።» እነርሱም «የዳዊት ልጅ ነው» ብለው ሲመልሱለት «እንዴት በመንፈስ ጌታ ብሎ ይጠራዋል? ዳዊትስ ጌታ ብሎ ከጠራው እንዴት ልጁ ይሆናል? አላቸው (ማቴ 22:41-46)። ፈሪሳውያንም ለዚህ መልስ አልነበራቸውም። እንግዲያውስ ዳዊት ጌታዬ ያለውና እግዚአብሔር ደግሞ «በቀኝ ተቀመጥ» ያለው ማን ነው? ከአዲስ ኪዳን በግልጽ መንዝብ እንደምንችለው በእግዚአብሔር ቀኝ የተቀመጠው ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ነው (ማር 16:19፣ ሐዋ 1:55፣ ዕብ 8:1)። ስለሆነም ዳዊት በብሉይ ኪዳን ውስጥ ሆኖ እግዚአብሔር አንድ አምላክ መሆኑን፣ እንዲሁም ከአንድ በላይ አካላት ማለትም ጠላቶቹ ሁሉ የእግሩ መቀመጫ የሚደረጉለት ጌታ እና ጠላቶቹን ሁሉ የእግሩ መቀመጫ በማድረግ በቀኝ ተቀመጠ የሚለው እግዚአብሔር እንዳሉ ተረድቶ እንደነበር ግልጽ ማስረጃ ነው።

ኢሳይያስ «እነርሱ ግን ዐመፁ ቅዱስ መንፈሱንም አስመረሩ» (ኢሳ 63:10) ብሎ ሲናገር የእግዚአብሔር ቅዱስ መንፈስ ራሱ እግዚአብሔር የሆነ፣ በአካል ከእግዚአብሔር የተለየ መሆኑን፣ እርሱም የሚመረር ወይም የሚያዝን መሆኑን ከሌሎች ጥቅሶች ጋር በማገናዘብ መረዳት ይቻላል።

እንግዲህ እላይ ከተገለጹትና ከሌሎችም ጥቅሶች (ዘፍ 1:2፣ 2ሳሙ 23:2-3 ነህ 9:20፣ መዝ 139:7፣ ኢሳ 48:16፣ 61:1፣ ሆሴ 1:7፣ ሚል 3:1-2) በብሉይ ኪዳን ከአንድ በላይ የሆኑ የሥላሴ አካላት በአንድ ጊዜ ወይም ሁኔታ አብረው መገለጻቸውን መረዳት ይቻላል።

ሐ. የእግዚአብሔር መልአክ

በብሉይ ኪዳን የእግዚአብሔር መልአክ አንዳንድ ጊዜ እንደ እግዚአብሔር ሌላ ጊዜ ደግሞ የእግዚአብሔር መልአክ (በእግዚአብሔር እንደተላከ መልእክተኛ) ሆኖ ቀርቧል።

የእግዚአብሔር መልአክ አንዳንድ ጊዜ እንደ እግዚአብሔር መልእክተኛ (2ሳሙ 24:16) ሌላም ጊዜ እራሱ እግዚአብሔር (ወይም ከሥላሴ ውስጥ ሁለተኛው አካል) መሆኑን ከመጽሐፍ ቅዱስ እንረዳለን። የዚህን መልአክ መለኮትነት ለማረጋገጥ የሚከተለውን እንመልከት። የእግዚአብሔር መልአክ፡-

- ሐ.1 እግዚአብሔር ተብሏል። ዘፍ 16:7-13፤ 18፤2፤ 10፤13፤
22:10-12፤15-18፤ ዘጸ 3:2-6፤14፤ 18፤ መሳ 2:1፤5፤ 6:11፤14፤16
ሐ.2 ሰዎች እግዚአብሔር እንደሆነ አውቀውታል። ዘፍ 16:9-13፤ መሳ
6:22-24፤ 13:21-23፤ ዘፍ 32:24-30 እና ሆሴ 12:4-6
ሐ.3 አራሱን እግዚአብሔር ብሏል። ዘፍ 31:11፤ 13፤ ዘጸ 3:2፤6፤14
ሐ.4 አምልኮ ተቀብሏል። ኢያ 5:14፤ መሳ 2:4
ሐ.5 በመለኮት ሥልጣን ተናግሯል። መሳ 2:1-3

በሕልም ያዕቆብን የጠራው «የእግዚአብሔር መልአክ» (ዘፍ 31:11) «ለእኔ ስእለት የተሳለሀበት የቤቴል እምላክ እኔ ነኝ» (31:13) ይለዋል። ይህም ያዕቆብ ስእለት የተሳለለበት የእግዚአብሔር መልአክ በቤቴል የተገለጠለት እግዚአብሔር ነው (ዘፍ 28:13-22፤ 35:7)። እንዲሁም በሌላ ስፍራ ያዕቆብ «እግዚአብሔርን ፊት ለፊት አየሁ» (ዘፍ 32:30) የሚለውና የታገለው የእግዚአብሔር መልአክ በሌላ ስፍራ ደግሞ «በጎልማሳነቱም ጊዜ ከእምላክ ጋር ታገለ ከመልአኩም ጋር ታግሎ አሸነፈ፤ አልቅሶም ለመነው። በቤቴልም አገኘው፤ በዚያም ከእኛ ጋር ተነጋገረ። እርሱም የሠራዊት እምላክ እግዚአብሔር ነው፤ የመታሰቢያው ስም እግዚአብሔር ነው» (ሆሴ 12:4-6) ይላል።

ስለሆነም ይህ የእግዚአብሔር መልአክ በብሉይ ኪዳን እግዚአብሔር ራሱን ለሰው የገለጠበት መንገድ (Theophany) ሲሆን ይህም መልአክ ከሥላሴ ሁለተኛው አካል የሆነው ኢየሱስ ክርስቶስ የተገለጠበት (Christophany) ነው ማለት ይቻላል። በአጠቃላይ ከዚህ በላይ የተመለከተናቸው ጥቅሶች ይህ የእግዚአብሔር መልአክ እግዚአብሔር ተብሎ የተጠራ ነገር ግን ከእግዚአብሔር (አብ) በአካል የተለየ ሌላ አካል ለመሆኑ ያስረዳሉ።⁴⁴

5.3.2 በአዲስ ኪዳን

የእግዚአብሔር «የባሕርዩ ምሳሌ» (ዕብ 1:3) የሆነውና «እግዚአብሔር ከእኛ ጋር» (ማቴ 1:23) የሆነው ኢየሱስ ክርስቶስ ወደ ምድር ሲመጣ የሥላሴ ትምህርት ከብሉይ ኪዳን ይልቅ በአዲስ ኪዳን የበለጠ ግልጽ ሆኖና ደምቆ እንደሚወጣ የታወቀ ነው። ይህንም እንደሚከተለው እንመለከታለን።

⁴⁴ ይህም ሆኖ የእግዚአብሔርን መልአክ ማንነት ለመረዳት ወይም ለመተርጉም ጥንቃቄ ዐውዱን ማጥናትና ማገናዘብ ያስፈልገዋል፤ «ምስጢርነት» አለውና።

በማቴ 3:16-17 የእግዚአብሔር ቃል እንዲህ ይላል። «ኢየሱስም ከተጠመቀ በኋላ ወዲያው ከውኃ ወጣ፤ እነሆም፤ ሰማያት ተከፈቱ የእግዚአብሔርም መንፈስ እንደ ርግብ ሲወርድ በእርሱ ላይም ሲመጣ አየ፤ እነሆም፡- ድምፅ ከሰማያት መጥቶ፡- በእርሱ ደስ የሚለኝ የምወደው ልጄ ይህ ነው አሰ። በዚህ ክፍል ሦስቱም የሥላሴ አካላት በአንድ ላይ ተጠቅሰው እናገኛቸዋለን። እግዚአብሔር አብ ከሰማይ ሲናገርና ኢየሱስን የምወደው ልጄ ብሎ ሲጠራ፤ እግዚአብሔር ወልድ በምድር ላይ በውኃ ተጠምቆ ሲወጣና አብ ስለእርሱ ሲናገርለት፤ እግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ ደግሞ በርግብ መልክ ሲወርድና በእግዚአብሔር ወልድ ላይ ሲመጣ እንመለከታለን።

በተመሳሳይ ሁኔታ በማቴ.28:19 «እንግዲህ ሂዱና አሕዛብን ሁሉ በአብ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ ስም እያጠመቃችኋቸው፤ ያዘዝኋችሁንም ሁሉ እንዲጠብቁ እያስተማራችኋቸው ደቀ መዛሙርት አድርገቸው» ይላል። በዚህም ክፍል ሦስቱም የሥላሴ አካላት አብ፤ ወልድ፤ መንፈስ ቅዱስ በአንድነትና በአኩልነት ተገልጸው እንመለከታለን። እንዲሁም ሥላሴ በአካል ሦስት ሆነው ሳለና በቋንቋ (ስዋሰው) ሕግ ደግሞ ከአንድ በላይ ለሆኑ ነገሮች የዐረፍተ ነገሩ ማሠሪያ ብዙ ቁጥርን እንዲገልጽ የሚጠበቅ ቢሆንም በዚህ ክፍል የምናገኘው ግን «ስዎች» የሚል ሳይሆን «ስም» የሚለውን ነው። ይህም ለእግዚአብሔር በሦስትነት - አንድነት ማለትም በአካል ሦስት በባሕርይ አንድ ለመሆኑ ተጨማሪ ማረጋገጫ ነው።

እንዲሁም በ2ተሰ 2:16-17 «ራሱ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስና የወደደን በጸጋም የዘላለምን መጽናናት በጎንም ተስፋ የሰጠን እግዚአብሔር አባታችን ልባችሁን ያጽናኑት በበጎም ሥራና በቃል ሁሉ ያጽኑአችሁ» ይላል። በዚህ ክፍል ጌታ ኢየሱስና እግዚአብሔር አብ ከአንድ በላይ የሆነን ስም ወይም ሁኔታን በሚያያይዝ «ና» በተሰኘ መስተጻምር ተያይዘውና በብዙ ቁጥር ተገልጸው ይታያል። ይህም የሥላሴ አካላት ከአንድ በላይ መሆናቸውን ያስረዳል።

ከዚህም በተጨማሪ የሥላሴ ትምህርት በአዲስ ኪዳን ውስጥ ግልጽ ሆኖ የቀረበ ለመሆኑ የሚከተሉትን በዝርዝር መመልከት ይጠቅማል።

- ሀ. በብሉይ ኪዳን መድኃኒት (አዳኝ) የተሰኘው እግዚአብሔር (ያህዌ) ነው። በአዲስ ኪዳን ይህ ስያሜ ለኢየሱስ ክርስቶስም ሆኖአል (መዝ 78:35፤ ኢሳ 41:14፤ ማቴ 1:21፤ ሉቃ 1:76-79፤ 2:17፤ ቲቶ 2:13-14)።

ለ. በብሉይ ኪዳን እግዚአብሔርን በሚፈሩ ሰዎች (አማኞች) ልብ የሚኖረው ያህዌ ነው። በአዲስ ኪዳን በክርስቲያኖች ውስጥ የሚኖረው መንፈስ ቅዱስ ነው (መዝ 74:2፤ 135:21፤ ኢዩ 3:17-21፤ ዘካ 2:10-11፤ ሐዋ 2:33፤ ሮሜ 8:9፤ 11፤ 1ቆሮ 3:16፤ ገላ 4:6፤ ኤፌ 2:22፤ ያዕ 4:5፤ ዘፍ 16:7-11 እና 13፤ 32:23 እና ሆሴ.12:4፤ ዘጸ 3:2-15፤ 13:21 እና 14:19፤ ዘኁ 20:16፤ ዘፍ 19:1, 21፤ 31:11፤ 13፤ መላ 6:12-16፤ 2:1-5)።

ሐ. በአዲስ ኪዳን እግዚአብሔር አብ ልጁን ልኳል ዮሐ 3:16፤ ገላ 4:4፤ ዕብ 1:6፤ 1ዮሐ 4:9።

መ. እግዚአብሔር አብና ወልድ ደግሞ መንፈስ ቅዱስን ልከዋል ዮሐ 14:26፤ ዮሐ 15:26፤ 16:17፤ ገላ 4:6።

ሠ. አብ ለወልድ ተናግሯል ማር 1:11፤ ሉቃ 3:22።

ረ. ወልድ ከአብ ጋር ሲነጋገር ኅብረት አድርጓል ማቴ 11:25-26፤ 26:39፤ ዮሐ 11:41፤ 12:27-28።

ሰ. በአማኞች ውስጥ መንፈስ ቅዱስ ወደ እግዚአብሔር ይጸልያል ሮሜ 8:26።

የእግዚአብሔርን በአንድነት-ሦስትነት እና በሦስትነት-አንድነት ለማገናዘብ እንዲረዳ በመለኮት፣ በባሕሪና በሥራ በሚቀጥለው ሠንጠረዥ ቀርቧል።

ሠንጠረዥ 4
እግዚአብሔር
በአንድነት - ሦስትነት፣ በሦስትነት - አንድነት

ሥላሴ	አብ	ወልድ	መንፈስ ቅዱስ
ስም:- እግዚአብሔር/አምላክ	ዮሐ 3:16 ሐዋ 3:13 ሮሜ 1:7	ዮሐ 1:1፤ ዕብ 1:8፤ ቆላ.2:9፤ ዮሐ 20:28፤ ሮሜ 9:5፤ ቴቶ 2:13፤ 1 ዮሐ 5:20	ሐዋ 5:3-9 2ቆሮ 3:17
ባሕርያት:- ዘላለማዊ ነው	መዝ 90:2	ሚክ 5:2፤ ራእ 1:18	ዕብ 9:14
ሁሉን ቻይ ነው	ዘፍ 17:1፤ ዮሐ 5:21	ዮሐ 6:44፤ ዮሐ 5:21 1ጢሞ 6:15	ዘካ 4:6፤ ሐዋ 1:8፤ ሮሜ 15:19፤
አይለወጥም	ያዕ 1:17	ዮሐ 8:58፤ ዕብ 13:8	ዮሐ 14:16 ኢሳ 11:2 1ቆሮ 2:11
ሁሉን ያውቃል	ኤር 17:10፤ ማቴ 6:8 10:29-30፤ ሐዋ 1:24	ዮሐ 2:25፤ 18:4 ራእ 2:23	
ሁሉም ቦታ አለ	ኤር 23:24	ማቴ 18:20፤ 28:20	መዝ139:7
ቅዱስ ነው	ራእ 15:4	ሐዋ 3:14፤ ራእ 3:7	«ቅዱስ መንፈስ»
እውነት ነው	ዮሐ 7:28፤ 17:3	ዮሐ 14:6፤ ራእ 3:7	ኢሳ 63:10 ዮሐ 14:16፤ 1ዮሐ 5:7 ኃህ 9:20
ቸር ነው	ሮሜ 2:4፤ ናሆ 1:7		
ሥራዎች:- በመፍጠር	መዝ.102:25	ቆላ.1:16፤ ዕብ.1:2-3	ዘፍ.1:2
በመስቀል ሞት	መዝ.22:15፤ ሮሜ 8:32	ዮሐ.10:17-18	
በክርስቶስ	ዮሐ.3:16	ገላ.2:20	ዕብ.9:14
ትንሣኤ	ሐዋ.2:24	ዮሐ.10:18	2ቆሮ.3:6
በመስጠት	ዮሐ.5:21	ዮሐ.5:21	

እንግዲህ ከዚህ በላይ እንዳየነው እግዚአብሔር በሦስት አካላት ተገልጿ የሚኖር አንድ አምላክ ነው። እንዲሁም ቀደም ባሉት ምዕራፎች እንዳየነው እግዚአብሔር የዘላለም አምላክ ነው። ይህ በአንድነት-ሦስትነት የሆነው የእግዚአብሔር ማንነት ዓለም ሳይፈጠር (ዮሐ 17:5፤ 24) ከዘላለም ነው።

የሥላሴ ትምህርት በክርስትና እምነት መሠረታዊ ነው። ያለ ሥላሴ የእምነት መሠረትነት ክርስትና የሚባል እምነት የለም። የስህተት

ትምህርት የመጀመሪያውና ዋናው የችግር ምልክቱ ስለ ሥላሴ ያለው አስተምህሮ የተሳሳተ ወይም የተዛባ ሆኖ መገኘቱ ነው። የመጽሐፍ ቅዱስ አስተማሪዎች እንደሚሉት "Christianity stands or falls with the confession of the deity of Christ and of the Trinity"⁴⁵ "Understanding God as triune is a non-negotiable dimension of the gospel"⁴⁶ "Every type of heresy is, in the last analysis an attack upon the Trinity."⁴⁷

ሰው ሌላውን ምድራዊ እውቀት በሚረዳበት አስተሳሰብና ችሎታ የሥላሴን እውነት በትንታኔ፣ በስሌት ወይም በቀመር ሊገነዘበው የሚችለው አይደለም። ሰው በምድር ላይ ያየው፣ የሰማው ወይም የተሰማመደው እንዲህ ዓይነት ሕልውና ስለሌለ ሥላሴን በምሳሌም ቢሆን ሊገልጽው አይችልም። ስለሆነም እግዚአብሔር አንድ አምላክ በሦስት አካላት ተገልጿ ይኖራል የሚለው የሥላሴ ትምህርት ከሰው መረዳት በላይ የሆነ ምስጢር ነው። ይህን ዘላለማዊ እውነት ሙሉ በሙሉ ለማገናዘብ ለሰው ልጅ ከችሎታው በላይና ምስጢር ቢሆንበትም ከዚህ በላይ በዝርዝር እንዳየነው የሥላሴ ትምህርት በመጽሐፍ ቅዱስ በግልጽ የተጻፈ እውነት ነው። ይህን የተገለጸውንና የተጻፈውን እውነት በማመን በሕይወት እንኖራለን፤ ለልጆቻችንም እናስተምራለን። የእግዚአብሔር ቃል እንደሚል «ሚስጢሩ ለአምላካችን ለእግዚአብሔር ነው፤ የተገለጠው ግን የዚህን ሕግ ሁሉ እናደርግ ዘንድ ለእኛ ለዘላለም ለልጆቻችን ነው» (ዘፃ 29:29)።

ስለ ምስጢረ ሥላሴ አንዱ እንዳለው፡-

"Try to explain it, you will lose your mind.
Try to deny it, you will lose your soul"

ወደ አማርኛ ሲተረጎም፡-

«ልታስተነትነው ብትሞክር አእምሮህን ታጣለህ፤
ልትክደው ብትሞክር ሕይወትህን ታጣለህ»

⁴⁵Wayne Grudem. *Ibid* .P.281

⁴⁶Stanley Grenz. *Ibid* .P. 70

⁴⁷Cornelius Van Til, *An introduction to systematic theology*, 1974, Phillipsburg: Presbyterian and reformed publishing Co., P.223.

ስለዚህ አንባቢ ሆይ እግዚአብሔር በቃሉ የገለጠውን እውነት «ያመንህ እንጂ ያላመንህ አትሁን» (ዮሐ.20:27)።

5.4 የሥላሴ ትምህርት መግለጫ

ምንም እንኳ የሥላሴን ትምህርት ሙሉ በሙሉ ለመገንዘብ ከአእምሮ በላይና ምስጢር የሆነ ቢሆንም እግዚአብሔር በረዳንና በገለጠልን መጠን በሰው አቅም ለመረዳት ይቻል ዘንድ በሦስት ዋና ነጥቦች እንደሚከተለው በማጠቃለል እንመለከታለን።

1. እግዚአብሔር ሦስት አካል ነው (እግዚአብሔር በሦስት አካላት ይኖራል)
2. እያንዳንዱ የሥላሴ አካል እግዚአብሔር ነው
3. እግዚአብሔር አንድ ነው።

5.4.1 እግዚአብሔር በሦስት አካላት ይኖራል

አካል የሚለው ቃል ስለ እግዚአብሔር ማንነት በበቂ ሁኔታ ለመግለጽ የማይችል ቃል መሆኑ ቢታወቅም ስለ ሥላሴ ማንነት ሲገለጽ «የዓለመ ግዙፍ አካልን» የሚያመለክት ሳይሆን «የዓለመ መንፈስ አካልን» የሚገልጽ ነው። አቶ መሠረት ስብሐት ለአብ፣ ሥላሴ በተዋሕዶ በተሰኘው መጽሐፋቸው ይህን ሲገልጹ፡-

በጣም ልም ከሆነ ብናኝና በጣም ረቂቅ ከሆነ ትናኝ እጅግ በጣም ረቂቅ ከሆነ አየር ጀምሮ፣ የመጨረሻ ጥጥርነትና ጉልህነት እስካለው ውፍረት ደንዳናነትም ድረስ፣ በዚያ በሚገኝበት ዐቅምና ብቃት እንደየመጠኑ እንደየመልኩ ተወስኖ መኖሩ እንደሚታወቅ ሁሉ፣ በዓለመ ግዙፍ «አካል» ተብሎ ይሰየማል። በሌላም አገላለጽ በሰማይ ያለው የሚዳሰስና የሚገሠጥ የሚቋጠርና በአምስት ሕዋሳት ተደርሶበት የሚጨበጥ ነገር ሁሉ፣ በዓለመ ግዙፍ እካልነት እንዳለ «ያለ መሆኑ» ይታወቃልና «አካል» በሚል ስያሜ መጠራት ገንዘቡ ነው።⁴⁸

በሌላ በኩል ደግሞ አካል ተብሎ ሊጠራ የሚገባው በግዙፍ አካል ላለ ወይም በአምስት ሕዋሳት ብቻ ለሚታወቅ ነገር ብቻ የተወሰነ

⁴⁸መሠረት ስብሐት ለአብ፣ ሥላሴ በተዋሕዶ፣ 1988 ዓ.ም፣ ብርሃንና ሰላም ማተሚያ ድርጅት፣ አዲስ አበባ፣ ገጽ 165

አለመሆኑንና በዐይን ለማይታይ ነገር ግን በሕያውነት ለሚኖር እንደሚውል ሲገልጹ፡- «በዓለመ ነፍስ የሚኖር አካል እኔ የሚል ነባቢ ለባዊ አለሁ ባይ ነው፡፡ ይህም ራሱን ለቻለ ለራሱ ብቁ የሆነ ዕውቀት ቀዋሚነት ላለው አለሁ ባይ ቁመና በመሆን ብቻ የተሰጠ ስያሜ ነው»⁴⁹ ይላሉ፡፡

ይህን ትርጉም በመንተራስ አካል የሚለው ቃል ለእግዚአብሔር ሲውል «እኔነት» ያለው ተብሎ ሊተረጎም ይችላል፡፡ በዚህም መሠረት አብ እኔነት አለው፤ ወልድ እኔነት አለው፤ መንፈስ ቅዱስ እኔነት አለው፡፡ ይህን ከመጽሐፍ ቅዱስ እንደሚከተለው ማየት እንችላለን፡፡

በዮሐ.1:1 ላይ «በመጀመሪያው ቃል ነበር፤ ቃልም በእግዚአብሔር ዘንድ ነበር፤ ቃልም እግዚአብሔር ነበረ» ሲል ቃል «እኔነት» ወይም አካል ያለው በእግዚአብሔር ዘንድ የነበረ፤ እራሱ እግዚአብሔር የሆነ ግን ደግሞ ከእግዚአብሔር (አብ) በአካል የተለዩ መሆኑን ማገናዘብ ይቻላል፡፡ ይህ እኔነት ያለው «ቃል» የእግዚአብሔር ልጅ የሆነው ኢየሱስ ክርስቶስ ነው (ዮሐ 1:18)፡፡ እንዲሁም በዮሐ 14:26 ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ሲናገር «አብ በስሜ የሚልከው ግን መንፈስ ቅዱስ የሆነው አጽናኝ እርሱ ሁሉን ያስተምራችኋል፤ እኔም የነገርኋችሁን ሁሉ ያሳስባችኋል፡፡» ሲል አብ፤ ወልድና መንፈስ ቅዱስ ተገልጸውና እኔነት ኖሯቸው እንመለከታለን፡፡

በሞዳሊዝም እምነት እንደሚታመንበት አብ፤ ወልድ፤ መንፈስ ቅዱስ ለአንዱ እግዚአብሔር የተለያዩ የመጠሪያ ስሞች ሳይሆኑ እነዚህ ስሞች ሥላሴ በሦስት አካል የሚታወቁባቸው ስሞች ናቸው፡፡ አንድ ሰው ገበሬ፤ ባል እንዲሁም አባት ሊሆን እንደሚችል ሁሉ አንዱ እግዚአብሔርም በሦስት መንገድ ወይም «ሞድ» ሁኔታ ነው የተገለጸው ብለው የሚያስቡ ቢኖሩም መጽሐፍ ቅዱስ በግልጽ የሚናገረው ግን እያንዳንዱ የሥላሴ አካል እኔነት ያለው መሆኑን ነው፡፡ «ሥላሴ ግን የአካል፤ የግብር፤ የኩነት ሦስትነት፤ የመለኮት፤ የባሕርይ፤ የህልውና አንድነት አላቸው፡፡»⁵⁰ ስለሆነም «እነሆም አብ፤ አብ እንደሆነ፤ ወልድም ወልድ እንደሆነ፤ መንፈስ ቅዱስም መንፈስ ቅዱስ እንደሆነ፤ በየአካላቸው ተለይተው፤ በየስማቸው ታውቀው፤

ዘለዓለማዊ በሚሆን ጽንዕ ሳይለወጡና ሳይለዋወጡ፤ ሳይቀያየሩና ሳይዋዋጡ ይኖራሉና ነው፡፡»⁵¹

5.4.2 እያንዳንዱ የሥላሴ አካል እግዚአብሔር ነው

የእግዚአብሔር ያልተከፈለ፤ ያልተቀነሰ እርሱነት በሙላት ለሥላሴ ለሁሉም እኩል አላቸው፡፡ ስለሆነም አብ፡- እግዚአብሔር ነው፤ ወልድ፡- እግዚአብሔር ነው፤ መንፈስ ቅዱስ፡- እግዚአብሔር ነው፡፡ ሦስቱም የሥላሴ አካላት በመለኮት፤ በባሕርይ፤ በህልውና ፍጹም እኩል በመሆናቸው አንደኛው የሥላሴ አካል ከሌላኛው አይበልጥም ወይም አያንስም፡፡

የሥላሴ እምነት እግዚአብሔር በሦስት አካል መኖሩንና እያንዳንዱም አካል እግዚአብሔር መሆኑን ማመን ብቻ ቢሆን ኖሮ እምነቱ ምናልባት ለፍጥረታዊ ሰው አእምሮ እምብዛም ባላስቸገረ ነበር፡፡ ይህ እምነት ግን ሦስት አምላኮችን ማመን (Tritheism) ይሆናል፡፡ በመጽሐፍ ቅዱስ የተገለጸው እግዚአብሔር ሦስት አምላኮች የሆኑ አይደለም፤ አምላክ አንድ ነውና፡፡ እግዚአብሔር በሦስት አካላት ከዘላለም እስከ ዘላለም የሚኖርና እያንዳንዱም የሥላሴ አካል ፍጹም እግዚአብሔር መሆናቸውን ቀደም ሲል በእግዚአብሔር ቃል እንዳረጋገጥን ሁሉ እግዚአብሔር አንድ አምላክ መሆኑ ፍጹም እውነት ነው፡፡

5.4.3 እግዚአብሔር አንድ ነው

አንድ የማይከፈል አምላክ አለ፡፡ እግዚአብሔር በቁጥር፤ በባሕርይ አንድ ነው (ዘጸ 6:4)፡፡ የሥላሴ አካላት እያንዳንዳቸው ፍጹም እግዚአብሔር የሆኑ ሲሆኑ በአንድ ላይ ተደምረው $1+1+1=3$ እንደሚለው የሂሳብ ስሌት ሦስት እግዚአብሔሮች አይደሉም ያሉት፤ አንድ እግዚአብሔር እንጂ፡፡ (1ነገ 8:60፤ ኢሳ 43:10፤ 44:6-8፤ ማር 12:29-30፤ ኤፌ 4:6፤ ሮሜ 3:30፤ 1ጢሞ 2:5)፡፡ እግዚአብሔር አንድ መሆኑን ማመን መልካም ማድረግ ነው (ያዕ 2:19)፡፡

እግዚአብሔር በኢሳይያስ በኩል እንዲህ ይላል፡- «ከእኔም በቀር ሌላ አምላክ የለም፤ እኔ ጻድቅ አምላክና መድኃኒት ነኝ፤ ከእኔም በቀር ማንም የለም፡፡ እናንተ የምድር ዳርቻ ሁሉ፤ እኔ አምላክ ነኝና፤

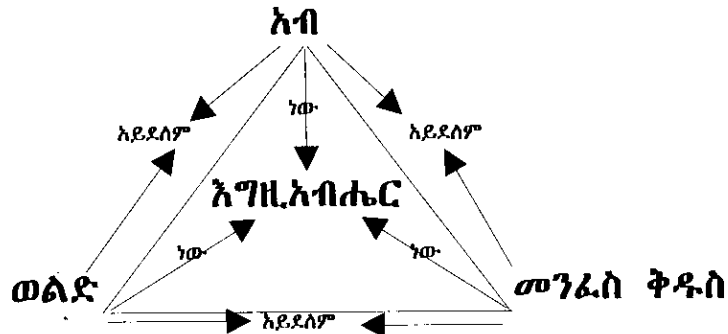
⁴⁹መሠረት ስብሐት ለአብ፤ ገጽ 170

⁵⁰ መሠረት ስብሐት ለአብ፤ ገጽ 210

⁵¹መሠረት ስብሐት ለአብ፤ ገጽ 221

ከእኔም በቀር ሌላ የለምና ወደ እኔ ዘወር በሉ ትጸኑማላችሁ» (ኢሳ 45:21-22)።

ስለ እግዚአብሔር አንድነት ለመረዳት የሚቀጥለው ስዕላዊ መግለጫ ያግኛል።

ሥዕል 1: በአንድነት ሦስትነት፤ በሦስትነት አንድነት (ሥዕላዊ መግለጫው በበርካታ የሥነ መለኮት መጽሐፍት ውስጥ የሚገኝ ሲሆን ይህ ጸሐፊ መጠነኛ የአቀራረብ መሻሻል በማድረግ እዚህ አቅርቦታል።)

«ብቻውን አምላክ ለሚሆን ለማይጠፋውም ለማይታየውም ለዘመናት ንጉሥ ምስጋናና ክብር እስከ ዘላለም ድረስ ይሁን፤ አሜን» (1ጢሞ 1:17)።

5.5 ስለ ሥላሴ ምሳሌያዊ አገላለጾች

የሥላሴን ምስጢር ቀለል ባለ ሁኔታ ለመረዳት እንዲቻል ሰዎች በዘመናት ውስጥ የተለያዩ ምሳሌዎችንና መግለጫዎችን ለመጠቀም ሞክረዋል። ከእነዚህ መካከል የሚከተሉት ይገኛሉ።

ሀ. ዛፍ (ሥሩ፣ ግንዱና ቅርንጫፉ)

አንድ ዛፍ - ዛፍ ተብሎ የሚታወቀው ሦስቱ ክፍሎች ማለትም ሥር፣ ግንድና ቅርንጫፍ ሲኖሩት ነው። ሆኖም እያንዳንዱ የዛፍ ክፍል በራሱ ዛፍ ተብሎ አይጠራም። እንዲሁም

እያንዳንዱ የዛፍ ክፍል የራሱ የሆነ የተለየ ባሕርይ (Property) አለው እንጂ ሦስቱም አንድ ዓይነት ባሕርይ የላቸውም።

ለ. እንቁላል (አስኳሉ፣ ፈሳሹና ቅርፊቱ)

ይህ እሳይ በ«ሀ» ስለ ዛፍ በተሰጠው ማብራሪያ መሠረት የሚታይ ምሳሌ ነው። ሦስቱ የእንቁላሉ ክፍሎች በአንድነት አንድ እንቁላል ቢሆኑም ክፍሎች በየራሳቸው ግን ሙሉ እንቁላል አይደሉም።

ሐ. ውኃ (ጋዝ ወይም እንፋሎት፣ ፈሳሽ ውኃና በረዶ)

እነዚህ ሦስት ሁኔታዎች አንድ የተወሰነ መጠን ያለው ውኃ በአንድ ጊዜ የሚገኝባቸው ሁኔታዎች አይደሉም።⁵² ውኃው በረዶ ሆኖ እያለ ያው ውኃ እንፋሎት ሆኖ አይገኝም፤ በረዶ እንጂ። እንዲሁም ውኃ በተለያየ ሁኔታ ውስጥ ሲሆን የሚኖረው ባሕርይ የተለያየ ነው፤ አንድ ዓይነት አይደለም። ይህ ምሳሌ እግዚአብሔር በተለያየ «ሞድ» ነው የተገለጸው ለሚለው የሳቢሊየስ አስተሳሰብ መግለጫ ይውላል። ስለሆነም ይህ የውኃ ምሳሌ ለሥላሴ እምነት ምሳሌ ወይም መግለጫ ሊሆን አይችልም።

መ. አካል (ስሜት፣ ፈቃድ፣ እውቀት)

ስሜት፣ ፈቃድና እውቀት በአንድነት የአካል ወይም የእኔነት መግለጫዎች ቢሆኑም የትኛቸውም ለብቻቸው አካልን አይገልጹም፤ ወይም በራሳቸው አካል ተብለው ሊጠሩ አይችሉም። እንዲሁም ይህን በሚመስል ሁኔታ የሚቀርቡ ሌሎች ምሳሌዎች፡-

- ጊዜ (ያለፈ፣ አሁን፣ የወደፊት)

- የአንድ ቁስ አካል (ቁመት፣ ወርድ፣ ስፋት) የሚሉ ቢኖሩም ሁሉም ሥላሴን ሊገልጹ አይችሉም።

ሠ. አባትና ልጅ

በተፈጥሮ አባትና ልጅ የሆኑ ሰዎችን በመውሰድ በሥላሴ አካላት መካከል በከፊል በእግዚአብሔር አብና በወልድ መካከል ላለው

⁵²Grudem says " There is a certain atmospheric condition (called the " triple point" by Chemists) at which steam, liquid water and ice can all exist simultaneously, but even then the quantity of water that is steam is not ice or liquid, the quantity that is liquid is not steam or ice, etc." *Ibid.* P.240

አንድነት ምሳሌ ሊሆን ይችላል ብለው የሚገልጹ አሉ። የተፈጥሮ አባትና ልጅ ኅብረት (ወይም አንድነት) ሊኖራቸው ቢችልም እነርሱ ግን ሁለት የተለያዩ ሰዎች ናቸው። ሁለት እንጂ አንድ መሆን አይችሉም፤ ሁለት እንደሆኑም ይኖራሉ።⁵³ እግዚአብሔር ግን በሦስት አካል የሚኖር አንድ አምላክ ነው።

ረ. ፀሐይ፡- (አካል፣ ሙቀት እና ብርሃን)
 ከአንድ ፀሐይ ሙቀት ይገኛል፣ ብርሃን ወይም ኃይል ይመጣል፣ ፀሐይ አካልም አላት። የፀሐይ ብርሃን ፀሐይ ይባላል፣ የፀሐይ ሙቀት ፀሐይ ይባላል፣ እንዲሁም የፀሐይ አካል ፀሐይ ይባላል። ሦስቱም ፀሐይ ተብለው ሲጠሩ ግን አንድ ፀሐይ ነች። ይሁን እንጂ ለምሳሌ ያህል ፀሐይ በቀንና በሌሊት በሁሉም ቦታ አትገኝም። ከዚህም በተጨማሪ ምሳሌው ሌሎች ብዙ እንከናች አሉት።

እንግዲህ በአጠቃላይ እነዚህ ምሳሌዎች የሥላሴን በሦስትነት አንድነት ለመግለጽ ትንሽ ሀሳብ የሚሰጡ ቢመስልም ሁሉም ምሳሌዎች በቂ መግለጫዎች አይደሉም። እንዲያውም አንዳንዶቹ (ለምሳሌ የውኃው መግለጫ) በምሳሌነቱ የሥላሴን መሠረታዊ ማንነት የሚቃረኑ ናቸው። በአንድ ጊዜ ሦስቱንም የውኃ ዓይነቶች/ ገጽታዎች ለማግኘት አይቻልም። በረዶ ከሆነ ፈሳሽ ወይም ተን አይሆንም። እንዲያውም ይህ ምሳሌ ኢየሱስ በዘመናት ውስጥ በተለያዩ ሞድ ተገልጿል ለሚለው የስህተት ትምህርት ቀራቢ ምሳሌ ነው።

እላይ ከተዘረዘሩት ምሳሌዎች የፀሐይ ምሳሌ በመጠኑም ቢሆን የተሻለ ቢመስልም የእግዚአብሔርን ማንነት ግዑዛን ነገሮች ሊገልጹ አይችሉም። እግዚአብሔርን ምሳሌ በመስጠት መግለጽ ከባድ በመሆኑ ሥላሴን ለማስረዳት ከላይ የተጠቀሱት ዓይነት ምሳሌዎች መጠቀም ለስህተት ሊያጋልጥ ይችላል። ስለሆነም ጥንቃቄ ማድረግ ተገቢ ነው።

5.6 የሥላሴ ትምህርት ማጠቃለያ

እግዚአብሔር በሦስት አካል የሚኖር መሆኑን፣ እያንዳንዱ የሥላሴ አካል እግዚአብሔር መሆኑንና እግዚአብሔር አንድ ብቻ እንደሆነ በቀደመው ክፍል በሰፊው ተመልክተናል። አሁን ደግሞ በሥላሴ አካላት መካከል ያሉትን ልዩነቶች (distinctions) እና የእርስ በርስ ተዛምዶዎች (relationships) እንመለከታለን።

5.6.1 ልዩነቶች (Distinctions)

በመለኮታዊ ሕልውና (Divine Being) ውስጥ የሥላሴ አጠራርና አሠራር በተወሰነ ቅደም ተከተል⁵⁴ መሠረት ነው። በመለኮታዊ አጠራር አብዛኛውን ጊዜ አብ ቀዳሚ ነው፣ በኋላም ወልድ፣ በኋላም መንፈስ ቅዱስ። ይህ ቅደም ተከተል ወይም ተራ በምንም ሁኔታ ከጊዜ ወይም ከክብር ጋር የተያያዘ አይደለም፤ ሁሉም የሥላሴ አካላት እኩል ሥልጣን (ዮሐ.5:21)፣ እኩል ክብር (ዮሐ.5:23) አላቸውና። ይህ በሥላሴ መካከል ያለው የእርስ በርስ ተዛምዶ ወይም ቅደም ተከተል ለሥላሴ አሠራር (Operational Order) መሠረት ነው። ይህ የሥላሴ አሠራር ሥርዓት ወይም «ኢኮኖሚካል ትሪኒቲ» የሚያመለክተው እያንዳንዱ የሥላሴ አካል በመፍጠር፣ በመጠበቅ፣ በማዳንና በመለኮታዊ ሥራዎች ውስጥ የሠራውን ነው።

እግዚአብሔር ከፍጥረቱ ጋር የሚያደርገውን ግንኙነት በተመለከተ እያንዳንዱ የሥላሴ አካላት የተለያዩ ተግባር ወይም የሥራ ክፍፍል ወይም ይበልጥ የሚያተኩሩበት ወይም የሚታወቁበት ተግባር አላቸው። የሥላሴ አካላት ከፍጥረት ጋር ያላቸው የአሠራር ሥርዓትና እርስ በርሳቸው የሚያደርጉት ግንኙነት "economy⁵⁵ of the Trinity" ተብሎ ይታወቃል።

⁵⁴ይህ ቅደም ተከተል በማቴ 28:19 በሌሎችም ቦታዎች የሚታይ ሲሆን በአንዳንድ ቦታዎች ለየት ያለ አቀራረብ ይታያል። በ2ቆሮ 13:14 ኢየሱስ ክርስቶስ፣ እግዚአብሔር (አብ) መንፈስ ቅዱስ፣ ይላል። ይሁዳ 20፣ 21 መንፈስ ቅዱስ፣ ኢየሱስ ክርስቶስ፣ እግዚአብሔር አብ፣ ይላል። እንዲሁም ሌሎች ጥቅሶች 1ቆሮ 12:4-6፣ ኤፌ 4:4-6፣ 5:18-20፣ 2ተሰ 2:13-14 ይገኛሉ።

⁵⁵ The use of the term 'economy in this case refers to "ordering of activities", just like "home economics" - meaning the ordering of activities within the household.

⁵³ ከአባትና ልጅ ምሳሌ ይልቅ አንድ ወንድና አንዳት ሴት ሁለት ሆነው ሳለ በተቀደሰ ጋብቻ አንድ ሥጋ የመሆን ምስጢር የተሻለ ምሳሌ ይሆናል። ይህም ቢሆን ግን በሥላሴ አካላት መካከል ያለውን ፍጹም አንድነት በተሟላ ሁኔታ አይገልጽም። ይህ የባልና የሚስት አንድነት በጋብቻቸው ቀን የሚደመርና መጨረሻም ያለው ሲሆን እግዚአብሔር አንድ አምላክ በሦስት አካል ያለው ግን ከዘላለም እስከ ዘላለም ነው።

መጽሐፍ ቅዱስ እንደሚያስተምረው በሥላሴ መካከል እርስ በርስ ባለው ዘላለማዊ ተዛምዶ ነገር ሁሉ ከአብ ነው፤ (ምንጭ)፤ ይህም የሚሆነው በኢየሱስ ክርስቶስ ነው (1ቆሮ 8:6)። ወደ አብ የምንገባው በመንፈስ ቅዱስ ነው (ኤፌ. 2:18)። እንዲሁም በኤፌ. 1:3-14 ያለውን ስንመለከት በእግዚአብሔር የማዳን ሥራ ውስጥ ያቀደው አብ ነው (ቁ.3-6)፤ ኢየሱስ ክርስቶስ ቤዛነታችንን ሰጠን (ቁ.7-12)፤ መንፈስ ቅዱስ አተመን (ቁ.13-14)።

በመፍጠር ሥራ ውስጥ የመፍጠርን ቃላት እግዚአብሔር አብ ተናገረ (ዘፍ 1:1፤ ራእ 4:11)፤ ይህ የመፍጠር ሥራ በኢየሱስ ክርስቶስ በኩል ሆነ (ዮሐ 1:3፤ ቆላ.1:16፤ 1ቆሮ 8:6፤ ዕብ 1:2)፤ መንፈስ ቅዱስም በዚህ የመፍጠር ሥራ ውስጥ በልዩ ሁኔታ ተካፍሏል (ዘፍ 1:2፤ መዝ 33:6፤ 40:13፤ 139:7)።

የአብ ሥራ መምረጥ (1ጴጥ 1:2)፤ ዓለምን መውደድ (ዮሐ 3:16)፤ ወልድን ወደ ዓለም መላክ (ዮሐ 10:36፤ ገላ 4:4)፤ መልካም ስጦታን መስጠት (ያዕ 1:17)፤ ስለ ወልድ መመስከር (ዮሐ 5:31-33) ነው። የወልድ ሥራ ጎልቶ የታየው መከራ በመቀበል (ማር 8:31)፤ የማዳንን ሥራ በመፈጸም (ዮሐ 6:38፤ ዕብ 10:5-7፤ 1ጴጥ 1:18)፤ ሁሉንም በሥልጣኑ ቃል መደገፍ (ዕብ 1:3) ነው። የመንፈስ ቅዱስ ድርሻ ደግሞ በተለይ አዲስ ልደት በመስጠት (ቲቶ 3:5)፤ ኃይልን በማልበስና (ሐዋ.1:8)፤ ጸጋን በመስጠት (1ቆሮ.12:7-11) እንዲሁም በመቀደስ (ገላ.5:22-23) ነው። ወደ እግዚአብሔር ስንጸልይ የጸሎታችን አድራሻ ለአብ ነው፤ በኢየሱስ ክርስቶስ ስም፤ በመንፈስ ቅዱስ እንጸልያለን። (ዮሐ.14:4፤ ኤፌ.1:6፤ 2:18፤ 6:18)።

ከዚህ በላይ እንደተመለከትነው በሥላሴ አካላት መካከል የተግባር መከፋፈል ያለ ሲሆን ይህ ልዩነት የመበላለጥ ሳይሆን በመለኮታዊ ሥራ ውስጥ ያለ የተግባር ትኩረት (distinctions but not inequalities) ነው። እያንዳንዱ የሥላሴ አካል የሚያከናውነው መለኮታዊ ሥራ ፍጻሜ የሚያገኘው ሌሎችም የሥላሴ አካላት በዚያው ተግባር ላይ በሚያከናውኑት መለኮታዊ ሥራ ነው። የእግዚአብሔር ሥራ የሥላሴ አካላት ለየብቻቸው የሚሠሯቸው የተለያዩ ሥራዎች አይደሉም። ሥራው አንድ ሥራ ወይም አንድ ዕቅድ ሆኖ የሥላሴ አካላት ሁሉ የሚካፈሉበት እንጂ።

ስለዚህ በእግዚአብሔር (Godhead) አሠራር ውስጥ አብ የሚያቅድ፤ በወልድ በኩል በመንፈስ ቅዱስ የሚፈጽም ነው ማለት ይቻላል። (Planner - Mediator - Applier) ሆኖም በአንድ የእግዚአብሔር ሥራ ውስጥ ሁሉም ሥላሴ ተካፋይ ናቸው። ለምሳሌ በደህንነት ሥራ (ዮሐ 3:6፤ 16፤ ራእ 13:8)።

ስለዚህ በሥላሴ አካላት መካከል የማንነት ወይም የባሕርይ ልዩነት ወይም መበላለጥ የለም። ሁሉም ፍጹም እኩል ናቸው። አቶ መሠረት ስብሐት ለአብ ከዚህ ሀሳብ ጋር በተያያዘ የቀደሙ የመጽሐፍ ቅዱስ አስተማሪዎችን በመጥቀስ እንዲህ ይላሉ፡- «የሰው ባሕርይ በአካል ቢካፈል፤ በየራሱ ልብ በየራሱ ቃል፤ በየራሱ እስትንፋስ ያለው ሆኖ፤ በየራሱ ልዩ ልዩ ሥራውን ይሠራል። ሥላሴ ግን አካላቸው የተለየ ሲሆን፤ ባሕርያቸው ተከፍሎ የሌለበት አንድ ነው።»⁵⁶

በሥላሴ መካከል ባለው ፍጹም የሆነ እኩልነት ውስጥ የተግባር ልዩነት ይስተዋላል። ይህም አብ ወልድን ይልካል፤ ወልድ አብን በመታዘዝ ይላካል፤ መንፈስ ቅዱስም በአብና በወልድ ይላካል። ይህ በሥላሴ አካላት መካከል የሚታይ የራስን ፈቃድ መተው ወይም ለሌላው ማስገዛት⁵⁷ በሥላሴ መካከል ለዘላለም ያለ ግንኙነት ነው⁵⁸ (1ቆሮ 15:28)።

⁵⁶ መሠረት ስብሐት ለአብ፤ ገጽ 280

⁵⁷ ይህን በሥላሴ አካላት መካከል በፍቅር የራስን ፈቃድ መተው ወይም የራስን ፈቃድ ለሌላው ማስገዛት economic subordination ወይም subordination in role ይባላል። ይህም "If we do not have ontological equality [equality in being], not all the persons are fully God. But if we do not have economic subordination [different activities or roles] then there is no inherent difference in the way the three persons relate to one another." Wayne Grudem. *Ibid.* 251. Care should be taken, however, to distinguish between economic subordination and "subordinationism" which holds the view that "the Son or Holy Spirit are inferior in being" to the Father.

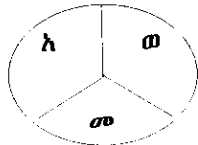
⁵⁸ "The only distinctions between the members of the Trinity are in the ways they relate to each other and to the rest of creation. In those relationships they carry out roles that are appropriate to each person." *ibid.*

5.6.2 በሥላሴ መካከል ያለው ተዛምዶ

ሀ. እያንዳንዱ የሥላሴ አካል ፍጹም አምላክ ነው

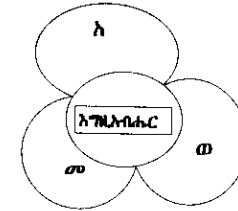
እያንዳንዱ የሥላሴ አካል የእግዚአብሔር ማንነትና ባሕርይ በሙሉ አሉት። የእግዚአብሔር ማንነት ለሥላሴ አካላት የተከፋፈለ አይደለም። ነገር ግን አብ ፍጹም እግዚአብሔር ነው፤ ወልድ ፍጹም እግዚአብሔር ነው፤ መንፈስ ቅዱስ ፍጹም እግዚአብሔር ነው። ይህ ማለት የሥላሴ አካላት ከእግዚአብሔር ባሕርይ የተወሰነ ድርሻ ወይም ክፍል አላቸው ማለት አይደለም። ይህን ለመረዳት የሚከተሉትን ሥዕሎች⁵⁹ እንመልከት።

ሀ.1 የሥላሴ አካላት እያንዳንዳቸው ያላቸው ባሕርይ የእግዚአብሔር ባሕርይ ክፍልፋይ አይደለም። ለምሳሌ በሥዕል 2 እንደተመለከተው እያንዳንዱ የሥላሴ አካል የእግዚአብሔር 1/3ኛ አይደለም።

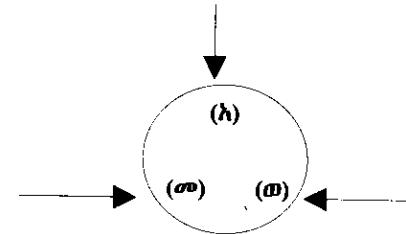
ሥዕል 2

ሀ.2 የእያንዳንዱ የሥላሴ አካላት መታወቂያዎች (personal distinctions) በእግዚአብሔር ማንነት ላይ የተጨመሩ ወይም የተደመሩ አይደሉም (ሥዕል 3)።

ሥዕል 3

ሀ.3 የሥላሴ አካላት እንደ «ሞዳሊዝም» እምነት አንዱ እግዚአብሔር ከተለያዩ አቅጣጫ የሚታይበት መንገድ አይደለም (ሥዕል 4)።

ሥዕል 4

ለ. እግዚአብሔር የአብ፣ የወልድና የመንፈስ ቅዱስ ድምር ውጤት አይደለም

አብ፣ ወልድ፣ መንፈስ ቅዱስ በአንድነት ማለትም እግዚአብሔር (Godhead)⁶⁰ የሦስቱ የሥላሴ አካላት ድምር ውጤት አይደለም። እግዚአብሔር (Godhead) አብ፣ ወልድ፣ መንፈስ ቅዱስ በየራሳቸው ካላቸው ማንነት ወይም ባሕርይ የላቀ ማንነት ወይም የበለጠ

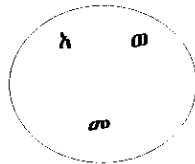
⁶⁰ The word Godhead - "is a modified form of Godhood. The "hood" is a suffix that means "state, condition, quality or character" as in manhood or statehood. Godhead, therefore, refers to the divine nature, to God in his fullness, his complete Godliness." Donald Cole' 1985, Basic Christian Faith. Westchester, ill, Crossway books, p.61

⁵⁹ የሥላሴ ተዛምዶ ለማመልከት በዚህ ንዑስ ክፍል ውስጥ የተመለከቱት ሥዕሎች ከዋይኔ ግሩደም የተወሰዱ ናቸው። ibid. pp.252- 255

ባሕርያት የሉትም።⁶¹ እያንዳንዱ የሥላሴ አካል ፍጹም እግዚአብሔር በመሆኑ የእግዚአብሔር ማንነት ወይም ባሕርያት በሙላት / በፍጹምነት አሉት።

ሐ. የእግዚአብሔር ማንነት/ ባሕርያት ለሥላሴ አካላት በእኩልነት አላቸው

አንዱ የሥላሴ አካል ሌሎቹ የሥላሴ አካላት የሌላቸው ባሕርይ የሉትም። አንዱ የሥላሴ አካል ከሌላው የሚለየው ከሌላው ይልቅ ባሉት ተጨማሪ ባሕርያት ወይም የባሕርይ ማንነት አይደለም።

ሥዕል 5

ሥዕል 5 በመጠኑም ቢሆን የእግዚአብሔርን በአንድነት ሦስትነት ለመረዳት ያግዛል። ይህም፡-

- እግዚአብሔር አንድ አምላክ መሆኑ በአንድ ሙሉ ክብ ተገልጿል።
- በዚህ አንድ እግዚአብሔር ሦስት አካላት (ሥላሴዎች) መኖራቸውን አብ (አ)፣ ወልድ (ወ)፣ መንፈስ ቅዱስ (መ) በሚለው ተመልክተናል።
- እያንዳንዱ የሥላሴ አካል እግዚአብሔር ነው። እግዚአብሔር ያልተከፈለ አንድነት አለው።⁶² ይህም፡-

⁶¹ In this regard Bruce Milne quotes Augustine's argument that "in the Trinity two or three persons are not any greater than one of them." Bruce Milne, 1982, Know the Truth. Leicester: Inter Varsity Press, p.61

⁶² Based on Jn 14:10-11, Leon Morris states that there is:- "mutual interpenetration of the Father and the Son. Each is "in" the other". Leon Morris, The new International commentary on the New Testament: The

• አብ፡- በክቡ ውስጥ (አ) በሚለው የተመለከተ ሲሆን ይህ አብ ደግሞ በክቡ ውስጥ ያለው ሁሉ እርሱነቱን ይገልጻል።

• ወልድ፡- በክቡ ውስጥ (ወ) በሚለው የተገለጸ ሆኖ ሳለ በክቡ ውስጥ በ«አ» እና በ«መ» የተገለጸው ሁሉ የወልድን ማንነት ይገልጻል።

• መንፈስ ቅዱስ፡- በክቡ ውስጥ (መ) በሚለው የተመለከተው ሆኖ እንዲሁም በቀሪው የክብ ክፍል ያለው ሁሉ የመንፈስ ቅዱስን እርሱነት ይገልጻል።

እንግዲህ በአጠቃላይ እግዚአብሔር አንድ አምላክ መሆኑን፣ ይህም አንድ አምላክ ከዘላለም እስከዘላለም በሥላሴ፡- አብ፣ ወልድ፣ መንፈስ ቅዱስ ተገልጾ የሚኖር መሆኑን አይተናል። ይህ እምነት ለፍጥረታዊ ሰው አእምሮ የሚከብድና ሚስጢር የሆነ ነው። ሰው ደግሞ አብዛኛውን ጊዜ በአእምሮው «ጨምቆ» ሊይዘው የሚችለውን እውቀትና «የሕፃንነትን ትምህርት» (ዕብ 5:12) ይፈልጋል። ነገር ግን በእምነት ነገር ጤናማ የሆነ ክርስቲያን «ጠንካራ ምግብ» (ዕብ 6:14) በመብላት ወደ ፍጹምነት የሚያድግ በመሆኑ «በእግዚአብሔር እውቀት» (ቆላ 1:10) ማደግ ይጠበቅብናል።

Gospel according to John, 1971, Grand Rapids: WM.B. Eerdmans Publishing Co. p. 664.